

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

Journal of Humanities and Social Sciences
Kanchanaburi Rajabhat University

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562

ISSN 2539-5637

กำหนดเผยแพร่ :

ปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) / ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม)

วัตถุประสงค์ :

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มี
โอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนง
วิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา
เศรษฐกิจศาสตร์ พัฒนาสังคม นวัตกรรมเพื่อสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอ
ทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

เงื่อนไขการตีพิมพ์ :

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อยสองท่าน
(Double-Blind Peer Review) ทักษะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้ เป็นของ
ผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา :

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ศาสตราจารย์ ดร.สฤกร พงศ์พานิช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงงดี มหาวิทยาลัยมหิดล

อาจารย์วีระวัฒน์ อุดมทรัพย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

บรรณาธิการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธง บุญเรือง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อาจารย์เพชร วรรณภิวัฒน์

อาจารย์สรินทิพย์ คงครินทร์

กองบรรณาธิการ :

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ใจอารีย์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
รองศาสตราจารย์วิไลลักษณ์ พรหมเสน	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกื้อถวิล บุญปรากฏ	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชาย เพ็ชรตรา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัคราพร สุขทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ชนกฤต มิตรสงเคราะห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์สุภพงษ์ สุขชานา	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ (Peer Reviewer)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองภายใน

อาจารย์ ดร.นพรัตน์ ไชยชนะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
อาจารย์ ดร.สุทิน อ่อนอุบล	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพจน์ วนิชกุล	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ โปกาวิน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑล คงแถวทอง	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาวณีย์ อมรจิตสุวรรณ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิไลวรรณ สันถะโกมล	นักวิชาการอิสระ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิทธิ คำเพราะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
อาจารย์ ดร.ภาวิณี พนมวัน ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
อาจารย์ ดร.สาคร ชินวงศ์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเทียน	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เลขานุการ : นางสาวกนิษฐา บุญฤทธิ์

ผู้ช่วยเลขานุการ : นางสาวสุภาวดี จันทนะ

ศิลปกรรม : นายนพดล ลิ้มปริงชี / นางสาวพนิดา ชมญาติ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ : นายภูวนาด วิสุทธากร /นางสาวอัจฉรา บริรักษ์ /นางวงเดือน ตั้งภูมิ

สำนักงาน : งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พัชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 E-mail : husokru.journal@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีฉบับนี้ ปีที่ 6 เล่มที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562) จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ผลงานวิจัยและวิชาการ รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาการของคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ซึ่งกองบรรณาธิการตั้งใจรวบรวมและจัดทำเผยแพร่งานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม นวัตกรรมเพื่อสังคมและการศึกษา สู่เวทีสาธารณะ

วารสารวิชาการฉบับนี้ประกอบด้วยบทความทั้งหมด 8 บทความ จำแนกเป็นบทความวิชาการ จำนวน 2 บทความ และบทความวิจัย จำนวน 6 บทความ แต่ละบทความได้ถ่ายทอดภูมิรู้ตามศาสตร์ที่หลากหลายแง่มุมทั้งงานวิจัยในศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยนำผลการวิจัยมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาสังคมให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิชาการฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านและเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่งานวิจัยสู่เวทีสาธารณะอย่างกว้างขวางต่อไป ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่พิจารณาบทความ ที่ปรึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน และขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่กรุณาส่งบทความมาให้ตีพิมพ์ จนทำให้วารสารวิชาการฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธง บุญเรือง
บรรณาธิการ

สารบัญ

คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี : กรณีศึกษาบัณฑิตภาคปกติ
Desirable Characteristics of Graduates from Major Public
Administration, Humanities and Social Science, Kanchanaburi
Rajabhat University, as Needed by their employers: A Case Study
of Regular Students.

ดารารัตน์ รุ่งเรือง

Dararat Rungrueng

8

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย ที่ปรากฏในอำเภอเมือง
และอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

The belief in amulet's occurrence of trading field in Meung
and Wangsaiphoon district, Phichit province.

เบญญาภา สมรูป และพาณี ศรีวิภาต

Benyapha Somrup and Panee Sriwiphat

29

ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับความมั่นคง
ทางอาหาร ศึกษากรณีบ้านตลิ่งแดง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
Foods Security on local Resource Diversity in Ban Taling Daeng,
Kanchanaburi Province.

บุษบา ทองอุปการ

Busaba Thongupakarn

42

ปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสลิบบางบ่อ
กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ปลาสลิบบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
The Problems and Adjustments Of Snake Skin Gourami Fish
Farmers A Case Study of Bang Bo Conservation Group,
Samutprakarn.

กาญจนพร จำปาเงิน, พรวิมล สุตแสง และภพ สวัสดิ์
Kanchanaporn Champa-ngern, Pornwimol Sudsawaeng
and Bhob Sawasdee

61

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้าน
จอมบึง
Guidelines for Improving Life Quality of Students at Chom Bueng
Rajabhat university.

นันทิกานต์ จักจั่น, ปริญญา จรุงโรจน์ และสมคิด ดวงจักร์
Nantikan Jacchan, Parinya Jaroonrot and Somkid Duangchak

77

ผลของการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ของเกษตรกร ไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัด
เพชรบูรณ์

Effects of Health Education Programs to Prevent Dangers from
Pesticides of Cassava Farmers Phu Nam Yod Sub-District, Wichian
Buri District, Phetchabun Province.

ภูมินทร์ คำหนัก และพัชรินทร์ คำหนัก
Phumin Khamnak and Patcharin Khamnak

91

การเลือกตั้งท้องถิ่น: การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการ
ประชาธิปไตย

Local Elections: People's participation in Democratic Process.

ภคมน เจริญสูง และณัฐพัชร ชะอุ่ม

Pakamon Charoensalung and Nattapat Chaum

106

คำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่มีความหมายเชิงลบ

Pali Sanskrit words in Thai language with negative meanings.

ทับทิม แซ่เหลียง

Tubtim Saliang

128

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

142

หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความจากงานวิจัย เพื่อตีพิมพ์

ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

143

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

154

คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี : กรณีศึกษาบัณฑิตภาคปกติ
Desirable Characteristics of Graduates from Major Public
Administration, Humanities and Social Science, Kanchanaburi
Rajabhat University, as Needed by their employers: A Case
Study of Regular Students.

ดรรารัตน์ รุ่งเรือง¹
Dararat Rungrueng¹

Received: July 29, 2019; Revised: September 30, 2019; Accepted: October 3, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สํารวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาคปกติ จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ความพึงพอใจ คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต และข้อเสนอแนะ โดยนำข้อมูลทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ให้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)

---

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

ผลการวิจัยพบว่าระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะการปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ และด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด และระดับความต้องการคุณลักษณะ บัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ภาคปกติ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คือ ควรส่งเสริมให้บัณฑิตค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม มีความละเอียดรอบคอบ ในการวางแผนการทำงาน เพิ่มทักษะด้านภาษาต่างประเทศ ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสถานการณ์ปัจจุบันให้กับบัณฑิต ส่งเสริมให้บัณฑิตตระหนักถึงสำคัญและพยายาม ศึกษารายละเอียดทางกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติงาน ควรจัดกิจกรรม ส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพให้กับบัณฑิตมากขึ้นเพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติงาน ในอนาคต

คำสำคัญ: คุณลักษณะ ผู้ใช้บัณฑิต

Abstract

The purpose of this research was to study Desirable Characteristics of Graduates and the needs of their employers to survey the satisfaction of these employers on the work performance of graduates from major Public Administration Humanities of Social Science Kanchanaburi Rajabhat University. The researcher brings the results and outlines suggestions to improve the quality of graduates from major Public Administration. The sample group in the research consisted of 25 regular employers on the work performance of graduate from major Public Administration of Regular Students. The instrument used in the study was a questionnaire asking for Desirable Characteristics of Graduates and the needs of their employers and suggestions to improve the quality of graduate from major

Public Administration. Average (X) and standard deviation (S.D.) were the parameters used for statistical analysis.

As a result of this study, there are 2 points, 1) There are 3 skill levels to the satisfaction of these employers on the work performance need for knowledge and basic operational skills, academic ability, morality ethics, professional ethics are in a very good level. Also, levels of the Desirable Characteristics of Graduates and the needs of their employers are in a very good level. 2) Suggestions and the best way to develop Desirable Characteristics of Graduates and the needs of their employers of graduates from major Public Administration of Regular Students. Firstly, supporting confidence to learn by themselves and circumspect planning of the quality work to be successful. Secondly, studying in English language about situations in the presence of students for preparing toward ASEAN. Third, supporting the students should be cognition with important laws to use on the work performance and institution. Finally, the teachers in respective departments should support activities to enhance morality ethics work in the future. Moreover, they have undergone training for the students about institutions before the students work at the workplace, and both of them have honest and good intentions during their working relationship.

Keywords: Characteristics, Employers

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาที่มีภารกิจในการผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิตและพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของเปิดสอนโครงการมหาวิทยาลัยชีวิต และโครงการความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาต่างประเทศ โดยการแลกเปลี่ยน นักศึกษากับมหาวิทยาลัยชนชาติกวางสีและวิทยาลัยภาษาต่างประเทศตงฟาง สาธารณรัฐประชาชนจีนและได้เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาภาษาไทย (หลักสูตร 1 ปี)

หลักสูตรภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ (หลักสูตร 4 ปี) และหลักสูตรภาษาอังกฤษธุรกิจให้กับนักศึกษาจีน ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้ กำหนดพันธกิจเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ คู่คุณธรรม เชี่ยวชาญด้านการปฏิบัติ มีทักษะการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสำนึกในความเป็นไทย มีความรัก และความผูกพันต่อท้องถิ่นไว้เป็นส่วนหนึ่งของ พันธกิจของมหาวิทยาลัยอีกด้วย (มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2556)

การจัดการเรียนการสอนด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ใช้หลักสูตรที่มีปรัชญาและวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรที่มุ่งให้การศึกษาและเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้จึงต้องมีการสอนทั้งภาคทฤษฎี และการนำความรู้ที่ได้รับจากภาคทฤษฎีไปใช้กับสถานการณ์จริงเมื่อฝึกภาคปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาความคิด อย่างเป็นระบบและทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ซึ่งจะช่วยให้บัณฑิตที่จบมีความรู้ความสามารถในเชิง วิชาการอย่างมีคุณภาพและมีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรกำหนด กล่าวคือ มีทั้งทักษะวิชาชีพ สมรรถนะสากลและ ทักษะชีวิต สามารถปรับตัวและประกอบอาชีพอย่างสุจริตสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, 2553) อ่างใน (วิระวัฒน์ อุดมทรัพย์, 2555) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการบริหารจัดการ ด้านกิจการนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ไว้ดังนี้ นักศึกษาต้องเป็นผู้ที่เชื่อในความสามารถของตนเอง (self-reliance) กล้าที่จะคิดทำเอง แก้ปัญหาเอง กล้าแสดงออกและเป็นนักสร้างสรรค์กิจกรรมที่ส่งเสริมสติปัญญา อารมณ์ และสังคมที่พึงประสงค์เพื่อเป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพห่างไกลจากสิ่งเสพติดและอบายมุข เป็นกำลังสำคัญของสังคม การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นภารกิจที่สำคัญของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีซึ่งมีความสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตของมหาวิทยาลัย

ทั้งนี้ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้มีการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน และได้มีการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการประเมินคุณภาพของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจาก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีเป็นการช่วยให้ สาขาวิชา

รัฐประศาสนศาสตร์สามารถประเมินคุณภาพของบัณฑิตและคุณภาพของบัณฑิตที่ได้จากการประเมินนี้ สามารถทำให้ทราบถึงบัณฑิตของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ว่ามีคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์เป็นไปตามที่สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้กำหนดไว้หรือไม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตประเมินต่อบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์นั้น สามารถนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพบัณฑิตที่พึงประสงค์และพัฒนากิจการจัดการเรียนการสอนของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต
2. เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพในการผลิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีประเทศ การศึกษาในระดับอุดมศึกษา จึงมีความสำคัญในการพัฒนาความรู้ สติปัญญา ความคิด นอกจากความรู้ทางด้านวิชาการและวิชาชีพยังรวมถึง คุณธรรมและจริยธรรม (อุบล ไม้พุ่ม และคณะ, 2545, หน้า 1)

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีได้ดำเนินการตามพันธกิจของสถาบันอุดมศึกษาและมุ่งเน้นการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นหลักทางวิชาการของท้องถิ่น ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนทั้งหมด 5 คณะ คือ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิทยาการจัดการ และ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม อีกทั้งยังได้จัดโครงการความร่วมมือทางวิชาการ และสร้างเครือข่ายทางวิชาการกับ องค์กรต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เช่น โครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (สสวช.)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ

ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

เมอร์เรย์ ได้เสนอทฤษฎีความต้องการ สามารถสรุปได้ (เมอร์เรย์ อ้างใน สุรางค์ โคว์ตระกูล, 2548 หน้า 156) ดังนี้

1.1 ความต้องการที่เอาชนะด้วยการแสดงความก้าวร้าว (need for aggression) ความต้องการเอาชนะ อื่น ๆ เอาชนะต่อสิ่งขัดขวางที่ปวงด้วยความรุนแรง มีการต่อสู้ การแก้แค้น การทำร้ายร่างกาย หรือฆ่าฟันกัน เช่น การพุดจากระทบกระแทกกับบุคคลที่ไม่ชอบกัน หรือมีปัญหากันเป็นต้น

1.2 ความต้องการเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ (need for counteraction) ความต้องการที่จะเอาชนะ นี่เป็นความต้องการที่ต้องการจะฟันฝ่าอุปสรรค ความล้มเหลวต่างๆ ด้วยการสร้างความพยายามขึ้นมา เช่น เมื่อได้ รับคำดูถูกดูหมิ่น ผู้ได้รับจะเกิดความพากเพียรพยายามเพื่อเอาชนะคำสบประมาทจนประสบความสำเร็จ เป็นต้น

1.3 ความต้องการที่จะยอมแพ้ (need for abasement) ความต้องการชนิดนี้ เป็นความต้องการที่จะ ยอมแพ้ยอมรับผิดยอมรับคำวิจารณ์ หรือยอมรับการถูกลงโทษ เช่นการเผาตัวเองตายเพื่อประท้วงระบบการปกครอง ฟันท้ายนรสิ่งที่ไม่ยอมรับอภัยโทษ ต้องการจะรับโทษตามกฎเกณฑ์ เป็นต้น

1.4 ความต้องการที่จะต้องป้องกันตัวเอง (need for defendant) เป็นความต้องการที่จะป้องกัน ตัวเองจากคำวิพากษ์วิจารณ์ การตำหนิติเตียน ซึ่งเป็นการป้องกันด้านจิตใจ พยายามหาเหตุผลมาอธิบาย การกระทำของตนเองเพื่อให้พ้นผิดจากการกระทำต่างๆ เช่น ให้เหตุผลว่าสอบตกเพราะครูสอนไม่ดี ครูอาจารย์ไม่มี วิทยุญาณครู ขี้เกียจอบรมสั่งสอนศิษย์หรือประเภท “รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง”

1.5 ความต้องการเป็นอิสระ (need for autonomy) ความต้องการนี้เป็นความต้องการปรารถนา จะเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางที่ปวง ต้องการที่จะสู้ดิ้นรนเพื่อเป็นตัวของตัวเอง

1.6 ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) คือ ความต้องการที่จะกระทำให้สิ่งต่างๆ ที่ยากลำบากให้ประสบความสำเร็จ จากการศึกษาพบว่า เพศชายมีระดับความต้องการความสำเร็จมากกว่าเพศหญิง

1.7 ความต้องการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น (need for affiliation) เป็นความต้องการที่จะทำให้ผู้อื่น รักใคร่ ต้องการรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการเอาอกเอาใจ มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง พยายามสร้าง ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น

1.8 ความต้องการความสนุกสนาน (need for play) เป็นความต้องการที่จะแสดง ความสนุกสนาน ต้องการหัวเราะเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด มีการสร้างหรือเล่าเรื่องตลก ขบขัน เช่น มีการพักผ่อนหย่อนใจ มีส่วน ร่วมในเกมกีฬา เป็นต้น

1.9 ความต้องการแยกตนเองออกจากผู้อื่น (need for rejection) บุคคลมักจะมี ความปรารถนา ที่จะแยกตนเองออกจากผู้อื่น ไม่มีความรู้สึกยินดียินร้ายกับบุคคลอื่น ต้องการเงิน เฉยจากผู้อื่นไม่สนใจผู้อื่น

1.10 ความต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น (need for succorance) ความต้องการประเภนี้ จะเป็นความต้องการให้บุคคลอื่นมีความสนใจ เห็นอกเห็นใจ มีความ สงสารในตัวเอง ต้องการได้รับความช่วยเหลือ การดูแล ให้คำแนะนำดูแลจากบุคคลอื่นนั่นเอง

1.11 ความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น (need for nurture) เป็นความต้องการ ที่จะเข้าร่วมในการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่น โดยให้ความช่วยเหลือให้บุคคลอื่น พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ

1.12 ความต้องการที่สร้างความประทับใจให้กับผู้อื่น (need for exhibition) เป็นความต้องการที่จะให้ผู้อื่นได้เห็น ได้ยินเรื่องราวที่เกี่ยวกับตน ต้องการให้ผู้อื่นมีความสนใจ สนุกสนาน แปลกใจ หรือตกใจในเรื่องราวของตน เช่น เล่าเรื่องราวตลกขำขัน ให้ผู้อื่นฟังเพื่อ บุคคลอื่นจะเกิดความประทับใจในตนเอง เป็นต้น

1.13 ความต้องการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น (need for dominance) เป็นความ ต้องการที่จะให้บุคคลอื่นมีการกระทำตามคำสั่งหรือความคิดความต้องการของตน ทำให้เกิด ความรู้สึกตนมีอิทธิพลเหนือกว่าคนอื่น

1.14 ความต้องการที่จะยอมรับนับถือผู้อาวุโสกว่า (need for deference) เป็นความ ต้องการที่จะยอมรับนับถือผู้อาวุโสกว่าด้วยความยินดี รวมทั้งนิยมชมชื่นในบุคคลที่มีอำนาจ เหนือกว่า พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือกับบุคคลดังกล่าวด้วยความยินดี

1.15 ความต้องการหลีกเลี่ยงความรู้สึกล้มเหลว (need for avoidance of inferiority) ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความอับอายทั้งหลาย ต้องการหลีกเลี่ยงการดูถูก หรือการกระทำต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความละอายใจ รู้สึกอับอาย ล้มเหลว พ่ายแพ้

1.16 ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากอันตราย (need for avoidance harm) ความต้องการนี้เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย ต้องการได้รับความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

1.17 ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกตำหนิหรือถูกลงโทษ (need for avoidance of blame) เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยการคล้อยตามกลุ่ม หรือยอมรับคำสั่งหรือปฏิบัติตามกฎของกลุ่มเกณฑ์เพราะกลัวถูกลงโทษ

1.18 ความต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อย (need for orderliness) เป็นความต้องการที่จะจัดสิ่งของต่างๆ ให้อยู่ในสภาพเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความประณีต งดงาม

1.19 ความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียง (need for reputation) เป็นความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียงของตนเอง ที่มีอยู่ไว้จนสุดความสามารถ เช่น การไม่ยอมขโมย แม้ว่าตัวเองจะหิว หรือไม่ยอมทำความผิด ไม่คดโกงผู้ใด เพื่อชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เป็นต้น

1.20 ความต้องการให้ตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น (need for contrariness) เป็นความต้องการที่อยากจะเด่น น่าสมยศ ไม่เหมือนใคร

2. แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

มาสโลว์ ได้เสนอทฤษฎีความต้องการ (มาสโลว์ อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2536) สรุปได้ดังนี้ มาสโลว์เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นจำนวนมากสามารถอธิบายโดยใช้แนวโน้มของบุคคลในการค้นหาเป้าหมายที่จะทำให้ชีวิตได้รับความต้องการ ความปรารถนาและได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง เป็นความจริงที่จะกล่าวว่าการขบถของแรงจูงใจเป็นหัวใจของทฤษฎีบุคลิกภาพของมาสโลว์ โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีความต้องการ” และเป็น การยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นตอนของความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์ในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เมื่อบุคคลปรารถนาที่จะได้รับความพึงพอใจ และเมื่อบุคคลได้รับความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งแล้วก็จะยังคงเรียกร้องความพึงพอใจสิ่งอื่นๆ ต่อไปซึ่งถือเป็นคุณลักษณะของมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความต้องการจะได้รับสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ

มาสโลว์ กล่าวว่า ความปรารถนาของมนุษย์นั้นติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและความปรารถนาเหล่านี้จะเรียงลำดับชั้นความปรารถนา ตั้งแต่ชั้นแรงไปสู่ความปรารถนาชั้นสูงขึ้นไปตามลำดับ

ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ (the need – hierarchy conception of human motivation) มาสโลว์ เรียงลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้เป็นลำดับดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (physiological needs)
2. ความต้องการความปลอดภัย (safety needs)
3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (belongingness and love needs)
4. ความต้องการได้รับความยกย่อง (steem needs)
5. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (self-actualization needs)

แมคเกรเกอร์ (Mc Gregor, 1960, อ้างในสมยศ นาวิกาน, 2522) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ของบุคคลไว้ในทฤษฎีที่เรียกว่าทฤษฎี X และ ทฤษฎี Y แมคเกรเกอร์ได้กำหนดทฤษฎี X ขึ้น โดยอธิบายลักษณะของ มนุษย์และการทำงานไว้ว่า 1) คนส่วนมากโดยธรรมชาติแล้วไม่ชอบทำงาน 2) คนส่วนมากไม่มีความทะเยอทะยานมีความรับผิดชอบน้อย และชอบให้มีการสั่งการ 3) คนส่วนมากมีความสามารถทางด้านความคิดริเริ่มในการแก้ปัญหาการทำงานน้อย 4) การจูงใจจะเป็นการจูงใจด้วยความต้องการทางด้านร่างกาย และความปลอดภัย 5) คนส่วนมากจะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิด และถูกบังคับเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ

หลังจากแมคเกรเกอร์ได้อธิบายทฤษฎี X แล้ว ต่อมาได้พบว่า คนที่อาศัยอยู่ในสังคมประชาธิปไตย ซึ่งมีระดับการศึกษา มีมาตรฐานการครองชีพสูง และมีโอกาสที่จะหางานทำได้มากขึ้นนั้น การใช้ข้อสมมติฐานตามทฤษฎี X เป็นสิ่งที่ไม่น่าจะถูกต้องมากนัก ซึ่งแนวทางต่างๆ ของฝ่ายบริหารที่ได้พัฒนาจากข้อสมมติตามทฤษฎี ก็ประสบ ความล้มเหลวในการที่จะนำมาใช้จูงใจบุคคลในการทำงาน แมคเกรเกอร์ จึงได้เสนอสมมติฐานที่เรียกว่าทฤษฎี Y ขึ้นอีกดังนี้ 1) ในการทำงานก็เหมือนกับการเล่นหรือการพักผ่อนเมื่อสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้จัดไว้อย่าง เหมาะสมก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ 2) การควบคุมและการบังคับจากภายนอก ไม่ใช่วิธีการที่จะทำให้การทำงานบรรลุ วัตถุประสงค์การควบคุมตนเองและการเป็นตัวของตัวเองเป็นสิ่งที่สำคัญในการ

ทำงานให้สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ ขององค์การ 3) ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ความคิดริเริ่มในการแก้ปัญหา จะมีอยู่ในบุคคลเกือบทุกคน 4) การจูงใจในการทำงานจะเป็นการจูงใจด้วยความต้องการทางสังคมความมีชื่อเสียงและความสำเร็จในชีวิต 5) คนเราสามารถที่จะสั่งการด้วยตนเอง และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานถ้าหากว่าได้รับการจูงใจอย่างถูกต้อง

จะเห็นได้ว่าทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของแมคเกรเกอร์แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของผู้บริหารที่มีต่อ ลักษณะของผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชา โดยที่ความรู้สึกดังกล่าว เป็นสิ่งกำหนดแบบของความเป็นผู้นำของผู้บังคับบัญชา ที่จะนำมาใช้ตามทฤษฎี X ซึ่งเป็นแนวทางในสมัยเดิมที่แมคเกรเกอร์ตั้งข้อสมมติฐาน “คนโดยพื้นฐานแล้วจะมีลักษณะ เกียจคร้านและหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องบังคับให้ทำงาน” ส่วนทฤษฎี Y ซึ่งแมคเกรเกอร์กำหนดเป็นแนวทางบริหารสมัยใหม่ที่ตั้งอยู่บนข้อสมมติที่ว่า “คนโดยพื้นฐานแล้วจะให้ความร่วมมือสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบ”

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิต

3.1 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้ (ธีรศักดิ์ อุปไมย อธิชัย, 2557)

3.1.1 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ

เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัว ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการการเลือกและใช้เทคโนโลยี ด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

3.1.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทย ดังนี้ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์ สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7 รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

3.2 คุณลักษณะของบัณฑิตตามความต้องการของผู้ประกอบการจากการเปรียบเทียบการจัดการภาครัฐ และภาคเอกชน พบว่า ผู้ประกอบการในการพัฒนาองค์กร มีความต้องการบุคลากรเพื่อการแก้ไข พัฒนา ปรับปรุง ในส่วนที่เกิดปัญหาขององค์กร จากความต้องการของผู้ประกอบการที่ความต้องการให้องค์กรดำรงอยู่อย่างมั่นคง ปลอดภัย มีชื่อเสียงและพัฒนา

องค์กรให้เจริญ รุ่งเรือง ตอบสนองสังคมได้ จึงควรศึกษาทิศทางในการพัฒนาของไทยหลังปี 2000 (สมชาติ กิจรธรรม, 2548) กล่าวว่า การพัฒนาคนไทยให้เกิดความสมบูรณ์ ครบถ้วนใน “องค์รวมของคน” นั้น เราจำเป็นที่จะต้องทำให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้ง 5 ด้าน คือ 1) พัฒนาพลังกายของคน 2) พัฒนาพลังใจของคน 3) พัฒนาพลังสมองของคน 4) พัฒนาพลังจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรมของคน 5) พัฒนาพลังสติปัญญาของคน

4. หลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์หลักสูตรปรับปรุงพ.ศ.2555)

4.1 ชื่อหลักสูตร

ภาษาไทย : รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ภาษาอังกฤษ : Bachelor of Public Administration

4.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะ บัณฑิตในด้านต่างๆ ดังนี้

1. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการ ดำรงตนและมีความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเหมาะสม
2. มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการบริหารจัดการงานเชิงบูรณาการที่สนองต่อความต้องการขององค์กรทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ
3. มีความสามารถในการแสวงหาและจัดการความรู้เพื่อพัฒนาตนเองและสังคมได้เท่าทันสภาวการณ์
4. มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรัฐศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ได้ด้วยตนเอง
5. สามารถสื่อสารและปรับตัวในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณัฐแก้ว ช่องรอด (2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ แห่งชาติและตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ใช้บัณฑิต มีความต้องการบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติคณะวิทยาการจัดการ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านการ วิเคราะห์เชิงตัวเลขการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับกลาง

2. ผู้ใช้บัณฑิต มีความต้องการคุณลักษณะของบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแล้วอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความชำนาญ ด้านความพยายาม ด้านความรู้ ความสามารถในงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของบัณฑิตความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บัณฑิต พบว่า จำแนกตาม อายุ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษา และตามประเภทของหน่วยงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของบัณฑิต ความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ใช้บัณฑิต จำแนกตามเพศ ไม่แตกต่างกัน

สมพิศ สุขแสน (2554) ได้ทำวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของหัวหน้าหน่วยงานต่อการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ความพึงพอใจของหัวหน้าหน่วยงานต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ด้านความรู้และทักษะวิชาชีพ ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน และด้าน คุณลักษณะส่วนตัว/บุคลิกภาพ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะความสามารถในการใช้ คอมพิวเตอร์ในการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และการไม่สร้างความเสื่อมเสียชื่อเสียงในขณะฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

2. เปรียบเทียบความพึงพอใจของหัวหน้าหน่วยงานต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา หลักสูตรสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ระหว่างหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค กับองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านความรู้และทักษะวิชาชีพ

ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน และด้านคุณลักษณะส่วนตัว/ บุคลิกภาพ ทั้งสองกลุ่มมีความพึงพอใจที่ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะของหัวหน้าหน่วยงานต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ คือ นักศึกษาควรเรียนรู้ระบบงานราชการ และระเบียบงานสารบรรณ อย่างถ่องแท้ก่อนจะมาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ นักศึกษาควรมีความรู้และทักษะด้านคอมพิวเตอร์ให้มาก โดยเฉพาะ Excel การทำ Power Point และนักศึกษาควรมีทักษะด้านการวางแผนและการเขียนโครงการ

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ซึ่งศึกษาในสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีรวมทั้งความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ในการปฏิบัติงานของบัณฑิต ซึ่งเป็นบัณฑิตนักศึกษาภาคปกติ ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2557

2. ขอบเขตประชากร

ศึกษาจากประชากรซึ่งเป็นผู้ใช้บัณฑิต โดยเป็นบัณฑิตจากสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ภาคปกติ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2557

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ทำการศึกษาในช่วงภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2557

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอแนบแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

2. ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

3. นำแบบสอบถามที่เก็บมาวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป แปลความหมายข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามจากความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีดังนี้

1. วิจัยเอกสาร

ศึกษาค้นคว้ารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตโดย เอกสารที่นำมาศึกษาได้แก่ หนังสือ เอกสารตำราวิชาการ วารสารวิชาการ วิทยานิพนธ์ รวมถึงบทความต่างๆ โดยนำมาใช้เป็นพื้นฐานของข้อมูลเพื่อจัดทำ สอบถาม

2. การวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ตารางแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

2. แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

3. แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต

แบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D) เพื่อหาค่าความพึงพอใจและความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี แต่ละด้านโดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ตามแนวคิดของเบสต์ (Best, 1990 อ้างในภคมน เจริญสูง, 2553, หน้า 23) แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบการเรียงดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด

4. แบบสอบถามตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด (open end) สำหรับผู้ใช้บัณฑิตที่ระบุเกี่ยวกับแนวทาง ในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต และนำมาสรุปความต้องการและ ข้อเสนอแนะแนวทางของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเรียงความ

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี : กรณีศึกษาบัณฑิตภาคปกติ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ทั้งหมด จำนวน 25 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 64.00 อายุอยู่ในช่วง 30 - 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.00 ปฏิบัติงานอยู่ในหน่วยงานภาครัฐ คิดเป็นร้อยละ 72.00 ตำแหน่งงานส่วนใหญ่คือหัวหน้าหน่วยงาน/ฝ่ายสำนัก คิดเป็นร้อยละ 80.00 ทำงานอยู่ร่วมกับบัณฑิตในช่วงระยะเวลาระหว่าง 3-6 เดือน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และส่วนใหญ่มีลักษณะ การร่วมงานกับบัณฑิตแบบเป็นประจำ คิดเป็นร้อยละ 88.00

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี มีดังนี้

2.1 ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะการปฏิบัติงาน ขึ้นพื้นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) พบว่า ผู้ใช้บัณฑิต/หน่วยงานมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และรองลงมาคือ ความสามารถทำงานตามที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จ

2.2 ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) ผู้ใช้บัณฑิต/หน่วยงานมีความพึงพอใจต่อ

บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ด้านความรู้ความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมายและความรู้ และทักษะในการทำงาน (การอ่าน การพูด การเขียน และ การแสดงออก) ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด รองลงมาคือความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางวิชาชีพ กับงานที่ได้รับมอบหมาย และมีความสามารถในการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนางาน

2.3 ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตที่มีต่อบัณฑิตด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) ผู้ใช้บัณฑิต/หน่วยงานมีความพึงพอใจต่อบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ด้านการมีกิจกรรมายาทที่เหมาะสมและรู้จักกาลเทศะและวางตัวที่เหมาะสม ซึ่งมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านการแต่งกายเหมาะสม ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น และมีระเบียบวินัยและเคารพกฎระเบียบขององค์กร

3. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความต้องการคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้ บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาคปกติ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี พบว่า ผู้ใช้บัณฑิต/หน่วยงานมีความต้องการต่อคุณลักษณะบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$) ผู้ใช้บัณฑิต/หน่วยงานมีความต้องการต่อคุณลักษณะบัณฑิตคือการมีกิจกรรมายาทที่เหมาะสมซึ่งมีความต้องการในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การมีความประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์และสามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่นได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะการปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บัณฑิต ส่วนใหญ่จากค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.56$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ระบุว่า บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีความสามารถ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ (สมชาติ กิจจรยง, 2548) กล่าวว่า บุคลากรในองค์กรจะต้องประกอบด้วย สิ่งเหล่านี้ คือ มีความกระตือรือร้นในการหาความรู้ใหม่มาใช้ในการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ทักษะและความสามารถที่ใช้งานได้ ทักษะคิดที่ดี การทำงานมีระบบ คิดอย่างเป็นระบบ สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมอื่นๆ ได้ มีความฝึกฝนตนเองตลอดเวลาที่มีความสามารถในการแข่งขัน และปรับมาตรฐานการทำงานของตนให้สูงขึ้น

2. จากการศึกษาในด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บัณฑิตส่วนใหญ่จากค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.53$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ระบุว่า บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีความเข้าใจในงานที่ได้รับมอบหมาย และมีความรู้ ทักษะในการทำงาน (การอ่าน การพูด การเขียน และการแสดงออก) ซึ่งสอดคล้องกับ (ทัศนาศาสตร์, 2531) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของพนักงานที่นายจ้างต้องการ ซึ่งเป็นแนวทางไปสู่ความก้าวหน้าในชีวิต ด้านทักษะในการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ ดังนี้ มีความยืดหยุ่น มีความคิดสร้างสรรค์ และมีแนวทางแปลกใหม่ สามารถปรับตัว เข้ากับความต้องการของงานที่เปลี่ยนแปลงได้ สามารถใช้เหตุผลและตัดสินใจได้อย่างเที่ยงตรง สามารถวางแผนและ จัดระบบการทำงานได้ และมีสมรรถนะสอดคล้องกับงานหลายๆ ส่วนในเวลาเดียวกันได้

3. จากการศึกษาในด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บัณฑิตส่วนใหญ่จากค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.77$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ระบุว่า บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีกิริยามารยาทที่ เหมาะสมและรู้จักกาลเทศะและวางตัวที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ (ธีรชัย เขมณะสิริ, 2524) กล่าวถึง ทฤษฎี การประเมินผลการสัมพัทธ์ของเพียร์กับจอร์แดน แห่งสหรัฐอเมริกา เพราะสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ บ้านเราได้ดีที่สุดนั้น เขาได้ให้ความสำคัญถึงเรื่อง Human Relationship คือ ความสามารถในการเชิงมนุษยสัมพันธ์ เพื่อจะปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มคนและสังคมใดๆ ก็ได้ เพื่อความมีประสิทธิภาพขององค์การ

4. จากการศึกษาในด้านคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บัณฑิตส่วนใหญ่จากค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.64$) ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ระบุว่า ผู้ใช้บัณฑิต/หน่วยงานมีความต้องการ ต่อคุณลักษณะบัณฑิตคือการมีกิริยามารยาทที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ (จำเนียร จวงตระกูล, 2542) ได้กล่าวถึง การตอบสนองความคาดหวังของผู้บังคับบัญชาไว้ คือ ต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักกาลเทศะ ยิ้มแย้มแจ่มใสมีความสุข อ่อนน้อมถ่อมตน วางตัวได้เหมาะสม มีบุคลิกภาพที่สามารถทำงานกับผู้ร่วมงานและผู้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์สำหรับการพัฒนาบัณฑิตในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ การปฏิบัติงานขั้นพื้นฐาน มีดังนี้

1.1 ควรส่งเสริมให้บัณฑิตหมั่นหาความรู้เพิ่มเติมและต้องมีความละเอียดรอบคอบในการวางแผน การทำงาน เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ควรส่งเสริมและเพิ่มทักษะด้านภาษาต่างประเทศให้กับบัณฑิต

2. ข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สำหรับการพัฒนาบัณฑิตใน ด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีดังนี้

2.1 ควรส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเรื่องสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (ทวาย) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนให้กับบัณฑิต เป็นต้น

2.2 ส่งเสริมให้บัณฑิตตระหนักถึงความสำคัญและศึกษารายละเอียดทางกฎหมายที่ใช้ปฏิบัติงานและ เกี่ยวกับองค์กรเพิ่มเติม

3. ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์สำหรับการพัฒนาบัณฑิต ในด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพมีดังนี้

3.1 ควรจัดกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพให้กับบัณฑิตมากขึ้นเพื่อใช้สำหรับการ ปฏิบัติงานในอนาคต

3.2 ควรจัดการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับองค์กรให้เข้าใจก่อนไปปฏิบัติงานจริง

4. ข้อเสนอแนะและแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์สำหรับการพัฒนาบัณฑิต ในคุณลักษณะบัณฑิต มีดังนี้

4.1 ควรสร้างคุณลักษณะของบัณฑิต ให้มีความซื่อสัตย์และอดทนในการปฏิบัติงาน

4.2 ควรส่งเสริมพัฒนาให้บัณฑิตมีคุณธรรมควบคู่ไปกับการทำงานให้มากขึ้นจากเดิมอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. สาขาวิชาควรมีการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลจากการสำรวจมาพัฒนา ปรับปรุง กระบวนการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้ได้บัณฑิตที่พึงประสงค์และตรงกับ ความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตและองค์กรภายนอก

2. สาขาวิชาควรมีการสำรวจความพึงพอใจของนักศึกษาต่อหลักสูตรสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์เพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของและผู้ใช้บัณฑิตและนักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ต่อไปและให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

จำเนียร จวงตระกูล. (2542). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เล่ม 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์กฎหมาย ธุรกิจอินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด.

ดาร์รัตน์ รุ่งเรือง. (2558). คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้ บัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี : กรณีศึกษาบัณฑิตภาคปกติ. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ณัฐแก้ว ช่อรอด. (2554). ศึกษาคุณลักษณะของบัณฑิตตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิแห่งชาติ และตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตคณะวิทยาการจัดการ ในจังหวัดเพชรบูรณ์. คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ทัศนาศาสตรา. (2531). การศึกษาทำให้คนทำงานได้หรือไม่. กรุงเทพฯ : คุรุสภา.

ธีรชัย เขมมะสิริ. (2524). บทบาทและสัมฤทธิ์ผลของสถาบันอุดมศึกษาของไทยในการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์. ม.ป.ท.

ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย. (2557). พื้นฐานการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภคมน เจริญสูง. (2553). ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการให้บริการสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย ที่ปรากฏในอำเภอเมือง
และอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

The belief in amulet's occurrence of trading field in Meung
and Wangsaiphoon district, Phichit province.

เบญญาภา สมรูป¹ และพาณี ศรีวิภาต²

Benyapha Somrup¹ and Panee Sriwiphat²

Received: August 14, 2019; Revised: October 15, 2019; Accepted: October 18, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาอิสระฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขายที่ปรากฏในอำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าและการสังเกตบริเวณร้านค้าแล้วนำเสนอผล การศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

พบว่า ผู้ประกอบการร้านค้าที่มีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขายที่ปรากฏในอำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร มีทั้งหมด 11 ประเภท ดังนี้ นางกวัก จำนวน 9 คน ปลัดขิก จำนวน 2 คน พญาต่อเงินต่อทอง จำนวน 2 คน ผ้ายันต์ธงกฐิน จำนวน 2 คน นกสาลิกาถิ่นทอง จำนวน 2 คน พญาครุฑ จำนวน 2 คน ต้นนางกวัก จำนวน 2 คน หลวงพ่อเงิน จำนวน 2 คน รกแมว จำนวน 1 คน ไชตักทรีพย์ จำนวน 1 คน และพระสีวลี จำนวน 1 คน และนอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 6 คน ที่ไม่มีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย แสดงให้เห็นว่าเครื่องรางของขลังมีอิทธิพลต่ออาชีพการค้าขายเป็นอย่างมาก ทั้งยังเป็นสิ่งที่พึงทางใจให้กับผู้ประกอบการร้านค้าอีกด้วย ส่วนผู้ประกอบการร้านค้าที่ไม่มีความ

---

¹นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา; Student, Department of Thai, Faculty of Arts University of Phayao, Thailand.

²อาจารย์ที่ปรึกษา ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา; Lecturer, Department of Thai, Faculty of Arts University of Phayao, Thailand.

เชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังเพราะว่าเป็นบุคคลที่มีอายุน้อยผ่านประสบการณ์มาน้อยและยังไม่พบเจอความลำบากจึงไม่สนใจในการแสวงหาเครื่องรางของขลังมาเป็นที่พึ่งทางใจ

คำสำคัญ: ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย

Abstract

This independent study aims to study the belief in amulet's occurrence of trading field in Meung and Wangsaiphon district, Phichit province. The researcher has studied documents and gathered the information by using interview method of store owners and observed store areas. The result is presented by using descriptive analysis.

The result of this study showed that the total amount types of the belief in amulet's occurrence of trading field in Meung and Wangsaiphon district, Phichit province is 11 types. The amulets were found are woman statue beckoning happy lot in (9 people), small wooden image of penis (2 people), golden- silver wasp (2 people), Kathin mystic symbol (2 people), Sarika Linthong (2 people), garuda (2 people), woman statue beckoning's plant (2 people), Reverend Father Ngern image (2 people), cat placenta (1 person), amulet bamboo fish trap (1 person) and Siwalee image (1 person). On the other hand, there were 6 stores no belief in amulet of trading field. So, the result showed that the amulets have influenced their trading a lot and it is preferable to the owner's mind. In addition, some owner stores do not believe in amulets may be caused from having less experiences of amulets or do not face with strong obstacles, so they have ignored to believe in amulets.

Keywords: the belief in amulet's occurrence of trading field

บทนำ

ความเชื่อมนุษย์ถือว่าการยอมรับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ในรูปของความเชื่อนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใดๆ แต่คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่าวันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังก็มีความยึดมั่นว่า เครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง เช่น ความเชื่อด้านไสยศาสตร์

โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีสาง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคมนั้นๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ เรียกว่าความเชื่อ อีกทั้งความเชื่อยังมีขอบเขตที่ กว้างขวางมากมาย เช่น ภูตผี ปีศาจ คาถาอาคม โชคลางไสยเวทต่างๆ ปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ ยอมรับนับถือ เช่น จำพวกต้นไม้ ก็จะเป็น ต้นโพธิ์ ต้นไทร รวมไปถึงป่าเขา นอกจากนี้ความเชื่อและพิธีกรรมเป็นเรื่องของกลุ่มชน ซึ่งเป็นการรวมพลังของคนในสังคมประกอบพิธีกรรมแต่ละครั้ง ทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกอบอุ่นในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นพวกเดียวกัน ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นกลไกในการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มชน หน้าที่ประการสำคัญของพิธีกรรม คือ ช่วยให้มนุษย์มีความมั่นคงทางใจมีความสบายใจเพราะพิธีกรรมมักเกี่ยวกับการร้องขอให้อำนาจเหนือธรรมชาติช่วยเหลือในสิ่งที่มนุษย์ไม่มั่นใจ เช่น ขอฝน ขอให้ผลผลิตดี ขอให้หายเจ็บไข้ ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองหรือสร้างความปลอดภัยให้กับชีวิต และทรัพย์สินของมนุษย์ (ศิริพร ณ ถลาง, 2552, หน้า 364-365)

ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกรูปแบบ การสร้างความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้เป็นประการสำคัญ เมื่อมนุษย์ได้พบกับเภทภัยทางธรรมชาติ เช่น พายุฝนคนตาย แผ่นดินถล่ม ฯลฯ ก็เกิดความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลังและบังคับให้เป็นเช่นนั้นจึงพากันสร้างรูปผี วิญญาณ เทพารักษ์ขึ้น เป็นการสมมุติว่าเทพเจ้าหรือผีจะมีรูปร่างตามจินตนาการของตนและทำพิธีกรรมต่างๆ บูชาสักการะบวงเซ่นสรวงเพื่อให้สิ่งที่ตนคิดว่ามีอยู่นั้นผ่อนคลายความรุนแรงดังกล่าวลงและบันดาลความสุขมาให้ (มณี พยอมยงค์, 2536, หน้า 69) ซึ่งความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาตินี้ ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ยังคงมีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของคลัง ผีสง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตเหตุการณ์หลายอย่างที่เกิดขึ้นและมี
ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน เช่น การทำมาค้าขายไม่ค่อยรุ่ง ลูกค่าน้อย
ขาดทุนนานๆ จะขายได้ครั้ง พ่อค้าแม่ค้าส่วนใหญ่คิดว่าทำเลไม่ดีที่ร้านไม่มีการบูชาสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ เครื่องราง ของคลัง การเจ็บไข้ได้ป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุและเมื่อรักษาแล้วอาการไม่ดีขึ้น
การประสบเคราะห์กรรม การดำเนินชีวิตที่เผชิญกับปัญหาอุปสรรค ครอบครัวไม่สงบสุขมี
การทะเลาะเบาะแว้งกัน ฯลฯ คนส่วนใหญ่มักคิดว่าสิ่งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่พึงปรารถนานั้น
เกิดจากการกระทำของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ดังนั้น การบูชา
เครื่องรางของคลัง โชคลาง ต่างๆ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบพิธีกรรม การบูชาสิ่ง
ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เพื่อสนองความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์ นอกจากนี้ในช่วงเปลี่ยน
พุทธศักราชใหม่ก็จะเป็นในเรื่องของปีชงที่เป็นความเชื่อทางโหราศาสตร์จีน ปีชง คือ คุปีเกิดที่ไม่
ถูกกัน ปีที่อยู่ตรงข้ามกัน โดยหลักจะเชื่อว่าปีที่อยู่ตรงกันข้ามเป็นปีคู่กัด เป็นปีที่จัดว่าเป็นปรปักษ์
กัน คนจีนมักจะใช้ปีชงมาอิงกับการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การทำมา
ค้าขาย การทำธุรกิจ การหาคู่ครอง หรือปัญหาครอบครัว สิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมเกิดขึ้น โดยความ
เชื่อทางด้านจิตใจของมนุษย์ เช่น ถ้าปีชงจะไม่ นิยมลงทุนอะไรใหม่ๆ ไม่นิยมเริ่มต้นชีวิตคู่และ
เริ่มทำกิจการอันเป็นมงคลเพราะมนุษย์มักเชื่อกันว่าปีชง คือ จังหวะชีวิตของคนปีนั้นๆ ทำอะไรก็
จะมีอุปสรรค มีปัญหา ไม่ราบรื่น ทำการค้าขายไม่รุ่งเรื่องถ้าลงทุนก็ มีความเสี่ยงในการขาดทุนสูง
เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ต้องมีการแก้ชงเสริมดวงชะตาเพราะไม่เช่นนั้นคนไหนเป็นปีชงก็จะไม่สำเร็จใน
กิจกรรมต่างๆ เป็นแน่ซึ่งสอดคล้องกับ บูชาอะไรถึงรวยขายดิบขายดี (2558) กล่าวไว้ว่า ความ
เชื่อกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นของคู่กัน ไม่ว่าจะเป็นประเทศใดในโลกย่อมมีความเชื่อ
ที่เป็นของตนเอง ในบางครั้งยังส่งผลมาถึงประเทศอื่นๆ ให้เกิดความเชื่อตามไปด้วย เช่น
ความเชื่อเกี่ยวกับ เครื่องราง ของคลัง หรือของบูชาต่างๆ ที่มีอิทธิพลกับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต
จะเห็นได้จากประวัติศาสตร์หรือเรื่องเล่าสมัยโบราณเกี่ยวกับการสู้รบในสงครามที่คนไทยจะต้อง
มีของศักดิ์สิทธิ์ติดตัวไว้เพื่อปกป้องคุ้มครองและรู้สึกปลอดภัยจากอันตรายรอบตัวหรือในการทำ
มาค้าขาย สำหรับพ่อค้าแม่ค้าก็จะมีเครื่องรางของคลังเพื่อช่วยให้กิจการเจริญรุ่งเรืองซื้อขาย
คล่อง กำไรงาม เหล่านี้เป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่ อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ซึ่งลักษณะของ
การค้าขายในปัจจุบันมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นร้านค้า รถเข็น แผงลอยธรรมดา ไปจนถึง

บริษัท ห้างร้าน ที่มีอาคารเป็นของตนเองแต่หลายแห่งก็ยังคงมีความเชื่อในเรื่องการบูชา
สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเครื่องรางของขลังในแบบที่ต่างกันออกไปว่าเป็นของบูชาแบบใด

หากพิจารณาเฉพาะหลักพุทธศาสตร์จะพบว่าเรื่องของบุญถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็น
หลักหนึ่งในวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนไทย โดยมีพื้นฐานความศรัทธาที่ผสมผสานเรื่องของ
ไสยศาสตร์เข้าไปรวมอยู่ด้วยจนเกิดโลกทัศน์ที่มองเรื่องการทำบุญเป็นเสมือนพิธีกรรมหรือ
เครื่องมือที่จะนำไปสู่ชีวิตที่ดีกว่า กล่าวคือ เมื่อความเข้าใจของคนในสังคมถูกทำให้เชื่อกันว่าการ
ทำบุญจะทำให้พวกเขาดีขึ้น ตำแหน่งหน้าที่การงานจะเจริญก้าวหน้า ครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข
และบุญบารมีที่เราทำหรือสั่งสมเอาไว้ในชาตินี้จะตามไปส่งผลให้เราไปอยู่ในภูมิภพที่ดีในชาติหน้า
ทำให้พุทธศาสนาในมิติของความเชื่อความศรัทธาจึงมีเรื่องบุญเป็นศูนย์กลาง (ภณกุล ภาควรร
กิตต์, 2555, หน้า 2)

สำหรับไสยศาสตร์ในวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนไทยที่มาจาก 2 แหล่ง คือ เป็นความ
เชื่อของคนไทยที่มีมาตั้งแต่ดั้งเดิม จนมีรูปแบบที่ซับซ้อน (สุเขวรณ์ พลอยชุมแสง, 2541, หน้า 42)
โดยเกิดการปะทะสังสรรค์กันกับพุทธศาสตร์ อันมีคติแบบพราหมณ์เจือปนอยู่ด้วยส่วนหนึ่งนั้น
ทำให้ความศรัทธาทั้งสองรูปแบบมีการผสมผสานกันอย่างกลมกลืน ถึงแม้ตามหลักการของสอง
แนวคิดนี้จะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันก็ตามแต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง สังเกตเห็น
ได้จากความศรัทธาในพระเครื่อง วัตถุมงคล เครื่องรางของขลังต่างๆ ที่ผ่านการปลุกเสกจาก
พระสงฆ์ เกจิอาจารย์ชื่อดังที่ได้รับการเคารพนับถือเพราะเชื่อในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่จะได้รับ
พุทธคุณและธรรมคุณหรือความคิดที่ว่าเมื่อทำบุญแล้ว ผลบุญกุศลนั้นจะช่วยป้องกันอันตรายเป็น
เกราะคุ้มกันตน ซึ่งในประเด็นนี้ก็เป็นการมองในเชิงไสยศาสตร์ (พุทธทาส ภิกขุ, 2513, หน้า 10)
ซึ่งไม่ต่างจากเรื่องของพระเครื่องและวัตถุมงคลแต่อย่างใด ความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาและ
ความศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีให้ในทัศนะของผู้รู้ผู้ศึกษาด้านศาสนาพระไพศาล วิสาโล (2552)
มองว่าเป็นความรู้ความเข้าใจที่มีแต่เรื่องของความศรัทธาเพียงอย่างเดียว หากขาดซึ่งปัญญาเข้า
มาประกอบ ทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนจนนำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นโทษ
มากกว่าคุณ

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้า
ขาย โดยมุ่งศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังตามร้านค้า การบูชาเครื่องรางของขลังต่างๆ
ตามตำราโบราณด้วยความเชื่อความศรัทธาของผู้ที่นิยมบูชาเครื่องรางของขลังที่เป็นสิ่งอยู่คู่กับ

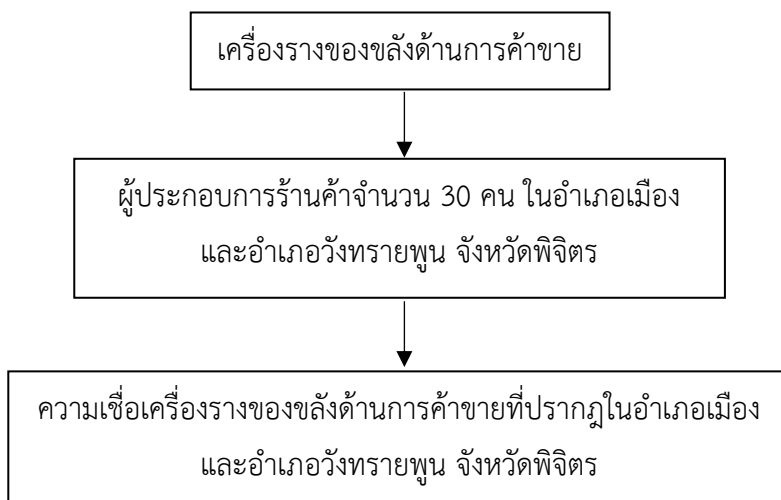
การค้าขายของคนไทยมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากการบูชานางกวักที่มีการสร้างนางกวักมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น (สงการ ศรีพนม, 2550) มีการสร้างกันต่อๆ มาจากทัพบໍัสมัภระอาถรรพณ์มากมาย แล้วจึงปลุกเสกกำกับความเข้มแข็ง ผังจิต ชุบชีวิตกับวัตถุรูปนางกวักให้คงพระเวทย์วิทยา ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้รับไปบูชาผู้ที่มีอาชีพทางการค้า ไม่ว่าจะมีความเชื่อมากหรือน้อย แต่การบูชานางกวักหรือเครื่องรางของขลังมาไว้หน้าร้าน ถือเป็นกรเรียกขวัญกำลัใจที่ดีให้กับพ่อค้าแม่ค้าได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงวิธีการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพการค้าขายของชาวอำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร โดยหวังเป็นอย่างยิ่ง ว่าการวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงรายละเอียดด้านต่างๆ ของความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเชื่อเครื่องรางของขลังด้านการค้าขายที่ปรากฏในอำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขายที่ปรากฏในอำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย ในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการวิจัยโดยดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ

1. ความเป็นมาของความเชื่อ
2. ความเชื่อในสังคมไทย
3. ความหมายของความเชื่อ
4. สาเหตุการเกิดความเชื่อ
5. ประเภทของความเชื่อ
6. อิทธิพลของความเชื่อ

3.1.2 เอกสารที่เกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง

1. ความหมายของเครื่องรางของขลัง
2. ประเภทของเครื่องรางของขลัง

3.1.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเชื่อ

3.2 ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสังเกต ดังต่อไปนี้

3.2.1 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อค้าแม่ค้า ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการได้รับข้อมูล

3.2.2 ศึกษาและเก็บข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบกิจการค้าขาย

3.2.3 ผู้วิจัยสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้าที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาแล้ว โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและบันทึกข้อมูลสนทนา ผู้วิจัยใช้กล้องถ่ายภาพนิ่งและเครื่อง

บันทึกเสียงในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ในเรื่องของความเชื่อ
เครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย อำเภอเมืองและ อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

3.2.4 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation)

3.2.5 ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant observation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลและแยกเป็นหมวดหมู่แล้ว ผู้วิจัย
วิเคราะห์ข้อมูล ตามประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

1. ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลว่ามีความสมบูรณ์และครบถ้วน
ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

2. ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย โดยผู้วิจัยได้
วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังกับพ่อค้าแม่ค้า

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการบูชาเครื่องรางของขลังของพ่อค้าแม่ค้าในอำเภอเมืองและอำเภอ
วังทราย พูนจังหวัดพิจิตร

4. ข้อมูลอิทธิพลของความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังที่มีต่อการค้าขายในอำเภอ
เมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร จากการสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้า ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล
จากการจดบันทึก การถ่ายภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหวและเสียง รวมไปถึงข้อสรุปจากเอกสาร
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาช่วยในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกต บริเวณร้านค้าใน
เขตอำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร ทั้งหมด 30 ร้านค้า ผู้วิจัยพบว่าความเชื่อ
เรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ประกอบการร้านค้าที่นับถือเครื่องรางของขลังแต่ละประเภท

ประเภทของเครื่องรางของขลัง	จำนวน (คน)
1. นางกวัก	9
2. ปลัดขิก	2
3. รกแมว	1
4. ไซดักทรัพย์	1
5. พญาต่อเงินต่อทอง	2
6. ผ้ายันต์ธงกฐิน	2
7. นกสาลิกาถิ่นทอง	2
8. พญาครุฑ	2
9. พระสิวลีเถระ	1
10. ต้นนางกวัก	2
11. หลวงพ่อเงิน	2
12. ผู้ที่ไม่ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง	6
รวม	32

จากตารางสามารถสรุปได้ว่า ผู้ประกอบการร้านค้าที่นับถือและบูชา นางกวัก จำนวน 9 คน ปลัดขิก จำนวน 2 คน พญาต่อเงินต่อทอง จำนวน 2 คน ผ้ายันต์ธงกฐิน จำนวน 2 คน นกสาลิกาถิ่นทอง จำนวน 2 คน พญาครุฑ จำนวน 2 คน ต้นนางกวัก จำนวน 2 คน หลวงพ่อเงิน จำนวน 2 คน รกแมว จำนวน 1 คน ไซดักทรัพย์ จำนวน 1 คน และพระสิวลี จำนวน 1 คนและยังมีผู้ประกอบการร้านค้าบางท่านที่ให้ความนับถือเครื่องรางของขลังมากกว่า 1 อย่าง นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการร้านค้าสมัยใหม่ที่อายุน้อยไม่ค่อยเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง จำนวน 6 คน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษางานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขายในเขตพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกตบริเวณร้านค้า จำนวน 30 ร้าน จึงพบว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่มีความ

เชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย จำนวน 26 คน อันได้แก่ ความเชื่อเรื่องนางกวัก จำนวน 9 คน ความเชื่อเรื่องปลัดขิก จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่องพญาต่อเงินต่อทอง จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่องผ้ายันต์ธงกฐิน จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่องสาธิตาลิ้นทอง จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่องพญาครุฑ จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่องต้นนางกวัก จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่อง หลวงพ่อเงิน จำนวน 2 คน ความเชื่อเรื่องรกแมว จำนวน 1 คน และความเชื่อเรื่องไชด์ักทรัพย์ จำนวน 1 คน ทั้งนี้ยังมีผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 2 คน ที่มีความเชื่อหลากหลายประเภทอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการร้านค้า จำนวน 6 คน ที่ไม่มีความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าผู้ประกอบการร้านค้าที่มีความเชื่อเรื่องนางกวักมากที่สุดเพราะนางกวักเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมานานตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งยังเป็นสิ่งที่พึงทางทางใจให้กับผู้ประกอบการร้านค้าและความเชื่อเครื่องรางของขลังที่รองลงมา ได้แก่ ปลัดขิกพญาต่อเงินต่อทอง ผ้ายันต์ธงกฐิน สาธิตา ลิ้นทอง พญาครุฑ ต้นนางกวัก หลวงพ่อเงิน รกแมว และไชด์ักทรัพย์ ตามลำดับ จากความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เครื่องรางของขลังชนิดต่างๆ มีอิทธิพลต่อผู้ประกอบการร้านค้าเป็นอย่างมากเพราะเครื่องรางของขลังแต่ละชนิดที่ผู้ประกอบการร้านค้าให้ความนับ ถือหรือสักการะบูชาประจําวันล้วนเป็นที่พึงทางใจให้เกิดความสบายใจ บางครั้งหากรู้สึกท้อใจเมื่อใดมนุษย์ ส่วนใหญ่ก็จะแสวงหาเครื่องรางของขลัง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ที่สามารถวิงวอนขอให้ปกป้องคุ้มครองให้ตนเอง นั้นพ้นจากอันตรายต่างๆ หรืออธิษฐานขอให้ได้สมตั้งใจปรารถนา แม้จะผลเกิดขึ้นช้าหรือเร็วก็ไม่สำคัญเท่ากับการได้ลงมือกระทำในสิ่งที่ตนเองเชื่อเพราะสิ่งที่ทำลงไปนั้นทำให้เกิดความสบายใจเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ยังมีผู้ประกอบการร้านค้าที่ไม่มีความเชื่อเพราะส่วนใหญ่อายุยังน้อยไม่ค่อยมีประสบการณ์ทางด้านการค้าขายและยังไม่พบเจอกับความลำบาก จึงไม่จำเป็นที่จะต้องหาเครื่องรางของขลังมาเป็นสิ่งที่พึ่งทางใจ ส่วนจะพึ่งพาตนเองมากกว่าโดยจะใช้คำพูดดีๆ กับลูกค้าไม่ดู ไม่ตำลึงลูกค้าจะถือว่าลูกค้าคือพระเจ้า หากเป็นอาชีพขายข้าวแกงรสชาติอาหารก็ต้องอร่อย ถูกปาก สดใหม่ สะอาดทุกวันไม่ค้างหลายวันเพราะจะทำให้เราเสียลูกค้า แล้วเขาก็จะไปพูดกัน

ปากต่อปากทำให้ไม่มีใครกล้าเข้าร้าน ฉะนั้นเราไม่จำเป็นต้องหาเครื่องรางของขลังหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาช่วยเรียกลูกค้าเข้าร้านเพราะสิ่งสำคัญที่สุด คือการไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจาร์ส เพชรทับ (2545) ได้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังของชาวบ้านอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร ข้อมูลภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกต พร้อมทั้งถ่ายภาพประกอบแล้วเสนอผลงานวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังของชาวบ้านอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่าแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง ชาวบ้านมีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังที่เกิดตามธรรมชาติทั้งที่เกิดจากสัตว์ เช่น เขี้ยวหมูตัน เขี้ยวเสือกหลง หน้าผากเสือ งากำจัด งากำจาย เขาแก้งคูดเขาควางคูดและเขาวัวลูกติดเขาควายลูกติด เป็นต้น ที่เกิดจากพืชเช่นไม้ต้น ไม้ตาคู่ กะลามหาเด็ย กะลามหาอูด กาฝากรัก กาฝากยมและเม็ดขนุนทองแดง เป็นต้น ที่เกิดจากแร่ธาตุ เช่น เหล็กไหล ปลักขิกหินและปรอท เป็นต้น และความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นพระเครื่อง เช่น พระกรุนางตรา พระกรุท่าเรือพระกรุนาหอม พระเครื่องพ่อท่านพระครูแก้ว และพระเครื่องพ่อท่านโบ เป็นต้น และเครื่องรางของขลังอื่นๆ เช่น ตะกรุด ผ้ายันต์และสายมือ เป็นต้น

2. ผลกระทบจากความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลัง ได้แก่ ด้านการสร้างขวัญและกำลังใจ เช่น การทำให้เกิดสมาธิ ความมั่นใจ และความกล้าหาญ เป็นต้น ด้านควบคุมความประพฤติ เช่น การรักษาศีล การปฏิบัติพิธีกรรมและการรักษาขนมธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น ด้านความรู้ทางศาสนา เช่น ความรู้เกี่ยวกับประวัติและหลักธรรมคำสอน ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม และความรู้เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น ด้านการอนุรักษ์ศิลปวัตถุ เช่น ความรู้ความเข้าใจศิลปวัตถุ การปฏิบัติตามกฎหมาย การให้และเปลี่ยนซื้อขาย และการประกวด เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังของชาวบ้านเหล่านี้ เป็นภาพสะท้อนทางสังคมที่สามารถมองเห็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน ในแง่มุมที่เป็นระบบความเชื่อ ระบบความคิด และสภาพจิตใจของชาวบ้าน

เอกสารอ้างอิง

- คงอมร เหมรัตน์รักษ์. (2559). **ความเชื่อและพิธีกรรมเลี้ยงผี: กรณีศึกษา ตำบลสะเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยา.
- จำรัส เพชรทับ. (2545). **ความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องรางของขลังของชาวบ้าน อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ตามภ์-เหม. (2558). **ของขลังคุณไสยเขมร**. กรุงเทพฯ : ปัญญาพจน์ พับลิชชิ่ง.
- ณัฐวุฒิ เชื้อชวด. (2560). **ของขลังช่วยขาย**. ม.ป.ท.
- ถวัลรัตน์ กัลชาญกิจ. (2558). **บุคลิกภาพผู้บริโภคความเชื่อโชคลางและพฤติกรรมการซื้อเครื่องประดับสีมงคล**. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทำนอง วงศ์พุทธ. (2559, มกราคม-มิถุนายน). “ความเชื่อร่วมเครื่องรางของขลังในเมืองชายแดนไทย-ลาว-กัมพูชา.” **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี**. 12(1) : 307-329.
- ภณกุล ภวคุณวรกิตติ. (2555). **พุทธพาณิชย์และไสยพาณิชย์ในพุทธศาสนาเชิงปฏิบัติของไทย : กรณีศึกษาวัดในจังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรพงศ์ พึ่งงาม และคนอื่นๆ. (2555). “ลักษณะรูปสัญลักษณ์ในเครื่องรางนำโชคด้านการค้าขายของผู้ประกอบการค้าบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน.” **วารสารช่อพะยอม**. 23 : 35-50.
- ภริมา วิชาสถิตกุล. (2558, มกราคม-มิถุนายน). “คติชนวิทยา: ความเชื่อกับสังคมไทย.” **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์**. 1(1) : 31-44.
- รัชตาพร บุญกอง. (2553). **กระแสวัตถุมงคลจตุคามรามเทพกับภาพสะท้อนของสังคมไทย (พ.ศ. 2530-พ.ศ. 2550)**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

สงการ ศรีพนม. (2550). **คัมภีร์เซียนจุดตาม**. กรุงเทพฯ : บ้านครู.

ศิริพร ณ ถกลาง. (2552). **ทฤษฎีจิตวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน**.

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เอเชียเพส.

Money HUB. (ม.ป.ป.). “บูชาอะไรถึงรวย ขาดบิขายดี.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<https://moneyhub.in.th/article> สืบค้น 24 มกราคม 2563.

ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับ
ความมั่นคงทางอาหาร ศึกษารณที่บ้านตลิ่งแดง อำเภอเมืองกาญจนบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี

Foods Security on local Resource Diversity in
Ban Taling Daeng, Kanchanaburi Province.

บุษบา ทองอุปการ¹

Busaba Thongupakarn¹

Received: August 16, 2019; Revised: October 11, 2019; Accepted: October 16, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับ ความมั่นคงทางอาหาร ชุมชนบ้านตลิ่งแดง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตสภาพจริงในพื้นที่ และข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ใช้การเลือกด้วยวิธีเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ร่วมกับการเดินสำรวจชุมชน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง บันทึกภาคสนาม และแผนที่ทรัพยากร การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล โดยการเปรียบเทียบต่างวิธี วิเคราะห์เนื้อหาและตีความเชื่อมโยง ผลการสำรวจพบ ความหลากหลายทางชีวภาพ ที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 3 ประเด็นได้แก่ (1) ความหลากหลายทางชีวภาพของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2) ความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร และ (3) ความหลากหลายทางชีวภาพ ของอาหารจากระบบเศรษฐกิจ

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรท้องถิ่น

---

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชางานพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

Abstract

The purpose of this study was to examine food security on local resource diversity in Ban Taling Daeng village, Mueang District Kanchanaburi Province. Data were collected from related documents, observation, transected walk and five key informants selected through purposive sampling by set up criteria. Research instruments were an interview form, field note and local resource mapping. The data were analyzed in terms of content analysis, interpretation and triangulation of source methods was included. The study results were: Food security reflected

บทนำ

สภาวะโลกปัจจุบันนี้เผชิญปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพโลก ทั้งรูปแบบของภัยคุกคามเดิม (traditional threats) และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ (nontraditional threats) ดังเช่นประเด็นความมั่นคงทางอาหารซึ่งเป็นหนึ่งในภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ประเทศต่างๆ เผชิญเหมือนกันทั่วโลก แอร์โรว์ (Kenneth Joseph Arrow, 1972) นักเศรษฐศาสตร์ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคนหนึ่งในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ได้เคยทำนายไว้ว่า โลกจะเกิด การขาดแคลนอาหาร เนื่องจากไม่สามารถผลิตอาหารได้ทันต่ออัตราจำนวนประชากรที่เพิ่มขยายตัวขึ้นแบบสองเท่า แต่เมื่อพิจารณาไปยังการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น จนสามารถผลิตอาหารได้เป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกัน อัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรโลกกลับลดลง สะท้อนให้เห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่เป็นไปตาม คำทำนายดังกล่าว แต่ความอดอยากและขาดแคลนอาหารกลับเกิดขึ้น และปรากฏชัดเจนในทวีปแอฟริกา ช่วงปี พ.ศ. 2513 – พ.ศ. 2522 นับจากนั้นเป็นต้นมา ความมั่นคงทางอาหาร (food security) จึงกลายเป็น ประเด็นสำคัญที่ประเทศต่างๆ นำมากล่าวถึงในฐานะภัยคุกคามความมั่นคง ที่สร้างผลกระทบต่อสังคม ในวงกว้าง พร้อมทั้งค้นหาวิธีการต่างๆ ในการรับมือกับปัญหาดังกล่าว (บุษบา ทองอุปการ, 2560)

กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย (คณะกรรมการอาหารแห่งชาติ, 2010) สรุปล้ำจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร และกระทบต่อความสามารถในการผลิตของประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ สถานการณ์ด้านอาหารตลอดห่วงโซ่ พบว่าฐานทรัพยากรธรรมชาติของไทยมีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรง ส่งผล กระทบต่อการผลิตภาค

เกษตรและความมั่นคงทางอาหาร ระบบการผลิตต้องพึ่งพาปัจจัยจากต่างประเทศ ทำให้มี ต้นทุนสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่นมากขึ้น การใช้ประโยชน์ที่ดินและแรงงานภาค เกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันการเชื่อมโยงผลผลิตการเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่ายังอยู่ในวงจำกัด และมีการพัฒนาแบบแยกส่วน อีกทั้งยังมีปัจจัยภายนอก ที่สร้างผลกระทบต่อความ มั่นคงทางอาหารของประเทศไทยอีกหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลก การเปิดเสรีการค้า ระหว่างประเทศ ฯลฯ เป็นต้น กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย ฉบับที่ 2 จึงได้กำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทยรวม 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ด้านความมั่นคงอาหาร ด้านคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ด้านอาหารศึกษา และด้านการบริหารจัดการอาหาร เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ให้กับการจัดการด้านอาหารในประเทศอย่างเป็นรูปธรรมในมิติต่างๆ รักษาศักยภาพด้านการผลิตอาหารของ ประเทศในระดับมหภาค รวมทั้งสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน พัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง

จากที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะสำรวจชุมชนซึ่งมีทรัพยากรท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ทางชีวภาพ ซึ่งได้แก่หมู่บ้านตลิ่งแดง ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นชุมชนกึ่งเมือง แต่ในขณะเดียวกันสภาพภูมิศาสตร์ สถานที่ตั้ง และผลผลิตทางการเกษตรของหมู่บ้านยังคงมี ความหลากหลายอย่างมาก เพื่อเป็นพื้นที่กรณีศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่น ที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหารในมิติต่างๆ รวมทั้งเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการนำไปสู่การค้นหาแนวทาง ปฏิบัติการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหารชุมชนบ้านตลิ่งแดง ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการวิจัย

1. แนวคิดความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่น

ด้วยสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทย ก่อให้เกิดภูมินิเวศหลากหลาย เอื้ออำนวยต่อการดำรงอยู่ของพืชพรรณและสิ่งมีชีวิตต่างๆ และเป็นพื้นที่แห่งหนึ่งของโลกที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งด้านชนิดพันธุ์ พันธุกรรม ระบบนิเวศ พืชทรัพยากรเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยมีอาหารการกินที่สมบูรณ์มาแต่อดีต ในชนบทห่างไกล ชุมชนดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ทั้งเพื่อบริโภค เพื่อใช้สอย เพื่อใช้ประโยชน์จากป่า เป็นอาหารและสมุนไพรรักษาโรค ชุมชนเหล่านี้ได้สั่งสมองค์ความรู้ ความชัดเจน ประสบการณ์และทักษะมาหลายชั่วอายุคน ในการคัดเลือกและใช้ประโยชน์พืชพรรณในป่าเป็นอาหารและรักษาโรค เป็นวิถีชีวิตที่เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างคน ป่า สิ่งแวดล้อม แม้ในปัจจุบันวิธีการผลิตและอิทธิพลจากวัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาบั่นทอน สิ่งเหล่านี้ลงไป ทรัพยากรก็ยังคงเป็นแหล่งผลิตอาหารและยาที่สำคัญของคนในชนบท (วิสุทธิ ไปไม้, 2540)

ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) นี้ หมายความถึงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในระบบ นิเวศที่มาจากคำ 2 คำ คือ Biological หมายถึง ชีวภาพ และ diversity หมายถึงความหลากหลาย ซึ่งเป็นพื้นฐาน สำคัญของการเกษตรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ขณะเดียวกันการเกษตรก็สามารถช่วยสนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืน จากความหลากหลายทางชีวภาพด้วยเช่นกัน ความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพนี้ครอบคลุมถึงองค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนเกษตรกรเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการเป็นผู้ดูแลและจัดการกับความหลากหลาย ผ่านความรู้ที่สืบทอดตามประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน ท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ความหลากหลายทางชีวภาพสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ กล่าวคือ ความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic diversity) ความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ (Species diversity) และความหลากหลายทางระบบนิเวศ (Ecological diversity) ทั้งหมดล้วนเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์หลายประการ อาทิ ด้านการบริโภคใช้สอยที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ด้านการผลิตอาหาร ด้านการแพทย์ ตลอดจนประโยชน์ ด้านอื่น เช่น การรักษาระบบนิเวศให้คงทน การสังเคราะห์พลังงานของพืช การควบคุมความชื้น เป็นต้น (ชัยวัฒน์ ประมวล, 2546)

2. แนวคิดความมั่นคงทางอาหาร

การประชุมอาหารโลกในปี พ.ศ. 2517 ได้นิยาม “ความมั่นคงทางอาหาร” ไว้ว่าเป็นปัญหาความ ไม่พอเพียงด้านอุปทาน และต้องสร้างหลักประกันการผลิตอาหาร และสร้างสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภค เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในตลาดโลก รวมทั้งได้เสนอให้เพิ่มผลผลิตในประเทศกำลังพัฒนา เพื่อสร้างความ มั่นคงทางอาหารขึ้น ต่อมาองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้อธิบายแนวคิดความมั่นคงทาง อาหารเพิ่มเติมว่า ประเทศต่างๆ ควรเข้าถึงอาหารพื้นฐานอย่างเพียงพอ การสร้างผลผลิตส่วนเกินต้องควบคู่ไปกับการจัดสรรอาหาร ให้สัมพันธ์กับประชากรในระดับปัจเจก ประชาชนทุกคนในทุกขณะ สามารถเข้าถึงอาหารได้ รวมทั้งการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยและมีคุณค่าทางอาหารที่พอเพียงในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ หลังนิยาม ดังกล่าว แนวคิดว่าด้วยเรื่องสิทธิด้านอาหารหรือ “ความทรงสิทธิด้านอาหาร (Food entitlement) ที่มองว่า อาหารเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ต้องเข้าถึง และมีเสถียรภาพในระดับครัวเรือนและบุคคล ได้ขยายตัวกว้างขวางขึ้น ดังเช่น แนวคิดของเซน (Amartya Sen) นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลชาวอินเดีย ที่มองว่าประเทศซึ่งขาดแคลนอาหาร ล้วนเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารทั้งสิ้น ความขาดแคลนนั่นไม่ใช่เกิดจากอาหารไม่พอเพียง แต่เกิดจากการเข้าไม่ถึงอาหาร ความมั่นคงทางอาหารจึงควรรวมเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานด้วย ปัจจุบันความมั่นคงทางอาหารจึงขยาย ความหมายกว้างขึ้น รวมไปถึงมิติการเข้าถึง และเสถียรภาพของความมั่นคงทางอาหาร ในระดับบุคคลและครัวเรือน ทำให้เกิดประเด็นสำคัญอื่นๆ ที่ไม่ใช่เรื่องอาหารโดยตรง เข้ามาผูกโยงกับความมั่นคงทางอาหาร เช่น ความเป็น ธรรมทางสังคม การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาชุมชน เป็นต้น (เอกรินทร์ พึ่งประชา และคณะ, 2555, สถาบันวิจัย สังคม, 2556; บุชบา ทองอุปการ, 2560)

จากการทบทวนแนวคิดความมั่นคงทางอาหารจากนักคิดนักวิชาการต่างๆ (เวีย คัมเปชินา, 2539; นพรัตน์ ละมุน, 2543, สำนักงานสนับสนุนการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหาร, 2545, อรพรรณ ศรีสุขวัฒนา, 2546, ปิยนาดิอิมดี, 2547; ศจินทร์ ประชาสันต์, 2552, เอกรินทร์ พึ่งประชา และคณะ, 2555; ทรงสิริ วิจิรานนท์ และคณะ, 2555; สถาบันวิจัยสังคม, 2556) ผู้วิจัยขอประมวลสรุปแนวคิดความมั่นคงทางอาหาร ออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การพึ่งตนเองด้านอาหาร หมายถึง ชุมชนสามารถพึ่งตนเองโดยพึ่งพิงปัจจัยการผลิตภายในชุมชน ตนเอง หรือหาอาหารจากธรรมชาติ มีแหล่งอาหารและผืนดินที่อุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ทำกินเพียงพอ มีระบบการผลิต ที่เกื้อหนุน รักษาสมดุลระบบนิเวศ และความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ โดยใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนมีการแบ่งปันแลกเปลี่ยนอาหารกันภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชน

2. การพึ่งพาอาหารจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ การหาอาหารจากป่า แหล่งน้ำ ฯลฯ ที่มีอาหาร เกิดขึ้นเอง ชุมชนมีสิทธิและสามารถเข้าถึงทรัพยากรดิน น้ำป่า และอาหารธรรมชาติได้ง่าย โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญา ทักษะ ความสามารถ เทคโนโลยีที่มีในชุมชนจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมชุมชน และระบบนิเวศ เพื่อให้ครอบครัวและชุมชนมีอาหารเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงตลอดเวลาที่ต้องการ ในรูปแบบ วัฒนธรรม ประเพณี ระเบียบกฎเกณฑ์ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การจัดการดังกล่าวนี้ไม่มีรูปแบบตายตัว ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาบริบทของแต่ละพื้นที่ และผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการ

3. ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง การเข้าถึงอาหารที่เกิดจากกระบวนการกระจายอย่างทั่วถึง และสิทธิที่จะ เข้าถึงข้อมูลข่าวสารในการบริโภค ทั้งยังครอบคลุมไปถึงความหลากหลายของประเภทอาหาร คุณค่าทางโภชนาการ ความสะอาดปลอดภัย ความมั่นคงทางอาหารในประเด็นนี้ขึ้นกับอาชีพและการมีรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่าย ด้านอาหารที่ไม่สามารถผลิตเองได้

4. ความพอเพียงของอาหารในการบริโภค ซึ่งรวมถึงความหลากหลายของชนิดอาหาร ความปลอดภัย ของอาหาร คุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดีและสอดคล้องกับ วัฒนธรรมท้องถิ่น อาจมาจากการหา การแลกเปลี่ยน การซื้อ การปลูก ความพอเพียงนี้จึงมีนัยสัมพันธ์กับการพึ่งตนเอง การพึ่งพาอาหารจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ และระบบเศรษฐกิจที่มาของรายได้ เพื่อซื้ออาหารให้พอเพียง กับความต้องการ

5. ระบบวัฒนธรรมชุมชน การเข้าถึงและมีอาหารกินสม่ำเสมอ นอกจากเกิดจากความสามารถในการ พึ่งตนเองด้านอาหาร จากฐานทรัพยากรธรรมชาติ จากระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรมภายในชุมชนยังเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร อาทิ การเกื้อกูลแบ่งปันภายในครอบครัว เครือญาติ ตลอดจนงานบุญต่างๆ รวมทั้งภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร ก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชน

6. มิติสำคัญของความมั่นคงทางอาหาร มิติความมั่นคงทางอาหารนี้มีความสัมพันธ์และมี
นัยที่ทับซ้อนกัน โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 มิติหลัก กล่าวคือ

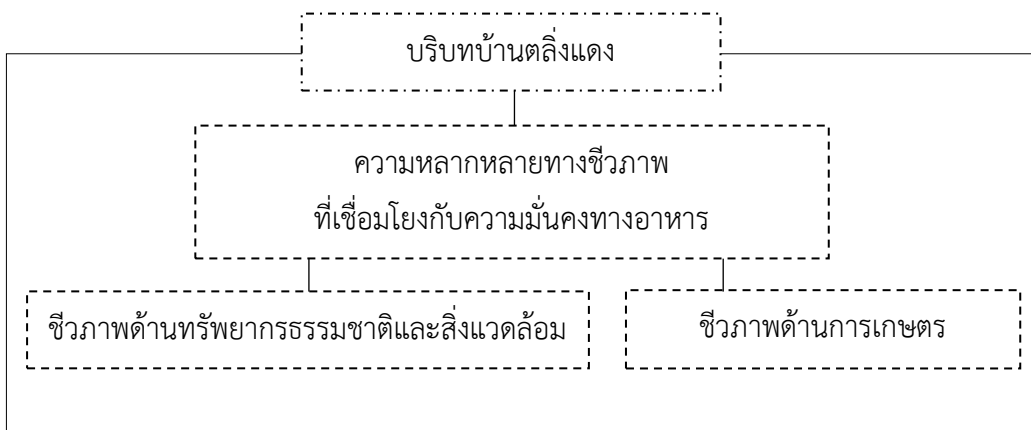
มิติที่ 1 ความพอเพียง (food availability) หมายถึง ความพอเพียงของปริมาณอาหาร
ในคุณภาพ ที่เหมาะสม ซึ่งอาจได้มาจากการผลิตภายในประเทศหรือการนำเข้า รวมถึงความ
ช่วยเหลือทางอาหาร ในแง่มุมต่างๆ ทั้งเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวัน และแปรรูปเพื่อเก็บ
รักษาไว้

มิติที่ 2 การเข้าถึงอาหาร (food accessibility) เป็นการได้มาซึ่งอาหารที่เหมาะสมและมี
โภชนาการ ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การผลิต การซื้อ การแลกเปลี่ยน หรือการรับบริจาค ที่เหมาะสม
สอดคล้องกับวัฒนธรรม ความเชื่อของแต่ละสังคม เพื่อนำอาหารชนิดต่างๆ มาบริโภคให้เกิด
ประโยชน์ต่อร่างกาย ทั้งการเข้าถึงโดยตรง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาหารจากแหล่งธรรมชาติและจาก
การผลิต และการเข้าถึงโดยอ้อม ซึ่งหมายถึงการเข้าถึง อาหารโดยพึ่งพาระบบตลาดเป็นหลัก

มิติที่ 3 การใช้ประโยชน์จากอาหาร (food utilization) เป็นการนำอาหารมาบริโภคให้
เกิดประโยชน์ต่อ ร่างกาย เพื่อที่จะเข้าถึงภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทางโภชนาการ

มิติที่ 4 เสถียรภาพของอาหาร (food Stability) หมายถึง การมีอาหารที่เพียงพอ
ตลอดเวลา โดยไม่ต้อง เสี่ยงกับการไม่เข้าถึงอาหาร อันเป็นผลมาจากวิกฤตที่เกิดขึ้น
มิตินี้จึงครอบคลุมทั้งด้านความพอเพียง และการเข้าถึงอาหาร

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

ด้านพื้นที่ หมู่ที่ 8 บ้านตลิ่งแดง ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีด้านผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ใช้วิธีเจาะจง (purposive sampling) รวมผู้ให้ข้อมูล สำคัญ 5 ราย

ด้านเนื้อหา ศึกษาบริบททั่วไปของชุมชน และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินงานครั้งนี้มี 2 ขั้นตอนหลัก การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รายละเอียดดังนี้

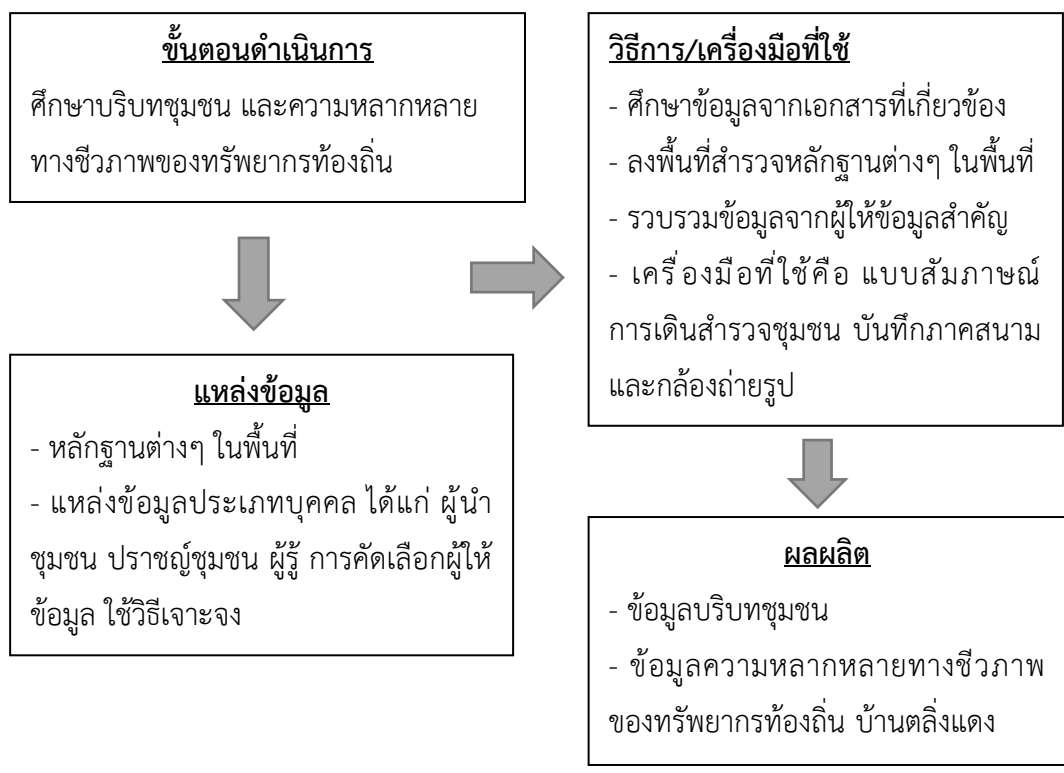
ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เฉพาะเนื้อหา ที่เกี่ยวข้องกับผู้วิจัย ร่วมกับการสังเกตสภาพจริงในพื้นที่ โดยใช้การเดินทางสำรวจชุมชน (transect walk) เพื่อเก็บข้อมูลเบื้องต้น ประกอบการสังเกตสภาพจริงในชุมชน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ บันทึกภาคสนาม (field note) กล้องถ่ายรูป และในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการวิจัย สำหรับการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ข้อมูลที่ได้มาจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และตีความ ข้อมูลที่ได้จากการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย นำเสนอโดยการพรรณนา และรูปภาพประกอบ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้

2.1 การศึกษาบริบทชุมชน โดยใช้หลักฐานต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ ร่วมกับการสังเกตสภาพจริง แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เพื่อได้มาซึ่งสภาพทั่วไปของชุมชน และข้อมูล ที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพของ ทรัพยากรท้องถิ่นที่เป็นฐานของทรัพยากรอาหาร เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ บันทึกภาคสนาม (Feld note) และกล้องถ่ายรูป

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ใช้วิธีเจาะจง (purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกไว้ 4 เกณฑ์ กล่าวคือ 1) เป็นผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้รู้หรือผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือ 2) นำนักอาศัยอยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 10 ปี 3) มีองค์ความรู้เกี่ยวกับอาหารในด้านต่างๆ ที่คนในชุมชนให้การยอมรับ และ 4) มีความเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ทุกคนมีอิสระในการแสดงความ คิดเห็นและ

การสื่อสาร ตลอดจนสามารถถอนตัวจากการเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้หากมีเจตจำนง เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) เพื่อให้ผู้ตอบมีอิสระในการตอบคำถาม กำหนดแนวคำถาม เป็นประเด็นกว้างๆ เพื่อความยืดหยุ่นในลำดับคำถามและการเก็บข้อมูลเชิงลึก หาค่าความเที่ยงของเครื่องมือ โดยการพิจารณาและให้คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญสำหรับการวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลนั้น ข้อมูลที่เก็บรวบรวม มาในขั้นตอนดังกล่าวนี้ ตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลโดยเปรียบเทียบแบบต่างวิธี (methods triangulation) กล่าวคือ นำข้อมูลจากเอกสารที่ศึกษามา เปรียบเทียบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต จากนั้นแยก ประเภทข้อมูล จำแนกออกเป็นหมวดหมู่ จัดกลุ่มข้อมูล (Unit of data) วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงของข้อมูล และตีความ ข้อมูลที่ได้จากการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย นำเสนอโดยการพรรณนา และรูปภาพประกอบ

ภาพที่ 2 แสดงวิธีดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

1. **บริบทชุมชนบ้านตลิ่งแดง** บ้านตลิ่งแดง ตั้งเดิมเป็นชุมชนการค้าทางน้ำ เรือแพที่ล่องลงมาจากแม่น้ำแควใหญ่ อำเภอศรีสวัสดิ์ มักแวะจอดพัก ณ หมู่บ้าน ก่อนล่องต่อเข้าสู่ตัวจังหวัด ผู้คนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน เล่าตรงกันว่า ตลิ่งของหมู่บ้านนั้นเป็นดินลูกรังสีแดง เมื่อชาวเรือลากของขึ้นลงสัญจรไปมา ดินลูกรังริมตลิ่งพังทลาย จนตลิ่งเป็นสีแดง จึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านตลิ่งแดง” มาจนถึงปัจจุบัน หมู่บ้านตลิ่งแดงมีพื้นที่และประชากรมากที่สุด อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลหนองบัว ที่ตั้งห่างจากตัวเมืองกาญจนบุรีประมาณ 15 กิโลเมตร การคมนาคมหลักใช้ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3199 และทางหลวงแผ่นดิน 323 มีพื้นที่ทั้งหมด 2,262.50 ไร่ ทำการเกษตร 1,35750 ไร่ พื้นที่สาธารณะ 2820 ไร่ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาและที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ การประกอบอาชีพของชาวชุมชนค่อนข้างหลากหลาย จากการสำรวจพบว่าการเกษตรยังคงเป็นอาชีพหลักในชุมชน สำหรับวิสาหกิจชุมชน เป็นสินค้าโอท็อปผ้าขาวม้าแปรรูป ใช้ชื่อว่าวิสาหกิจชุมชนบ้านบัว ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2554 และน้ำดื่มชุมชนซึ่งผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีผู้ประกอบการธุรกิจขนาดเล็ก เช่น ฟาร์มไก่กัญญา ธุรกิจบ้านปลาทุรี รีสอร์ท บ้านเช่า เป็นต้น ประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นคนไทย นับถือศาสนา พุทธ จบการศึกษาภาคบังคับ มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 877 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 2,118 คน (ข้อมูล ณ พ.ศ. 2559) นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีประชากรแฝงซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น มอญ กะเหรี่ยง เข้ามาทำงานรับจ้างในพื้นที่ ด้วยความเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชากรมากและกระจายหลายแหล่ง ประกอบกับมีหมู่บ้านจัดสรรและบ้านเช่าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำนวนประชากรจึงมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เมื่อมีการสำรวจมักได้จำนวนไม่ค่อยแน่นอน (ผู้ใหญ่บ้านตลิ่งแดง, สัมภาษณ์, 2560)

2. **ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่น** ที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหาร ผลการศึกษา จำแนกออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรการเกษตร และความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารจากระบบเศรษฐกิจ รายละเอียดดังนี้

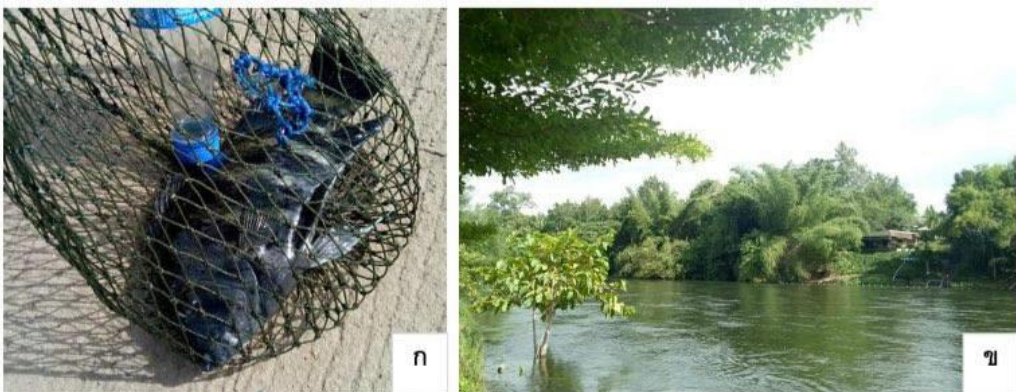
2.1 ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความหลากหลายทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน ปัจจุบัน เป็นประเด็นที่ทั่วโลกให้ความสนใจเพิ่มขึ้นมาก เนื่องจากเป็นนัยของสิทธิในการ

เข้าถึงและแบ่งปันทรัพยากรอาหาร ซึ่งเชื่อมโยงไปยังความมั่นคงทางอาหารของชุมชนนั้นๆ และยังเป็นต้นทางการก่อเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ กับอาหารพื้นบ้านและวัฒนธรรมการกิน อันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากการปรับตัวของชุมชนกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง การรับเอาองค์ความรู้และวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาผสมกลมกลืนปรับเป็นองค์ความรู้เฉพาะถิ่นเพื่อยังชีพ และสร้าง ความสะดวกสบายให้กับชีวิตความเป็นอยู่อย่างสอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชน ความหลากหลายทางชีวภาพของ ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งที่มาของอาหารชุมชนบ้านต๋องแดงมาจาก 2 แหล่งหลัก กล่าวคือ

อาหารจากแหล่งน้ำ บ้านต๋องแดงมีแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ ที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำแควใหญ่ หนองน้ำ บึง และคูน้ำ อาหารที่ได้จากแหล่งน้ำ อาทิ ปลาปูนา กบ หอย ผักทั่วไป รวมทั้ง ผักขายน้ำและผักน้ำ เช่น ผักบุ้ง หน่อไม้ กะเพราขี้เหล็ก แคสะเดา มะรุ้ม เป็นต้น บางแหล่งน้ำสามารถจับสัตว์และพืชผักต่างๆ มาเป็นอาหารได้ ตลอดทั้งปี

อาหารจากป่า แหล่งอาหารจากทรัพยากรธรรมชาตินี้ สมาชิกชุมชนบ้านต๋องแดงมีสิทธิเข้าถึงได้ อย่างเสรี ตลอดจนมีความหลากหลายตามฤดูกาล อย่างไรก็ตามสมาชิกชุมชนที่ทำอาหารจากแหล่งธรรมชาติ มักมี ฐานะยากจนไม่สามารถหาซื้ออาหารจากตลาดได้สมำเสมอ จึงจำเป็นต้องอาศัยอาหารจากธรรมชาติมาบริโภค บางครั้งสามารถหาอาหารได้จำนวนมากก็จะนำไปขายให้เพื่อนบ้านในหมู่บ้าน หรือนำไปขายในตลาด เป็นการ สร้างรายได้ให้แก่ตนเองอีกทางหนึ่ง (สุภาค นาสวนกนก และคณะ, 2560)

ภาพที่ 3 อาหารจากแหล่งน้ำธรรมชาติ: ปลาหมอบัตเตอร์ (ก) แม่น้ำแควใหญ่ (ข) ; บันทึกภาพโดยผู้วิจัย

เดิมสมาชิกชุมชนสามารถหาอาหารจากป่าไผ่และป่าผสม เช่น หน่อไม้ เห็ดต่างๆ อาทิ เห็ดโคน เห็ดเผาะ ได้อย่างอุดมสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันอาหารจากป่าลดลงมาก ที่หลงเหลืออยู่ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็น พื้นที่รกร้างริมตลิ่งชายแม่น้ำ สำหรับพื้นที่ป่าของหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น หมู่ 6 บ้านปานางเยื่อ ซึ่งเป็นพื้นที่ ต่อเนื่องกันนั้น อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานทหาร และสัตว์ที่มีอยู่เป็นสัตว์คุ้มครอง แหล่งอาหาร จากป่าในปัจจุบันจึงมีจำกัด

หลังการสร้างเขื่อนศรีสวัสดิ์แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2523 แหล่งอาหารจากธรรมชาติ เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก 2 ปัจจัยหลัก ปัจจัยแรกเป็นผลมาจากการขึ้นลงของกระแสน้ำในแม่น้ำแควใหญ่ที่ถูกควบคุม โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ปัจจัยที่สอง ได้แก่ การสร้างทางหลวงแผ่นดินกาญจนบุรี-ศรีสวัสดิ์ (ทางหลวงแผ่นดิน 323 แสงชูโต) นอกจากนี้สาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ ที่พัฒนาต่อเนื่อง ทำให้ชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีการย้ายถิ่น จากบุคคลภายนอกเข้ามาอาศัยในชุมชนมากขึ้น ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและพื้นที่ป่าสาธารณประโยชน์ ลดลงมาก แม่น้ำแควใหญ่และระบบนิเวศน์รอบชุมชน ซึ่งเคยดำรงบทบาทหลักในการเป็นต้นทุน สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับหมู่บ้านลดความสำคัญลงเช่นกัน

2.2 ความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร

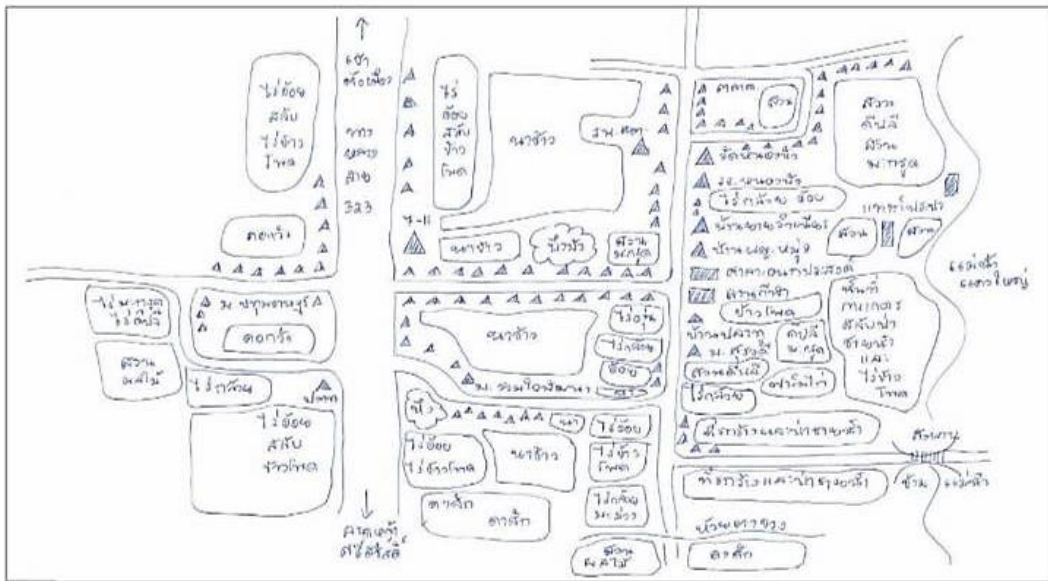
ด้วยสภาพดินที่มีทั้งดินเหนียว ดินร่วน และแหล่งน้ำธรรมชาติที่สมบูรณ์ ผลการสำรวจพบว่าชุมชน มีวิธีการเกษตรหลากหลาย เพาะปลูกพืชหมุนเวียนไปตามตามฤดูกาล ทั้งยังมีการสร้างลำรางสาธารณะส่งน้ำเข้า พื้นที่การเกษตร การทำนาจึงสามารถทำได้ทั้งนาปีและนาปรัง พบเห็นไร่ข้าวปลูกสลับพืชไร่อื่นๆ พืชไร่ ที่ปลูกกันมาก ได้แก่ อ้อยและมันสำปะหลัง พืชสวนจำพวกดีปลี มะกรูด มะนาว กล้าย นิยมปลูกเป็นแนวรั้ว และตามพื้นที่ว่างรอบบ้าน พบเห็นกระจายทั่วไปในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชผักสมุนไพร ผักสวนครัว ต่างๆ วัตถุประสงค์การปลูก ทั้งเพื่อนำมารับประทานในครัวเรือนและจำหน่าย พืชสมุนไพร นิยมปลูก ข่า ตะไคร้ กระเพรา และโหระพา ไม้ยืนต้น นิยมปลูก มะม่วง มะยม สะเดา และขี้เหล็ก พืชสวน นิยมปลูก พริก มะเขือ แค ข้าวโพด มะละกอ มะกรูด มะนาว และกล้าย พืชไม้เลื้อย นิยมปลูก บวบ ตำลึง และ ฟักทอง สำหรับการเลี้ยงสัตว์ นิยมเลี้ยงไก่ วัว ปลา หมู และไก่ไข่

2.3 ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารจากระบบเศรษฐกิจ

นอกจาก น้ำ ปานาไร่ ซึ่งเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ ที่สะท้อนถึงสิทธิและความสามารถในการเข้าถึงอาหารทางตรง (direct food accessibility) ของชุมชน สมาชิกบ้านตลิ่งแดงยังมีความสามารถ

ในการ เข้าถึงความหลากหลายของอาหาร ด้วยระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นการเข้าถึงทางอ้อม (indirect food accessibility) จากแหล่งอาหารซื้อขายที่สำคัญหลายแห่งทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น ตลาดหนองบัว ซึ่งตั้งอยู่ใน หมู่ที่ 2 ตำบลหนองบัว ถือเป็นแหล่งรวมความหลากหลายของอาหารเพื่อการบริโภค ทั้งรูปแบบวัตถุดิบ ประกอบอาหารและอาหารสำเร็จรูป ร้านของชำในชุมชน รวมถึงพ่อค้าเร่รถกับข้าว ที่เข้ามาจำหน่าย อาหารทั้งอาหารสดและอาหารสำเร็จรูปในหมู่บ้าน ตลอดจนร้านสะดวกซื้อซึ่งเพิ่งเปิดให้บริการในหมู่บ้าน ตลิ่งแดงเมื่อไม่นานมานี้ การเข้าถึงความหลากหลายทางชีวภาพของอาหาร

จากระบบเศรษฐกิจ แม้ชี้ให้เห็นความสามารถในการเข้าถึงอาหาร แต่ประเด็นดังกล่าวนี้ขึ้นกับปัจจัย ด้านอาชีพและรายได้ของสมาชิกหมู่บ้านเป็นหลัก

ภาพที่ 4 แผนที่ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหารของหมู่บ้านตลิ่งแดง; โดยผู้วิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหาร ชุมชนบ้านตลิ่งแดง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตสภาพจริงในพื้นที่ และข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ใช้การเลือกด้วยวิธีเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกร่วมกับการเดินสำรวจชุมชน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างบันทึกภาคสนาม และแผนที่ทรัพยากร การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลโดยการเปรียบเทียบต่างวิธีวิเคราะห์เนื้อหาและตีความเชื่อมโยงผลการสำรวจพบความหลากหลายทางชีวภาพที่เชื่อมโยงกับ ความมั่นคงทางอาหารของชุมชน 3 ประเด็นได้แก่ 1) ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ความหลากหลายทางชีวภาพการเกษตร และ 3) ความหลากหลายทางชีวภาพของอาหารจากระบบเศรษฐกิจ

อภิปรายผล

ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นบ้านตลิ่งแดงทั้ง 3 ด้าน ดังผลการศึกษาที่น่าเสนอ ชำรงต้น เมื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงไปยังความมั่นคงทางอาหาร ทั้งหมดชี้ให้เห็นว่าชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารที่สำคัญ ในมิติความพอเพียงมิติการเข้าถึง และมิติการใช้ประโยชน์ของอาหาร ผ่านการหาอาหารจากธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ชุมชน ทั้งสัตว์บก สัตว์น้ำ และพืชพื้นบ้านมาประกอบอาหาร รวมทั้งการผลิตอาหารเอง โดยเน้น พืชอาหารเป็นหลัก เพื่อการบริโภคที่มีความปลอดภัย พร้อมคุณค่าทางโภชนาการของชุมชนในระดับหนึ่ง สะท้อน สิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรดิน น้ำป่า และอาหารธรรมชาติ โดยใช้ความรู้ ภูมิปัญญา และเทคโนโลยีที่มีในชุมชน จัดการทรัพยากรอาหารอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต

ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นบ้านตลิ่งแดง ที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหารนี้ สะท้อนขอบเขตความเกี่ยวพันของวิถีชีวิตชุมชน กับระบบนิเวศที่แตกต่างหลากหลาย และมีผลต่อการปลูกพืชพรรณต่างๆ ตลอดจนวัฒนธรรมชุมชน ทั้งด้านการผลิตและระบบอาหาร ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น อาทิ อรรถพรณ ศรีสุขวัฒนา, 2546), (ศจินทร์ ประชาสันต์, 2552) และ (ทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ, 2555) ที่ให้ ความเห็นไว้ว่า การมีความมั่นคงทางอาหารที่สำคัญประการหนึ่งคือการพึ่งตนเองด้านอาหาร ภายใต้ระบบการ

ผลิตที่ เกื้อหนุนและรักษาสมดุลระบบนิเวศการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตภายในชุมชนตนเอง การแบ่งปันแลกเปลี่ยนอาหารกัน ภายในชุมชนหรือระหว่างชุมชน โดยการพึ่งพาอาหารจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนมีสิทธิในการเข้าถึงและ จัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปวัฒนธรรม ประเพณี ความพอเพียงในการบริโภคซึ่งอาจมาจากการหา แลกซื้อปลูก

ผลการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพอาหารผ่านระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อมโยงกับ รายได้และอาชีพ เพื่อซื้ออาหารให้พอเพียงกับความต้องการ ประกอบกับลักษณะทางกายภาพ หลังการพัฒนาดถนนและระบบสาธารณูปโภค ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพของชุมชน ที่เปลี่ยนเป็นระบบเศรษฐกิจแบบการค้าการลงทุน และมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของบ้านต๋องแดง ดังเช่นที่ (เครีอวัลย์ หุตานุวัฒน์ , 2533) และ (มูลนิธิชีววิถี 2555) ได้สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงทางอาหารเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ การสูญเสียความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม จำนวน ประชากรที่มากขึ้น การขยายตัวของเมือง ฯลฯ ส่งผลให้พื้นที่ทำกิน อาหารจากธรรมชาติ และการผลิตอาหารเพื่อการ บริโภคในครัวเรือนลดลง ขณะเดียวกันการพัฒนาของระบบขนส่งที่ดีขึ้น ทำให้การซื้อขายอาหารจากแหล่งอาหารมี มากขึ้น รวมทั้งความต้องการพืชพลังงาน ก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตอาหารรวมทั้งความมั่นคงทางอาหาร ทั้งยังสอดคล้องกับผลวิจัยของ (บุษบา ทองอุการ, 2557) ที่ได้สรุปไว้ว่าความเจริญและความ สะดวกสบายของการ คมนาคม มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านทิพย์ อำเภอดงพญาณี จังหวัดกาญจนบุรี วัตถุประสงค์ จากท้องตลาดกระจายเข้าสู่หมู่บ้านมากขึ้น ส่งผลให้ สมาชิกชุมชนทิพย์เก็บหาอาหารจากธรรมชาติลดน้อยลง พึ่งพา ความมั่นคงทางอาหารผ่านระบบ เศรษฐกิจมากขึ้น และ(ศยามล เจริญรัตน์ 2559) ที่สรุปสถานการณ์ความมั่นคงทาง อาหารในระดับชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงว่ากำลังเปลี่ยนไป จากปัจจัยท้าทายต่างๆ ที่เข้ามากระทบ ให้วิถีชีวิต ที่เคยผูกพันกับการผลิตแบบยังชีพและมีความหลากหลาย กลายเป็นการผลิตเพื่อการค้าที่พึ่งพากับภายนอกมากขึ้น มีมูลค่าการลงทุนที่สูงขึ้น และราคาผลผลิตผูกติดกับตลาด ภายนอก ส่งผลต่อแนวโน้มความมั่นคงทางอาหาร ที่จะเปราะบางมากขึ้น ไปสู่การได้มาซึ่งอาหาร ผ่านระบบเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่นเดียวกับการศึกษาของ (พจนานถ อินทรมานนท์ และคณะ, 2559) ที่ศึกษาสภาพความมั่นคงทางอาหาร ชุมชนผู้พลัดถิ่น บ้านโป่งไช จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางอาหาร เนื่องจากมีข้อจำกัดในการหาอาหารและใช้ที่ดิน

สำหรับการเพาะปลูกในเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งความมั่นคงทางอาหารนี้ มีความสัมพันธ์กับการมีที่ดิน และเมื่อ พิจารณาไปที่ตัวชี้วัดความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน พบว่ามี การพึ่งตนเองด้านอาหารเพียงร้อยละห้าสิบ โดยมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารร้อยละสิบของรายได้ แสดงให้เห็นว่าที่ดินมีผลต่อมิติทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และสิทธิในระบบอาหารของครัวเรือน รวมทั้งมีการเข้าถึงอาหารคุณภาพในระดับต่าง เพราะซื้ออาหาร จากภายนอก ทำให้ไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของอาหาร

ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย กล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนและเปราะบาง แม้ไทยจะ เป็นแหล่งผลิตอาหารโลกก็ตาม ความพอเพียง ความหลากหลาย การกระจายอาหารและการเข้าถึงอาหาร ตลอดจน การพฤติกรรมการบริโภคของคนไทย จำเป็นต้องปรับวิถีใหม่ ทั้งนี้การสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยนั้น (นงนภัศร์ คุ้มรัฐ เที่ยงกมล, 2552) มีทัศนะว่าปัญหาความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทยเป็นปัญหาหนึ่งที่สะท้อนถึง ปัญหาความมั่นคงทางอาหารในระดับโลก การลดปัญหาที่เกิดขึ้นต้องมีการเชื่อมโยงความร่วมมือประเทศพันธมิตร นำจุดแข็งของประเทศไทยเกี่ยวกับอาหารและการเกษตร ทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ และภูมิปัญญาการผลิตอาหารที่ สัมมาเป็นเวลานาน พัฒนาขึ้นเป็นจุดแข็งของประเทศไทย โดยอาศัยพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย เป็นปัจจัยการผลิตอาหารที่มั่นคงและอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะช่วยยกระดับความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย ให้แข็งแกร่งมากขึ้น ตลอดจนเป็นหนทางนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนไปพร้อมๆ กัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย เนื่องจากประเด็นความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่ เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหาร มักพิจารณาความมั่นคงทางอาหารในเชิงปริมาณอาหาร และการผลิตอาหารใน ระบบใหญ่ ดังนั้นควรส่งเสริมความเข้าใจและความตระหนักของชุมชน ให้หันกลับมาพิจารณาฐานการผลิตระดับ ชุมชน จากความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการสร้างความมั่นคงทางอาหารด้านอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นการสร้างดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร ของชุมชน เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เครือวัลย์ หุตานวัณน์. (2533). พฤติกรรมการกินของชาวชนบทภาคเหนือ. รายงานการวิจัยสถาบันวิจัยโภชนาการ. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชัยวัฒน์ ประมวล. (2546). ความหลากหลายและความชุกชุมของผีเสื้อหนอนคืบ (Lepidoptera: Geometrical) ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลา-บาลา จังหวัดนราธิวาส. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดวงอำพร คามรักษ์. (2560, 29 พฤศจิกายน และ 5 ธันวาคม, 2561, 9, 20 มกราคม, 26 กุมภาพันธ์ และ 21 มีนาคม). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านตลิ่งแดง. สัมภาษณ์.
- ทรงสิริ วิชิรานนท์ และคณะ (2555). “ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนของประชาชนบ้านเมืองหมื่นน้อย ตำบลกวนวัน อำเภอมะนัง จังหวัดหนองคาย.” วารสารวิชาการและวิจัยมทรพระนคร. 8(1) : 94-107.
- นงนภัส คู่รัญญู เทียงกมล. (2552). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา เล่ม 2 (ความมั่นคงทางอาหาร). กรุงเทพฯ : ส.เอเชียเพรส (1989) จำกัด.
- นพรัตน์ ละมุน. (2543). เสรีเกษตร: เงาแฉกในการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นต์.
- บุษบา ทองอุปการ. (2559). รายงานวิจัยวิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหารจากฐานความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่นบ้านตลิ่งแดง ตำบลหนองบัว อำเภอมะนัง จังหวัดกาญจนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- _____ . (2557). รายงานวิจัยการสำรวจและพัฒนาฐานข้อมูลทุนชุมชนบ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอดงพิกุล จังหวัดกาญจนบุรี. สำนักบริหารโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา.
- ปิยนาด อิมดี. (2547). ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านป่าคา หมู่ 2 ตำบลสวก อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พจนานถ อินทรมานนท์, เลหลำ ตรีเอกานุกูล, วรณะ รัดนพงษ์ และนาวัน พรหมใจสา. (2559, พฤษภาคม-สิงหาคม). “กระบวนการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ บ้านโป่งไฮ ตำบลแม่สาว อำเภอแม่เฒ่า จังหวัดเชียงใหม่.” วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ. 9(2) : 75-90.
- มูลนิธิชีววิถี. (2555). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงทางอาหาร. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.biothai.net> สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2560.
- วิสุทธิ ไบไม้. (2540). วัฒนธรรมกับความหลากหลายทางชีวภาพ. เอกสารการสัมมนาวิชาการกรมวิชาการ. (อัดสำเนา).
- เวีย คัมเปชินา. (2539, กรกฎาคม - กันยายน). “ประชาสังคมในมิติความมั่นคงทางอาหาร: กลับคืนสู่สามัญ.” วารสารความมั่นคงทางอาหาร. 3 : 1-5.
- ศยามล เจริญรัตน์. (2559). “ความมั่นคงทางอาหารป่าชุมชนกับการผลักดันเรื่องความเป็นธรรมเพื่อชุมชนท้องถิ่น.” วารสารวิจัยสังคม. 39(1) : 147-180.
- ศจินทร์ ประชาสันต์. (2552). รายงานดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร. ภายใต้โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารในยุควิกฤติ ตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี 2551. สถาบันวิจัย
- สังคมสถาบันวิจัยสังคม. (2556). รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาเพื่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อนุรักษ์: กรณีชุมชนผืนป่าตะวันตก ปีที่ 1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาค นาสวนกนก. (2560). รายงานวิจัยอาหารพื้นบ้านชุมชนบ้านหนองบัว อำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ. (2010). กรอบยุทธศาสตร์การจัดการด้านอาหารของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- สำนักงานสนับสนุนการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติด้านอาหาร. (2545). ความมั่นคงทางอาหารของคนไทย. กระทรวงสาธารณสุข.

- อรพรรณ ศรีสุขวัฒนา. (2546). ระบบอาหารกับสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหารในสังคมไทย ในโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และสุภาภรณ์ แซ่ลิ้ม (บรรณาธิการ) ประเด็นสู่แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 9 โครงการตำราสำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพฯ : สหประชาพาณิชย์.
- เอกรินทร์ พึ่งประชา และคณะ. (2555). **มานุษยวิทยานิเวศ : ภูมิปัญญาและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน**. ภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Amartya Sen. (1999). **Development as freedom**. New York anchor books.
- Kenneth Joseph Arrow. (1972). เอกสารประกอบการศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (อัดสำเนา).
- Maxwell. (1991). อ่างในสถาบันวิจัยสังคม. (2556). **รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาเพื่อการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อนุรักษ์: กรณีชุมชนผืนป่า ตะวันตก ปีที่ 1**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ
กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
The Problems and Adjustments Of Snake Skin Gourami Fish
Farmers A Case Study of Bang Bo Conservation Group,
Samutprakarn.

กาญจนพร จำปาเงิน¹, พรวิมล สูดแสง² และภพ สวัสดิ์³
Kanchanaporn Champa-ngern¹, Pornwimol Sudsawaeng²
and Bhob Sawasdee³

Received: September 5, 2019; Revised: November 4, 2019; Accepted: November 8, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหาที่ทำให้การเลี้ยงปลาสดบางบ่อลดลงและศึกษาการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปรับตัวทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรได้แปรรูปผลิตภัณฑ์ หาสัตว์ชนิดอื่นมาเลี้ยงทดแทนปลาสด และหารายได้เสริม 2) ด้านสังคม เกษตรกรเข้าร่วมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันและเลี้ยงปลาสดบางบ่อต่อปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

---

^{1,2}นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร; Student, Department of Community Management. Faculty of Management Science, Silpakorn University, Thailand.

³อาจารย์ ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจและภาษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร; Lecturer, Department of Business Management and Languages. Faculty of Management Science, Silpakorn University, Thailand.

โดยผู้ให้ข้อมูลหลักมี 6 คน ซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่ทำให้การเลี้ยงปลาสดบางบ่อลดลงเกิดจากปัจจัย 3 ด้านคือ 1) ด้านเศรษฐกิจ จากทุนทรัพย์ และผลกำไรที่ไม่เพียงพอ 2) ด้านสังคม จากการขาดผู้สืบทอดและปัญหาในการรวมตัวของเกษตรกร 3) ด้านสิ่งแวดล้อม จากปัญหาน้ำแล้งไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงปลาสดในช่วงเวลาเดิมและปัญหาดินเค็ม เนื่องจากน้ำทะเลหนุนสูงขาดน้ำจืดในการชะล้างดินส่งผลให้ดินเค็ม ด้านการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อต่อปัญหาที่เกิดขึ้น เกษตรกรมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาสร้างรายได้แก่ครอบครัว 3) ด้านสิ่งแวดล้อม เกษตรกรปรับระยะเวลาในการเลี้ยงให้สั้นลงและนำอาหารเสริมมาให้กับปลาสด ทดแทนช่วงเวลาการเลี้ยงที่หายไปเพื่อให้ปลาสดมีการเจริญเติบโตจนมีขนาดที่สามารถจำหน่ายได้ในเวลาที่จำกัด

คำสำคัญ: ปลาสด เกษตรกรผู้เลี้ยงปลา ปัญหาการเลี้ยงปลาสด การปรับตัวของเกษตรกร

Abstract

This paper aims to study the problems and adjustments of Snakeskin Gourami fish farmers; a case study of Bang Bo conservation group, Samutprakarn. This is qualitative research which aims to study the problems of Snake Skin Gourami fish farming is reduced, and the adaptability of Snake Skin Gourami fish farmers with these impacts by in-depth interview, and non-participant observation with 6 main contributors are the members of Bang Bo conservation group. As for the impacts of Snake Skin Gourami fish farming is reduced found 3 factors, 1) Economic problems are the problems of budget and benefit is not enough for expense. 2) Social problems are the lacking of inheritors and the aggregation of Snake Skin Gourami fish farmers. 3) Environmental problems are drought problem and salty soil from storm surge. And the adjustments of Snake Skin Gourami fish farmers with these problems it is found 3 types, 1) Economic adaptation are products transformation, finding other animals to replace, and making extra income. 2) Social adaptation is the aggregation of Snake Skin Gourami fish farmers and using of

technology to generate revenue. 3) Environmental adaptation is adjusting the time of fish farming to less and using supplementary food replace time offsetting in fish farming for growing Snake Skin Gourami fish until sales.

Keywords: Snake Skin Gourami fish, Fish farmer, Problem of Snake Skin Gourami fish farmer, Adjustment of farmer

บทนำ

พลาสติกบางบ่อถือเป็นของฝากที่มีชื่อเสียงอย่างหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการจนถูกนำมากล่าวไว้ในคำขวัญประจำจังหวัด แต่ในปัจจุบันการซื้อพลาสติกบางบ่อเป็นเรื่องยากกว่าในอดีต เนื่องจากต้องเดินทางไปยังแหล่งที่เป็นบ่อเลี้ยงพลาสติกที่ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการเท่านั้น แม้แต่ที่ตลาดปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นตลาดใหญ่ของจังหวัดก็ไม่มีพลาสติกบางบ่อจำหน่ายตลอดทั้งปี ผู้ซื้อต้องสอบถามวันที่จำหน่ายจากผู้ขายซึ่งส่วนใหญ่จะต้องสั่งซื้อล่วงหน้าเพราะพลาสติกมีแหล่งจัดส่งมาจำหน่ายน้อย ด้วยเหตุผลนี้จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสงสัยว่าเหตุใดพลาสติกบางบ่อซึ่งเคยมีชื่อเสียงมากและหาซื้อได้ทั่วไปในจังหวัดสมุทรปราการ จึงมีจำนวนลดลงและหาซื้อยากในปัจจุบัน

จากการลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น ผู้วิจัยพบปัญหาที่ส่งผลต่อการเลี้ยงพลาสติกหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดทุนของเกษตรกรผู้เลี้ยงพลาสติกจนหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน ปัญหาการเลี้ยงที่ใช้ระยะเวลานานเมื่อเทียบกับการเลี้ยงพลาสติกในจังหวัดอื่น เช่น จังหวัดสมุทรสาคร ที่ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงพลาสติกน้อยกว่าพลาสติกบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น ทั้งยังพบปัญหาการลดลงของจำนวนสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์พลาสติกบางบ่อ (ปรีชาสมานสมิตร, 2560) ที่ส่งผลให้การพัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขปัญหาการเลี้ยงพลาสติกไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

ด้วยสาเหตุข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัญหาที่ทำให้การเลี้ยงพลาสติกบางบ่อลดลงมาจากสาเหตุใดและเกิดผลกระทบใดบ้างต่อเกษตรกรผู้เลี้ยง รวมถึงการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงจากผลกระทบดังกล่าวเพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลและประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการเลี้ยงพลาสติกต่อไป

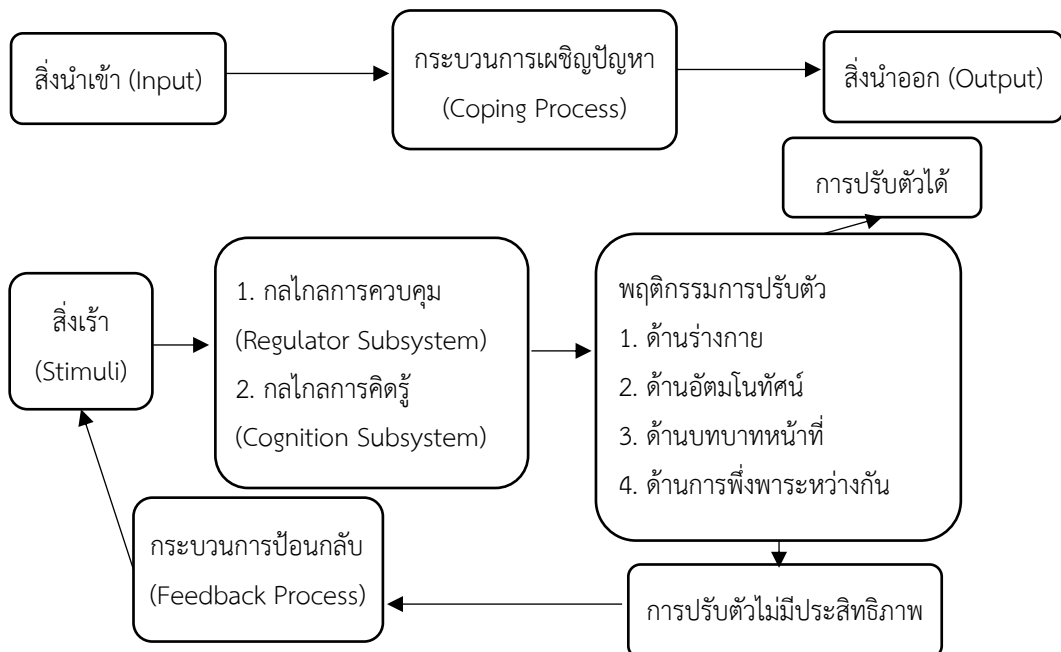
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบในการเลี้ยงปลาสดิบบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดิบบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ตามทฤษฎีการปรับตัวและแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และกรอบการวิจัย

ทฤษฎีการปรับตัวของรอย (1999)

รอย และ แอนดรูวส์ (Roy and Andrews, 1999 อ้างถึงใน กฤษนันท์ ทองทิพย์, 2555, หน้า 10-11) อธิบายการปรับตัวของมนุษย์ว่า การปรับตัวของมนุษย์เป็นระบบเปิด ภายในมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตลอดเวลา รอยมองว่า มนุษย์ประกอบด้วยกาย จิต และสังคมเป็นองค์รวม ไม่สามารถแยกจากกันได้เพื่อความปกติสุขหรือภาวะสุขภาพที่ดี นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับระดับการปรับตัว (adaptation level) ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าสู่ระบบการปรับตัวของมนุษย์อีกตัวหนึ่ง

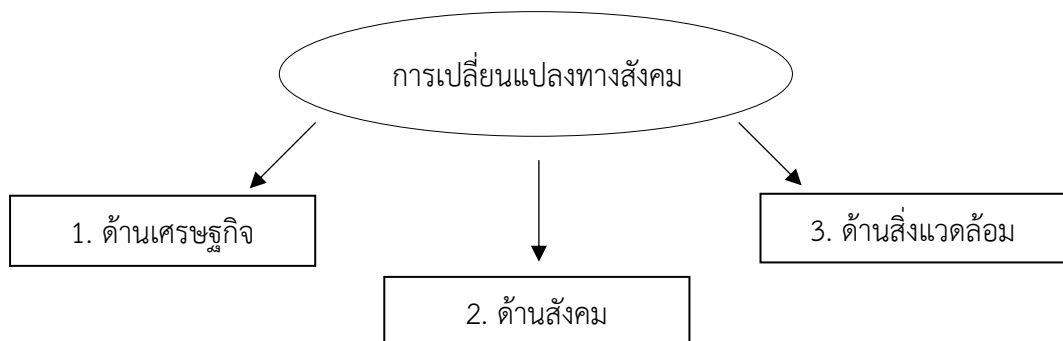

แผนภูมิ : แนวคิดทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model 1999)

ที่มา : (กฤษนันท์ ทองทิพย์, 2555, หน้า 11)

แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา บางสังคมเปลี่ยนแปลงช้า บางสังคมเปลี่ยนแปลงเร็ว ในอดีตสังคมส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ จนเกือบไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง แต่ในปัจจุบันสังคมจำนวนหนึ่ง เปลี่ยนแปลงอย่างมากจากสภาพสังคมโบราณกลายเป็นสังคมสมัยใหม่ที่เห็นชัดเจน คือการเปลี่ยนแปลงจากสังคมแบบเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมชนบทมาเป็นสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงนั้น มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด การตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม (เอกสารประกอบการเรียนวิชาทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม, คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545)

แผนภูมิ : แนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ที่มา : (เอกสารประกอบการเรียนวิชาทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม คณะมนุษยศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยบูรพา, 2545)

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่หมู่ 11 ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการเลี้ยงปลาสดบางบ่อหลงเหลืออยู่มากที่สุด โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นเกษตรกรในกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อซึ่งประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสดในพื้นที่ดังกล่าวไม่ต่ำ

กว่า 10 ปีเพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของปัญหาผลกระทบ และการปรับตัวของเกษตรกร โดยมีเกษตรกรที่มีคุณสมบัติดังกล่าว ได้รับคัดเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 6 คน จากจำนวนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลาสดในกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อทั้งสิ้น 30 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2560)

ขอบเขตด้านเวลา

ผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อศึกษาตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2560 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 4 เดือน โดยสำรวจและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นในเดือนกันยายน จากนั้นจึงเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมกลุ่มเกษตรกรจากกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จำนวน 6 คน ในเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน 2560 จากนั้นจึงวิเคราะห์เรียบเรียงข้อมูล ในเดือนธันวาคม 2560

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษา ข้อมูลเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการ และงานวิจัยทั้งที่เป็นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงปลาสดเบื้องต้นเพื่อให้ได้ข้อมูลองค์รวม (holistic) และเชื่อถือได้ (reliability) จากนั้นจึงลงพื้นที่สำรวจข้อมูลพร้อมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมแล้วเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์แล้วนำเสนอ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ หมู่ 11 ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ โดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดในกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อซึ่งประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสดไม่ต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งศึกษาข้อมูลเอกสารจากกรมประมง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์

1.2.1 ผู้วิจัยกำหนดแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถตั้งคำถามขึ้นเองในขณะสัมภาษณ์ซึ่งต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและสอดคล้องกับประเด็นที่ศึกษา

1.2.2 สมุดจดบันทึก ใช้สำหรับจดบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์หรือหลังสัมภาษณ์เพื่อ นำข้อมูลที่ได้ออกมาถอดข้อมูล และวิเคราะห์ผลการศึกษา

1.2.3 กล้องถ่ายภาพ ใช้ถ่ายภาพขณะสัมภาษณ์ประกอบการสังเกตเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษา

1.2.4 เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ เพื่อนำมาถอดข้อมูลและวิเคราะห์ผลการศึกษา

1.3 การตรวจสอบสภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยหลายประเภทในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถาม แนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ประเมินแบบสอบถามและแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตรวจสอบก่อนใช้เครื่องมือ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การตีความข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การถอดถ้อยคำจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จาก การบันทึกการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม คัดลอกข้อมูลสำคัญจากเอกสารและบันทึกอย่างละเอียด และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จัดกลุ่มข้อมูล จัดจำแนกแยกประเภทข้อมูล เพื่อกำหนดหัวข้อหรือแนวคิดสำคัญอันเป็นแก่นสาระหลักเพื่อนำไปสู่คำถามงานวิจัย

3. การตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล

การตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล เป็นการตรวจสอบว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมาครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้และพิจารณาความครบถ้วนในแต่ละด้าน หากพบว่ายังไม่ครบถ้วนผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ

4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และศึกษาเนื้อหาจากเอกสารต่างๆ แล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาตรวจสอบว่าเป็นทิศทางเดียวกันหรือไม่ มีข้อมูลตรงกันหรือไม่ เพื่อความถูกต้องของข้อมูลที่แท้จริง

5. การจัดระเบียบข้อมูล

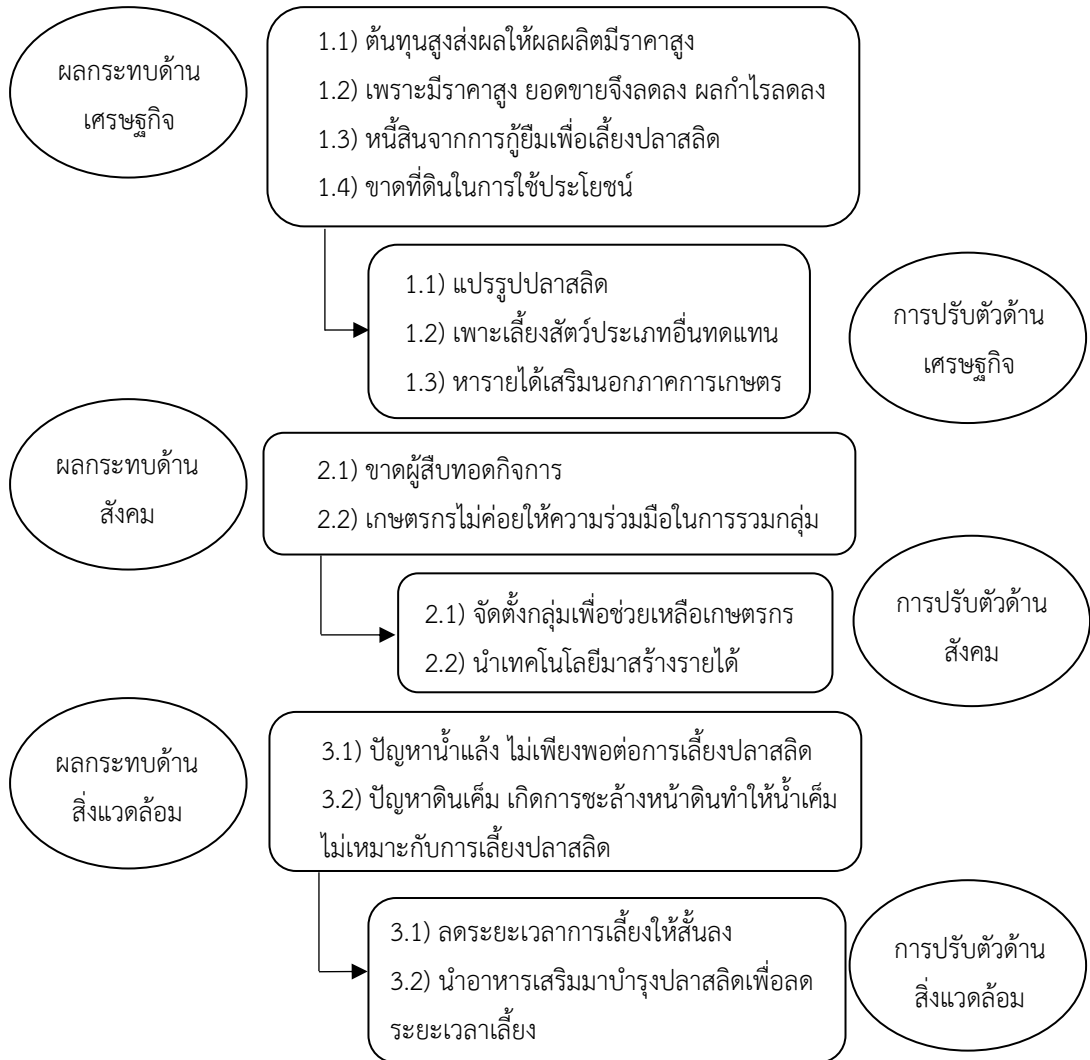
ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบความถูกต้อง แล้วจะนำมาจัดระเบียบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผ่านการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และการจัดระเบียบข้อมูลจะถูกนำมาวิเคราะห์ผลการศึกษาตามเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการพบว่า เกษตรกรได้รับผลกระทบจากปัญหา 3 ด้าน ส่งผลให้การเลี้ยงปลาสดบางบ่อลดลงนำไปสู่การปรับตัวให้สอดคล้องกับปัญหาดังกล่าว ดังแผนภาพแสดงการสรุปผลกระทบและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

สรุปผลการวิจัย

จากแผนภาพข้างต้นจะพบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อได้รับผลกระทบจากปัญหา 3 ด้าน คือ

ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดประสบปัญหาต้นทุนการเลี้ยงสูงจึงต้องตั้งราคาปลาสด เพื่อจำหน่ายในราคาสูง เมื่อจำหน่ายในราคาสูงก็ส่งผลต่อเนื่อง ทำให้ยอดขายลดลง เพราะผู้ซื้อเลือกซื้อปลาชนิดอื่น ที่มีราคาถูกกว่าจนทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงประสบภาวะขาดทุน

หรือไม่มีทุนพอที่จะลงทุน เพื่อเลี้ยงในรอบต่อไป ทำให้ต้องไปกู้ยืมเงินเพื่อนำมาลงทุนก่อให้เกิดภาระหนี้สิน อีกทั้งเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดส่วนใหญ่ ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองจึงต้องเช่าที่ดินเพื่อเลี้ยงปลาสด ที่ดินเหล่านี้ในปัจจุบันก็ถูกเจ้าของที่ดินแปรสภาพพื้นที่เพื่อจำหน่ายในรูปแบบอื่น เช่น ทำเป็นบ้านจัดสรรมากกว่าที่จะปล่อยให้เกษตรกรเช่าเพื่อเลี้ยงปลาสดเช่นในอดีต ทำให้เกษตรกรไม่มีที่ดินที่จะใช้เลี้ยงปลาสด จากปัญหาด้านเศรษฐกิจ ดังที่กล่าวมา เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดจึงปรับตัวด้วยการแปรรูปปลาสด เพื่อเก็บรักษาปลาสดที่จำหน่ายไม่หมดให้มีอายุยาวนานขึ้นและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าของปลาสดบางบ่อ นอกจากนี้เกษตรกรหลายรายยังหันไปเลี้ยงสัตว์ประเภทอื่น ทดแทนเพราะลงทุนต่ำกว่าและจำหน่ายได้ในระยะเวลาไม่นาน (การเลี้ยงปลาสดที่ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี) ทั้งยังมีการหารายได้เสริมอื่นๆ นอกภาคการเกษตรเพื่อจุนเจือครอบครัว

ด้านสังคม ปัญหาด้านสังคมที่พบคือ การขาดผู้สืบทอดกิจการเลี้ยงปลาสดของครอบครัวส่งผลให้จำนวนผู้เลี้ยงปลาสดมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญมาจากคนรุ่นใหม่ไม่ต้องการสืบทอดอาชีพการเลี้ยงปลาสด ด้วยเห็นว่าเป็นอาชีพที่เหน็ดเหนื่อยต้องทำงานกลางแดดอีกทั้งยังมีรายได้ต่ำ เนื่องจากใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงนาน นอกจากนี้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางส่วนก็ไม่ต้องการให้ลูกหลานประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสดด้วยเหตุผลเดียวกัน ปัญหาด้านสังคม อีกประการหนึ่งที่พบคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดไม่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกลุ่ม ทั้งนี้เกษตรกรมีการปรับตัวจากปัญหาสังคม ดังที่กล่าวมาด้วยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรโดยให้ความรู้และร่วมกัน สืบทอดอาชีพเลี้ยงปลาสดให้คงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ยังให้ความรู้ด้วยการนำเทคโนโลยีและโซเชียลมีเดีย (Social Media) มาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสด เช่น การสร้างเพจบุ๊ก (Facebook) เพื่อซื้อขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากปลาสดบางบ่อ เป็นต้น

ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่พบคือ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อประสบปัญหาขาดน้ำในฤดูแล้งส่งผลให้ไม่มีน้ำสำหรับเลี้ยงปลาสด อีกทั้งยังประสบปัญหาดินเค็มจากน้ำทะเลหนุนสูงส่งผลให้เกิดการชะล้างหน้าดินและส่งผลต่อเนื้อทำให้ น้ำเค็มจนไม่สามารถนำมาเลี้ยงปลาสดซึ่งเป็นสัตว์น้ำจืดได้ เกษตรกรจึงปรับตัวด้วยการลดระยะเวลาในการเลี้ยงปลาสดให้สั้นลง เพื่อหลีกเลี่ยงช่วงเวลาที่ประสบปัญหาดังกล่าว โดยนำอาหารเสริมมาบำรุงปลาสด เพื่อให้โตเร็วจนสามารถจำหน่ายได้เร็วขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยพบว่า ด้านเศรษฐกิจเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดมากที่สุดจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดทั้ง 6 คน ล้วนประสบปัญหาเรื่องต้นทุนในการเลี้ยงปลาสด (ข้อ 1.1) จนต้องกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในการเลี้ยงปลาสดกลายเป็นภาระหนี้สินในระยะยาว ทั้งนี้ปัญหาด้านเศรษฐกิจดังกล่าว ยังอาจนำไปสู่ปัญหาด้านอื่น เช่น ปัญหาด้านสังคม (ข้อ 2.1 และ 2.2) เพราะเมื่อเกษตรกรมีต้นทุนที่สูงขึ้นและมีรายได้ลดลงก็จะนำไปสู่การมีหนี้สิน จึงเกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่มีรายได้มั่นคงกว่าแทน

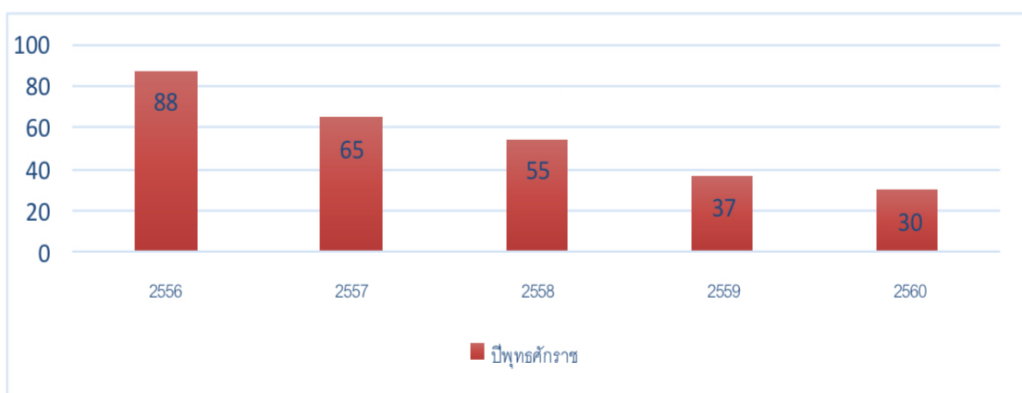
นอกจากนี้ แม้ว่าจะมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสด เพื่อช่วยเหลือและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรแต่ละครอบครัวกลับนำแนวทางบางส่วน เช่น การแปรรูปปลาสด ไปดำเนินการเฉพาะส่วนของครอบครัวตนเอง จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ของแต่ละครอบครัวแทนที่จะเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ทำให้ไม่มีผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อเลย นอกจากนี้จากการศึกษายังพบการปรับตัวของเกษตรกร คือ จากเกษตรกรจำนวนทั้งสิ้น 6 คน มีการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นทดแทนการเลี้ยงปลาสดแล้ว จำนวน 5 คน มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาสด จำนวน 4 คน และมีการหารายได้เสริมนอกภาคการเกษตร จำนวน 3 คน มีข้อสังเกตว่า การหารายได้ด้วยการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดทั้ง 3 รูปแบบข้างต้นนั้นแม้ว่าได้รับความนิยม แต่ก็พบว่ารายได้เสริมดังกล่าว ยังไม่มากพอที่จะชดเชยรายได้จากการเลี้ยงปลาสด ทั้งยังไม่เพียงพอต่อการชดใช้ภาระหนี้สินที่มีอยู่ได้ การปรับตัวด้วยการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากปลาสด (ข้อ 1.1) การแก้ปัญหาด้วยวิธีการเลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นทดแทน (ข้อ 1.2) หรือการหารายได้อื่นนอกภาคการเกษตร (ข้อ 1.3) จึงเป็นการแก้ปัญหาในระยะสั้นมิใช่การแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

จากปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสด ด้านสังคมจากการขาดผู้สืบทอดในการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสดบางบ่อ (ข้อ 2.1) จนนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อสืบทอดอาชีพเลี้ยงปลาสดบางบ่อ (ข้อ 2.2) จากการสังเกตพบว่า เกษตรกรไม่ให้ความสนใจในการรวมกลุ่มมากนัก แม้จะมีการรวมกลุ่มกันแต่เกษตรกรให้ความสนใจในการแก้ปัญหาเพียงส่วนน้อย เกษตรกรบางคนเข้าร่วมกลุ่มเพื่อให้มีจำนวนสมาชิกครบ 30 คนตามจำนวนที่กำหนดขั้นต่ำเพียงเพื่อที่กลุ่มจะสามารถเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ของรัฐบาลที่จะให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่สามารถรวมกลุ่ม

ได้เท่านี้ การรวมกลุ่มจึงมิใช่การเข้าร่วมเพื่อพูดคุยหรือหาทางแก้ไขปัญหาการเลี้ยงปลาชนิดบาง บ่ออย่างแท้จริง นอกจากนี้แม้ว่าในการรวมกลุ่มจะให้ความรู้โดยนำโซเชียลมีเดีย (Social Media) ต่างๆ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) เข้ามาเพื่อเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายปลา ชนิดบางบ่อ แต่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาชนิดบางเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ใช้ช่องทางดังกล่าว จากการ สัมภาษณ์เกษตรกรเพียง 2 คนเท่านั้นที่ปรับตัวโดยเรียนรู้ช่องทางโซเชียลมีเดีย (Social Media) และนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ปลาชนิดบางบ่อ เมื่อการรวมกลุ่มอนุรักษ์ปลาชนิด บางบ่อ ไม่มีเป้าหมายหรือกระบวนการพัฒนาที่ชัดเจนส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาชนิดบางบ่อ หลายคนถอนตัวจากการเข้าร่วมกลุ่ม ส่งผลให้จำนวนสมาชิกของกลุ่มอนุรักษ์ปลาชนิดบางบ่อ ลดลงอย่างต่อเนื่อง

แผนภูมิแสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ปลาชนิดบางบ่อ

แหล่งที่มา : (ปรีชา สมานมิตร, 2560)

จากแผนภูมิแสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มอนุรักษ์ปลาชนิดบางบ่อจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 จำนวนสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มอนุรักษ์ปลาชนิดบางบ่อลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจาก เกษตรกรเห็นว่าการเข้าร่วมกลุ่มอนุรักษ์ปลาชนิดบางบ่อ ไม่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและ ครอบครัวอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังไม่มีเป้าหมายและกระบวนการดำเนินงานชัดเจนทำให้เกษตรกรผู้ เลี้ยงปลาชนิด บางบ่อ ขาดความเชื่อมั่นในการรับความช่วยเหลือจากกลุ่ม

จากปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ผลกระทบปัญหาน้ำแล้ง (ข้อ 3.1) ทำให้ไม่มีน้ำเพียงพอต่อ การเลี้ยงปลาชนิดบางบ่อและปัญหาดินเค็ม (ข้อ 3.2) จากภาวะน้ำทะเลหนุนสูง ทำให้เกษตรกรต้อง ปรับตัวกับปัญหาดังกล่าวด้วยการลดระยะเวลาในการเลี้ยงปลาชนิดบางบ่อ โดยวิธีให้อาหารเสริมเพื่อ

เร่งให้ปลาโตเร็วขึ้นเพื่อเลี้ยงระยะเวลาที่เป็นช่วงฤดูแล้งและน้ำทะเลหนุนสูง แม้การแก้ปัญหาดังกล่าว จะได้ผลจนได้ปลาสดที่มีขนาดพร้อมจำหน่ายด้วยระยะเวลาเลี้ยงที่สั้นกว่าเดิม แต่การใช้อาหารเสริมเป็นการเพิ่มต้นทุนให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงอย่างมาก อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่ก็เลือกใช้วิธีการนี้ โดยมองว่าเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เลี้ยงปลาสดสามารถจำหน่ายปลาที่เลี้ยงได้เร็วขึ้น ทำให้มีเงินหมุนเวียนเพื่อใช้จ่ายในเวลาที่ยากลำบาก

ผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง การรับรู้และการปรับตัวของเกษตรกรบนพื้นที่สูงต่อความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศของ ฤทธิเดช สุตา (2558) และผลการศึกษาเรื่อง การปรับตัวของเกษตรกรสวนมังคุดจังหวัดระนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรณีศึกษา : ชุมชนบ้านบกราย ตำบลน้ำจืด อำเภอกระบุรี จังหวัดระนองของสรวรยา ธรรมอภิพล และนิเวศกร สิทธิภักดี (2560) ที่กล่าวว่า เกษตรกรเมื่อได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศส่งผลให้เกิดปัญหาต่อการเกษตร เช่น การขาดแคลนแหล่งน้ำ ฯลฯ เกษตรกรจะมีการปรับตัวเพื่อแก้ไขปัญหาไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้าเหล่านั้น เช่น การเลื่อนฤดูปลูกพืชออกไป การเปลี่ยนชนิดของพืชที่ปลูก การทำอาชีพเสริมนอกหมู่บ้าน เป็นต้น อันสอดคล้องกับปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อด้านสิ่งแวดล้อมที่ต้องปรับตัวเมื่อประสบปัญหาความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศดังที่ได้สรุปไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ ทำให้เห็นสาเหตุของปัญหาที่นำไปสู่การปรับตัวอื่นๆ ของเกษตรกรด้วย เช่น ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญเช่นกัน

แนวทางการพัฒนาสืบเนื่องจากการศึกษานี้

จากการศึกษาปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อครั้งนี้ ผู้วิจัยมีแนวทางเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเลี้ยงปลาสด ดังนี้

1. ควรจัดอบรม เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้ในการดำรงรักษาและพัฒนาอาชีพการเลี้ยงปลาสดอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกษตรกรนำปัญหาที่ตนเองประสบมา หาทางแก้ไขปัญหาและปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านต่างๆ เช่น การเลี้ยงปลาสด การแปรรูปปลาสดเพื่อเพิ่มมูลค่า การปรับตัวของเกษตรกรเมื่อประสบปัญหาต่างๆ เป็นต้น

2. ควรมีหน่วยงานรับผิดชอบด้านชลประทาน โดยจัดระบบการบริหารจัดการน้ำให้มีปริมาณเพียงพอและมีคุณภาพต่อการเลี้ยงปลาสดในช่วงหน้าแล้ง เพื่อช่วยให้ปลาสดออกสู่ตลาดในปริมาณที่เหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อราคาของปลาสดและความอยู่รอดของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสด ทั้งยังสร้างแรงจูงใจให้เกิดการสืบทอดอาชีพเลี้ยงปลาสดบางบ่อ ต่อไปได้ในระยะยาว

3. ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตรวจสอบปริมาณและคุณภาพน้ำ หรือให้ความรู้ต่างๆ ต่อเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและสร้างผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด

4. ควรมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมงจังหวัด สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ ช่วยเหลือเกษตรกรด้านการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต เช่น ให้ความอนุเคราะห์อุปกรณ์สำหรับเลี้ยงปลาสดเพื่อลดต้นทุนและจูงใจเกษตรกรให้ประกอบอาชีพนี้ การวางระบบการติดตามและประเมินผลการเลี้ยงปลาสด เป็นต้น

5. ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องศึกษาถึงทางเลือกเสริมของเกษตรกรเมื่อประสบปัญหา กับสถานการณ์น้ำแล้ง หรือปัญหาขาดแคลนพื้นที่สำหรับเพาะเลี้ยงปลาสด เช่น อาจจัดอบรมให้เกษตรกรมีรายได้เสริมจากอาชีพอื่นๆ ที่สามารถทำได้ในช่วงฤดูแล้งโดยไม่ต้องอาศัยพื้นที่ทางการเกษตรและใช้บุคลากรหรือวัตถุดิบในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง เป็นต้น

6. ควรมีหน่วยงานจัดอบรม เพื่อเน้นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถผลิตปลาสดได้อย่างมีมาตรฐาน พัฒนาการเลี้ยงปลาสดให้เป็นระบบและครบวงจร พัฒนาแนวทางการเลี้ยงที่มีต้นทุนต่ำและสร้างรายได้สูง รวมถึงพัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงและปรับปรุงพันธุ์ปลาสด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษารั้งต่อไป ดังนี้

1. เนื่องจากปัจจุบันการเลี้ยงปลาสดมีการขยายพื้นที่การเลี้ยงไปยังจังหวัดอื่นๆ เช่น สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ฉะเชิงเทรา เป็นต้น ดังนั้น ควรศึกษาเปรียบเทียบปัญหาและการ

ปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่เลี้ยงอื่นๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเลี้ยงปลาสดอย่างเหมาะสมต่อไป

2. การศึกษาครั้งนี้ยังมิได้เน้นการศึกษาด้านต้นทุนและผลตอบแทนซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของการประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสดที่สำคัญ จึงควรมีการศึกษาอย่างละเอียดจะทำให้เห็นปัญหาและพบแนวทางการพัฒนาอย่างถูกต้องและชัดเจนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษนันท์ ทองทิพย์. (2555). ผลกระทบของภัยแล้งและการปรับตัวของเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในตำบลแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2551). การบริหารผลงานเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- นพรัตน์ รอเซ็น. (2560, พฤศจิกายน 18). เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ. กลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์.
- ปรีชา สมานมิตร. (2560, พฤศจิกายน 18). เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ. กลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์.
- มารุต อาตัม. (2560, พฤศจิกายน 18). เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ. กลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์.
- ฤทธิ์เดช สุตา. (2558). ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อการเจริญเติบโตผลผลิตของข้าวไร่และการรับรู้รวมถึงการปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่สูง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพืชไร่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิภาพร สิงห์งาม. (2560, พฤศจิกายน 18). เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ. กลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์.
- วิโรจน์ เทียนมณี. (2560, พฤศจิกายน 18). เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางบ่อ. กลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์.
- สวรรยา ธรรมอภิพล และนิเวศ สิริธิภักดี. (2560, กันยายน-ธันวาคม). “การปรับตัวของเกษตรกรสวนมังคุด จังหวัดระนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ กรณีศึกษา :

ชุมชนบ้านบกกทราย ตำบลน้ำจืด อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง.” เวอร์ริเดียน (Veridian E- Journal) ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และ ศิลปะ. 10(3) : 1350-1359.

สุธี สมานมิตร. (2560, พฤศจิกายน 18). เกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดิบางบ่อ. กลุ่มอนุรักษ์ปลา สดิบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ. สัมภาษณ์.

_____. (2545). เอกสารประกอบการเรียนวิชาทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.

ชลบุรี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Guidelines for Improving Life Quality of Students at
Chom Bueng Rajabhat university.

นันทิกานต์ จักจั่น¹, ปริญา จรุงโรจน์² และสมคิด ดวงจักร์³
Nantikan Jacchan¹, Parinya Jaroonrot² and Somkid Duangchak³

Received: September 20, 2019; Revised: November 18, 2019; Accepted: November 21, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักศึกษาภาคปกติจำนวน 346 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า

1. คุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยภาพรวมอยู่ใน

---

¹นักศึกษาลัทธิสุตรรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง Student, Department of Public Administration of Humanities and Social Sciences, Muban Chom Bueng Rajabhat University, Thailand.

^{2,3}อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง; Lecturer, Department of Humanities and Social Sciences, Muban Chom Bueng Rajabhat University, Thailand.

ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มีค่าเฉลี่ย 3.82 รองลงมาคือ ด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยมีค่าเฉลี่ย 3.74 ด้านที่อยู่อาศัย มีค่าเฉลี่ย 3.77 ด้านชีวิตการเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.69 และด้านชีวิตสังคม มีค่าเฉลี่ย 3.68 ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านชีวิตการเรียน ด้านชีวิตสังคม ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง แนวทางการพัฒนา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study to improving life quality of students, Chom Bueng Rajabhat university 2) study to guidelines for improving life quality of students, Chom Bueng Rajabhat university. The samples consisted of 364 students drawn by stratified sampling. Research instruments for data collection were a questionnaire and an unstructured interview. Data analysis was carried out by measuring Frequency, Mean, Standard Deviation as well as content analysis.

The findings revealed as follows:

1) The life quality of students, Chom Bueng Rajabhat university was at a high level overall. When presenting in the order of the score from high to low, the results were as follows: academic life, social life, housing, relationship with others and service from university respectively.

2) the guidelines for improving life quality of students, Chom Bueng Rajabhat university consisted of academic life, social life, housing, relationship with others and service from university respectively.

Keywords: quality of life, Chom Bueng Rajabhat university, the guidelines for improving

บทนำ

คุณภาพชีวิตของมนุษย์มีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคมคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มีมนุษย์กำหนดสร้างขึ้นและชวนชวนให้ได้มาด้วยตัวของมนุษย์เองนอกจากนั้นยังเป็นเกณฑ์หรือมาตรฐานที่จะทำให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นในทุกๆด้านตลอดเวลา เป็นต้นว่าด้านการศึกษาอาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัยคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะเช่นนี้บุคคลย่อมจะมีความสามารถในการปรับปรุงทั้งตนเองสังคม และสิ่งแวดล้อมให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด สำหรับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ หรือที่เรียกว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในด้านการให้การศึกษา การอบรม การพัฒนาสาขาอาชีพ และการพัฒนาตนเองจะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างดี (ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์, 2561, หน้า 9-11) ทั้งนี้ปัญหาต่างๆ ในสังคมจะลดลงหรือหมดไปได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติส่วนประเทศที่ประชากรไม่มีคุณภาพชีวิตจะประสบปัญหาความล่าช้าหรือความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศซึ่งจะเป็นปัญหาต่อเสถียรภาพ ความมั่นคงและความปลอดภัยของประเทศด้วย ดังนั้น ประเทศทั้งหลายจึงใช้ความพยายามกันอย่างเต็มที่ในการที่จะปรับปรุงพัฒนาประชากรที่ด้อยคุณภาพให้มีคุณภาพชีวิตสูงขึ้นจนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้อุบัติการณ์และสังคมเกิดความเจริญก้าวหน้า โดยที่องค์การอนามัยโลกให้คำนิยามของคุณภาพชีวิตไว้ว่าหมายถึง การรับรู้ของบุคคลภายในบริบทของวัฒนธรรมระบบคุณค่าต่างๆ ของเขา อันสัมพันธ์กับเป้าหมายของชีวิต ความหวัง มาตรฐาน และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอยู่และหมายถึงแนวความคิดที่มีขอบเขตกว้างขวางอันเป็นผลที่ซับซ้อนจากทางสุขภาพกายของบุคคล สภาพจิตใจ ระดับความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์ทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสิ่งแวดล้อมในชีวิตของบุคคลเป็นสำคัญ (สุวัฒน์ มหัตถ์นิรันดร์กุลและคณะ, 2541, หน้า 4-5)

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษาที่ต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษาซึ่งจัดว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเรียกว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเด็กๆ ทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการนี้และผู้ผ่านกระบวนการนี้หรือจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจะต้องมีความสามารถอ่านออกเขียนได้และมีพัฒนาการทางด้านร่างกายอารมณ์สังคม และสติปัญญาที่สมบูรณ์จึงจะสอดคล้องกับจุดหมายของการศึกษาภาคบังคับ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทันท่อ

การเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นครองชีวิตได้อย่างมีความสุข นอกจากการศึกษาภาคบังคับแล้ว การศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดเป็นการศึกษาในระดับสูงและมีความสำคัญในระบบการศึกษาตั้งระบุไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ (นโยบายมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ, 2559)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาประเทศมีหลักการสำคัญ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) คือ “ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับคนไทย พัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยงานหลักในภาคการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพคนของประเทศ ได้ตระหนักถึงความสำคัญ ดังกล่าว ดังนั้น ภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข ในสังคม” มีการกำหนดยุทธศาสตร์และวางเป้าหมายที่สามารถตอบสนองการพัฒนาที่สำคัญในด้านต่างๆ คือ 1) ยุทธศาสตร์พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล 2) ยุทธศาสตร์ผลิต พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา 3) ยุทธศาสตร์ผลิตและพัฒนากำลังคน รวมทั้งงานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของการพัฒนาประเทศ 4) ยุทธศาสตร์ขยายโอกาสการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต 5) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา 6) ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และจากนโยบายของรัฐบาลที่ผ่านมาก็ได้วางแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของนักศึกษากับการพัฒนาชีวิตควบคู่ไปด้วยกัน โดยได้กำหนดนโยบายพัฒนานักศึกษาให้กับมหาวิทยาลัยทั่วประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมของนักศึกษาเข้าสู่ระบบการทำงาน รวมทั้งเพื่อเพิ่มเติมประสบการณ์ทางด้านวิชาการ วิชาชีพ โดยสถานประกอบการทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ซึ่งจะส่งผลให้มีการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ส่งผลถึงความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและสถาบันอุดมศึกษามากขึ้น นอกจากนั้น มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยในการดำเนินการด้านอื่นๆ ที่จะส่งผลให้การผลิตนักศึกษามีคุณภาพและสอดคล้องต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่จำเป็นต้อง

มีการปรับปรุงใหม่ ให้เป็นระบบเอนทรานซ์ 4.0 เพื่อลดภาระในการวิ่งรอกสอบของเด็ก ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองให้เด็กใช้ชีวิตวัยเรียน ม.6 ให้สมบูรณ์ที่สุด ขณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยได้นักศึกษาใหม่ที่ตรงกับที่มหาวิทยาลัยต้องการด้วย (นโยบายมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ, 2559)

จากแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาของนิสิต นักศึกษาจะต้องให้ความสำคัญกับพัฒนาการที่สำคัญ คือ การมีเอกลักษณ์ของตนเอง (Identity) และความสับสนไม่เข้าใจตนเอง (role confusion) โดยจะมีความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน และหาบุคคลอื่น เพื่อยึดเหนี่ยว เริ่มค้นหาบทบาทที่เหมาะสมกับชีวิตของตน ไม่ว่าจะเป็นบทบาททางเพศความรับผิดชอบ การใช้เหตุผล การมีทัศนคติและการวางค่านิยมสำหรับตนเอง ความรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนม (intimacy) และ ความรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว (isolation) จะเป็นความสัมพันธ์กับเพื่อนรัก เพศตรงข้าม ลักษณะความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดคือความรู้สึกเป็นเพื่อนที่จะต้องมีการร่วมกันในการทำงาน หรือมีการแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน ผู้ที่ผ่านวัยรุ่นด้วยความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง จะมีบทบาทความเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนเพศเดียวกัน หรือเพศตรงข้าม ส่วนพวกที่ผ่านวัยรุ่นมาด้วยความรู้สึกแคว้งคว้างไม่รู้ว่าตนเองอยากจะเป็นอย่างไรในอนาคตแน่ จะรู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวไม่สามารถสร้างความสนิทกับผู้ใดได้อย่างแท้จริง (สุณีย์ธีรดากร, 2523, หน้า 83-87) และการจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ด้วย เนื่องจากนักศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นวัยที่มีพลังกายและพลังความคิด ที่จะสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างดีโดยเฉพาะวัย 18-19 ปีเป็นวัยที่นักจิตวิทยาพัฒนาการเชื่อว่าสมองได้รับการพัฒนาถึงขีดสูงสุด คือ วัยที่จะเปลี่ยนแปลง ดังนั้น การศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องรับผิดชอบต่อการพัฒนาสมองของชาติในระดับนี้ด้วยความตั้งใจและระมัดระวังที่สุด อาจกล่าวได้ว่าภารกิจหลักที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษา คือ มีหน้าที่รับผิดชอบในการสร้างคนให้มีความรู้ความสามารถในวิชาการขั้นสูงที่พร้อมจะรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย และสามารถนำความรู้ ความคิดมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ตลอดจนสร้างบุคลิกภาพพัฒนานิสัย และพฤติกรรมของนักศึกษาให้พร้อมที่จะเป็นคนที่สมบูรณ์มีคุณธรรม จริยธรรมสามารถอยู่และทำงานร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และพร้อมที่จะสร้างสรรค์ประเทศให้เจริญก้าวหน้า หรือโดยอีกนัยหนึ่งก็คือ การสร้างคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2527, หน้า 1-2)

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานในการดูแลนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยต้องการศึกษาคุณภาพชีวิตในประเด็น ดังนี้ 1) ชีวิตการเรียน (academic life) 2) ชีวิตสังคม (social life) 3) ที่อยู่อาศัย (housing) 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (relationship) 5) บริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย (service) จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาในเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญมากประการหนึ่งที่มหาวิทยาลัยจะต้องมีการส่งเสริมให้นักศึกษามีคุณภาพชีวิตในการเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถ้าหากนักศึกษาทุกคนมีคุณภาพชีวิตในการเป็นอยู่ที่ดีแล้ว จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้ อันเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาทางสติปัญญาได้ของนักศึกษาเหล่านั้นด้วย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาแนวทางในการพัฒนานักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบการวิจัย

องค์การยูเนสโก (UNESCO, 1993, หน้า 128) ได้ให้คำนิยามคำว่า คุณภาพชีวิตไว้ในชุดฝึกอบรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม และระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์และได้นิยามโครงการเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตว่า เป็นโครงการที่มีเป้าหมายเพื่อช่วยให้ผู้เรียนและชุมชนได้รับความรู้เจตคติค่านิยม และทักษะที่จำเป็นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิต ทั้ง ในลักษณะปัจเจกบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน ส่วนคุณภาพชีวิตในรายงานการศึกษานี้ จะหมายถึงสภาพที่นักศึกษารับรู้และประเมินตนเอง จากสิ่งต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อประสบการณ์ในอดีตและชีวิตประจำวัน ซึ่งประเมินได้จากด้านต่างๆ ดังนี้

1. ชีวิตการเรียน (Academic Life) ประกอบด้วย จำนวนหน่วยกิต งานที่ได้รับมอบหมาย เนื้อหารายวิชาการสอนของอาจารย์ผลการเรียน ความรู้ความสามารถ

2. ชีวิตสังคม (Social Life) ประกอบด้วย การพักผ่อน งานอดิเรกกิจกรรมทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยการเล่นกีฬา

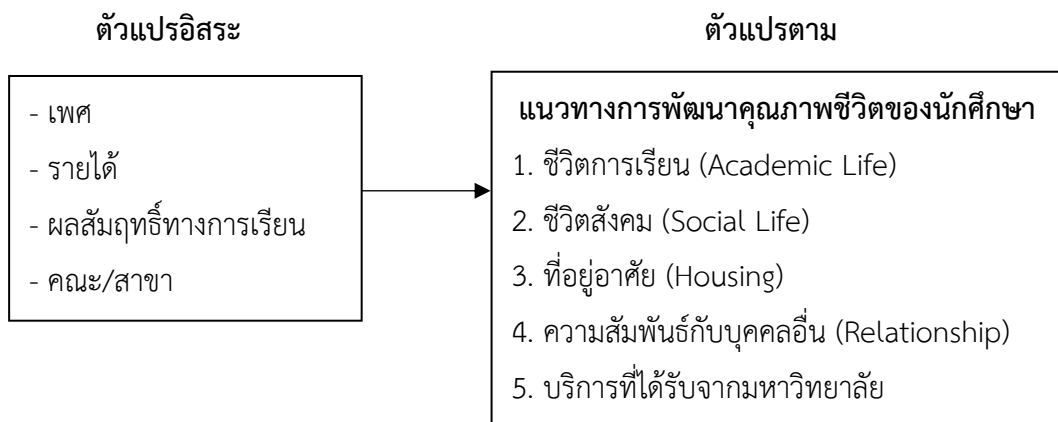
3. ที่อยู่อาศัย (Housing) ประกอบด้วย ความสะดวกสบายของที่อยู่ สภาพแวดล้อม ความปลอดภัย พื้นที่ใช้สอยในกิจกรรมต่างๆ การเดินทาง

4. ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (Relationship) ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน

5. บริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย (Student Service) ประกอบด้วย โรงอาหารห้องสมุด สโมสร สนามกีฬา สหกรณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย และเป็นแนวทางในการค้นหาคำตอบ ดังนี้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาภาคปกติระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จำนวน 3,791 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2561) และได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 346 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาหรือตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ คุณภาพชีวิตของนักศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ชีวิตการเรียน (academic life) 2) ชีวิตสังคม (social life) 3) ที่อยู่อาศัย (housing) 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (relationship) 5) บริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย (service from university)

3. ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลในระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ - เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เพื่อประเมินระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ชีวิตการเรียน (academic life) 2) ชีวิตสังคม (social life) 3) ที่อยู่อาศัย (housing) 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (relationship) 5) บริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย (service from university)

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาภาคปกติระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จำนวน 3,791 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2561) และได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 346 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

3. การรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบบสอบถามจะมีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด (closed-ended) ในตอนที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบปลายเปิด ซึ่งเครื่องมือทั้ง 3 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ ชั้นปีที่กำลังศึกษา และคณะวิชาที่สังกัดเป็นคำถามลักษณะปลายปิด (Close-End Question)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ชีวิตการเรียน (academic life) 2) ชีวิตสังคม (social life) 3) ที่อยู่อาศัย (housing) 4) ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น (relationship) 5) บริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย (service)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

การศึกษาครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยสอบถามจากนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงทุกชั้นปี จำนวน 346 คน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แบบแผนการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยมีลักษณะการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากนักศึกษา และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง
2. แจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษา จำนวน 346 ฉบับ และได้รับคืนจำนวน 346 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ของแบบสอบถามที่แจกทั้งหมด
3. รวบรวมข้อมูลแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้มาและได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนการวิจัย

ส่วนการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยและนักศึกษา จำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้องและนำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาจัดหมวดหมู่ เข้ารหัส และวิเคราะห์หาค่าโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ และค่าร้อยละ เพื่อบรรยายรายละเอียดของคุณสมบัติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
- 2) การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา ผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 3) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สรุปได้ดังนี้

1. ระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ($\bar{x} = 3.82$) รองลงมา คือ ด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย ($\bar{x} = 3.74$) ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{x} = 3.72$) ด้านชีวิตการเรียน ($\bar{x} = 3.69$) และด้านชีวิตสังคม ($\bar{x} = 3.68$) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพชีวิตของนักศึกษา

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ด้านชีวิตการเรียน	3.69	0.69	มาก
ด้านชีวิตสังคม	3.68	0.72	มาก
ด้านที่อยู่อาศัย	3.72	0.69	มาก
ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	3.82	0.43	มาก
ด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย	3.74	0.61	มาก
รวมทุกด้าน	3.69	0.69	มาก

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง มีแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 ด้านชีวิตการเรียน ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา 11 ด้าน คือ 1) ความพอใจในงานแต่ละวิชาที่อาจารย์มอบหมายให้ในแต่ละสัปดาห์ 2) ความสุขกับการเรียน 3) ความรู้สึกพอใจผลการเรียน 4) การเรียนทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น 5) ความพอใจในระบบการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ 6) การพัฒนาความสามารถของตนเองจากการเรียน 7) การได้เรียนในสาขาที่ตนเองถนัด 8) การมีครอบครัวสนับสนุนให้เรียนในสาขาที่ชอบ 9) การมีเวลาที่อาจารย์มอบหมายงานให้ทำ และสามารถเข้าใจชัดเจนว่าอาจารย์ต้องการให้ทำอะไร 10) ด้านงานแต่ละวิชาที่อาจารย์มอบหมายให้ทำเหมาะสมกับหน่วยกิจของวิชา และ 11) การเข้าใจสิ่งที่อาจารย์สอนได้ชัดเจน

2.2 ด้านชีวิตสังคม ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) การมีเวลาในการพักผ่อนหย่อนใจเพียงพอ 2) การมีเวลานอกจากเรียนแล้วต้องหาเวลาเหลือพอที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ อีก 3) การสร้างความสุขกับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน 4) การเข้าร่วมอบรมกิจกรรมภายนอกมหาวิทยาลัย และ 5) การเข้าร่วมกิจกรรมในมหาวิทยาลัย

2.3 ด้านที่อยู่อาศัย ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา 2 ด้าน คือ 1) การเดินทางจากบ้านไปมหาวิทยาลัยมีความสะดวกและ 2) ชุมชนที่พักอาศัยมีบริการสาธารณูปโภคสมบูรณ์

2.4 ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา 6 ด้าน คือ 1) ความรู้สึกเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 2) ชีวิตครอบครัวมีความสุข 3) สมาชิกครอบครัวเข้าใจและยอมรับในตัวนักศึกษา 4) การมีกิจกรรมต่างๆร่วมกับสมาชิกในครอบครัวเสมอ 5) การติดต่อและช่วยเหลือเพื่อนเมื่อมีโอกาสสม่ำเสมอ 6) การมีความสุขในการคบหาสมาคมกับผู้อื่น และ

2.5 ด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนา 6 ด้าน คือ 1) การได้รับความสะดวกสบายจากการบริการที่มหาวิทยาลัยจัดให้ 2) โรงอาหารมีอาหารเพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา 3) มหาวิทยาลัยมีทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ขาดแคลนอย่างเพียงพอ 4) มหาวิทยาลัยมีสถานที่และอุปกรณ์กีฬาให้นักศึกษาอย่างเพียงพอและ 5) ห้องสมุดมีหนังสือและสื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รองลงมาคือ ด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัยด้านที่อยู่อาศัยด้านชีวิตการเรียน และด้านชีวิตสังคม ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านชีวิตการเรียน ด้านชีวิตสังคม ด้านที่อยู่อาศัยด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่าคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รองลงมา คือ ด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านชีวิตการเรียน และด้านชีวิตสังคม ตามลำดับ เนื่องจากนักศึกษาชอบความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน และไฟฟ้าประปา โทรศัพท์เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การใช้ชีวิตมีความสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ นักศึกษายังให้ความสำคัญด้านสุขภาพและห่วงใยบุคคลที่อยู่ในครอบครัว และบุคคลที่ใกล้ชิดไม่ให้เกิดความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายจิตใจคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามเจ็บป่วยซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างตนเอง ครอบครัวและบุคคลที่ใกล้ชิด นักศึกษาจึงมีสัมพันธภาพกับบุคคลในครอบครัว ได้แก่การที่บิดามารดา รวมทั้งเป็นสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวที่ดี มีการติดต่อสื่อสารการได้ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกัน มีการเยี่ยมเยือน มีการสนุกสนานร่วมกัน มีความเข้าใจและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนในด้านการบริการของมหาวิทยาลัยนั้น นักศึกษาก็ชอบใช้บริการจากบริการของมหาวิทยาลัยที่ปัจจุบันได้จัดพัฒนาขึ้นเพื่อสนองความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต เช่น หอพักมหาวิทยาลัย การใช้ห้องสมุด การใช้สนามกีฬาการใช้อินเทอร์เน็ตและคอมพิวเตอร์ทุนการศึกษา การรักษาความปลอดภัย โรงอาหารที่สะอาดและมีอาหารที่หลากหลายเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจตนาสฤกษ์ สันขพันธ์วัชรจิรอุรวงศ์และเก็ดถวา บุญปรากร, (2555) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตนักศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี โดยผลการวิจัย พบว่าคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าคุณภาพชีวิตด้านจิตใจด้านการเรียนรู้อยู่ในระดับดีมากและด้านสุขภาพอนามัยอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารมหาวิทยาลัยควรมีนโยบายและสร้างระบบ กลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านชีวิตการเรียน ด้านชีวิตสังคม ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านบริการที่ได้รับจากมหาวิทยาลัย

2. มหาวิทยาลัย คณะ และสาขาวิชา ควรร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในการปรับปรุงบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ซึ่งมีความสำคัญใน 4 อันดับ ได้แก่ 1) การบริการของโรงอาหาร 2) การให้ทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ 3) การบริการด้านสถานที่และอุปกรณ์กีฬาให้นักศึกษาและ 4) การบริการของห้องสมุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำผลการวิจัยดังกล่าวไปต่อยอดเพื่อพัฒนารูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี (good practice) ของนักศึกษาที่สามารถกำหนดตัวชี้วัดได้อย่างชัดเจนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในมหาวิทยาลัยอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

เจตน์สถุณี สังข์พันธ์ วชิรี จรุงสวัสดิ์ และเกตุฉวา บุญปรាកการ. (2555, กรกฎาคม-ธันวาคม).

“คุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.” วารสารวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่. 5 : 78-9.

นโยบายมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ. (2559). “นโยบายมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ.” [ออนไลน์].

เข้าถึงได้จาก : <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=46355&Key=news> สืบค้น 3 ตุลาคม 2561.

ราเชนทร์นพณ์รัฐวงศกร. (2561). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา . (2527). นิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา : รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). “สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : https://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420 สืบค้น 4 ตุลาคม 2561.

สุณีย์ ธีรดากร. (2525). **ประสบการณ์เดิมกับความคาดหวัง**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.

สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล และคณะ. (2541). “เปรียบเทียบแบบวัดคุณภาพชีวิตขององค์กรอนามัยโลก ชุด 100 ตัวชี้วัดและ 26 ตัวชี้วัด.” **วารสารสุขภาพจิต**. 5 : 4-5.

UNESCO. (1993). **QUALITY OF LIFE IMPROVEMENT PROGRAMMES**. Bangkok. UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.

ผลของการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมี

กำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด

อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

Effects of Health Education Programs to Prevent Dangers

from Pesticides of Cassava Farmers Phu Nam Yod Sub-

District, Wichian Buri District, Phetchabun Province.

ภูมินทร์ คำหนัก¹ และพัชรินทร์ คำหนัก²

Phumin Khamnak¹ and Patcharin Khamnak²

Received: September 27, 2019; Revised: November 25, 2019; Accepted: November 29,
2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลองใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียว วัดผลก่อนและหลังการ ทดลอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมี กำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเจาะจงโดยใช้เกณฑ์คัดเข้า ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน เป็นกลุ่มทดลองให้ ได้รับโปรแกรมสุขศึกษา ใช้เวลา 12 สัปดาห์ การเก็บข้อมูลโดยใช้

---

¹นักวิชาการสาธารณสุข ชำนาญการ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์; Public Health Technical Officer, Professional Level, Wichian Buri District Public Health Office Phetchabun Province, Thailand

²นักวิชาการสาธารณสุข ชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกาะแก้ว สำนักงานสาธารณสุขอำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์; Public Health Technical Officer, Professional Level, Koh Kaew Health Promotion Hospital, Si Thep District Public Health Office Phetchabun Province, Thailand

แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความ ตรงของเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และหาค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามระดับการรับรู้ และพฤติกรรมกรมการ ป้องกันอันตรายจากการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยพบว่าสัมประสิทธิ์อัลฟาคอนบาร์ท ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.84 และ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบผลการทดลองด้วยสถิติ paired t-test โดยกำหนด นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า ก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้โอกาส เสี่ยงอยู่ใน ระดับปานกลาง ร้อยละ 60.00 มีการรับรู้ความรุนแรงอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 42.00 มีการรับรู้ผลประโยชน์ จากการปฏิบัติตัวอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 24.00 และการรับรู้ อุปสรรคในการปฏิบัติ อยู่ในระดับปาน กลางร้อยละ 64.00 หลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงอยู่ในระดับปาน กลาง ร้อยละ 56.0 มีการรับรู้ความ รุนแรงอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 74.00 มีการรับรู้ผลประโยชน์จากการ ปฏิบัติตัวอยู่ในระดับมาก ร้อยละ 80.00 และการรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากร้อยละ 80.00 และจากการ เปรียบเทียบโดยการทดสอบทางสถิติพบว่า การรับรู้ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา มีความ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพฤติกรรมกรมการป้องกันอันตรายจากการฉีดพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืชพบว่า ก่อนและหลังรับโปรแกรมสุขศึกษา มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: โปรแกรมสุขศึกษา สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกร มันสำปะหลัง

Abstract

This research was quasi-experimental research using a single-group pre-post-test model. The measure before and after the experiment with the aim of studying the effects of the health education program to prevent pesticide hazards among cassava farmers in Phu Nam Yod Subdistrict, WichianBuri District, Phetchabun Province. The sample group was purposive sampling. The sample group of 50 people was given a 12-week health education program. Data collection

by using questionnaires that were examined by a qualified person. The confidence of the questionnaires, the level of awareness and the protective behavior of the pesticide use was found that the alpha Conbark coefficient was found that get a confidence factor of 0.84 and 0.96, respectively. The data were analyzed by using software packages to find frequency, percentage, mean, standard deviation and comparing the results with paired t-test statistical significance at 0.05 level.

The research results were found that: Before receiving the health education program most of the farmers perceived risk opportunities at a moderate level, 60.0%, perceived severity at a high level, 42.0%, and 24.0% perceived moderate benefits from behaviors. In practice Was in the moderate level, 64.0%. After receiving the health education program, most famers the perceived risk was at a moderate level, 56.0% had a high level of perceived severity 74.0% had perceived benefits from the practice. At a large level, 80.0% and perceived barriers to practice. Is at a high level 80.0% and the comparison by statistical testing, it was found that the perception of risk opportunities before and after receiving the health education program.

The difference was statistically significant at 0.05 level. The preventive behavior from pesticide spraying was found before and after the health education program. There was a statistically significant difference at the 0.05 level.

Keywords: Health Education, Programs, Pesticides, Cassava, Farmers

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศกว่าร้อยละ 50.30 ประกอบ อาชีพเกษตรกรรม ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ 320,696,887 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองทางการเกษตรทั้ง ประเทศ 102,285,400 ไร่ และภาคเหนือมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตร คือ

32,504,843 ไร่ ซึ่งประชาชน ส่วนใหญ่ของภาคเหนือประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักร้อยละ 24.81 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

ในปัจจุบัน อาชีพเกษตรกรรมประสบปัญหาผลผลิตตกต่ำอันเนื่องมาจากสภาพของดินที่เสื่อมสภาพและจากแมลงศัตรูพืชทำให้เกษตรกร ใช้ปุ๋ยบำรุงดินและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นแม้ว่าทาง ราชการจะรณรงค์ให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และพืชสมุนไพรแต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการใช้เช่น ไม่สะดวกเนื่องจาก ต้องใช้เวลาในการจัดหาหรือเตรียม ไม่สามารถใช้ได้ผลกับแมลงบางชนิด จึงทำให้เกษตรกรยังนิยมที่จะใช้ สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชมากกว่า ซึ่งส่งผลให้เกิดอันตรายกับตัวเกษตรกรผู้ใช้อเอง และสภาพแวดล้อม หากว่าการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้อง จากสรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค จากการแพ้พิษสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชของสำนักกระบาดวิทยา พบว่า เกษตรกรได้รับพิษจากสารกำจัดศัตรูพืชที่สามารถจำแนกชนิดของสารกำจัดศัตรูพืชได้แก่ ออร์กาโนฟอสเฟต ร้อยละ 10.61 สารกำจัดวัชพืช ร้อยละ 5.51 ไม่สามารถระบุชนิดได้ ร้อยละ 1.93 โดยการรับพิษนี้ไม่รวมสาเหตุจากการฆ่าตัวตาย (สำนักกระบาดวิทยา, 2556) การรายงานอัตรา การเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีทางการเกษตรต่อแสนประชากรในระหว่างปี 2549 - 2553 เป็น 14.07, 18.26, 17.12, 17.69, และ 20.32 ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2553 มีผู้ป่วยจากสารกำจัดศัตรูพืชจำนวน 9,699 ราย มีอัตราป่วยตาย 8.22 พบว่ามีอัตราป่วยที่สูงขึ้นเรื่อยๆ (สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและ สิ่งแวดล้อม, 2560) พบผู้ป่วยมากในช่วงเดือน มิถุนายนถึงเดือนกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝนมีการเพาะปลูก มากทำให้ใช้สารกำจัดศัตรูพืชเป็นจำนวนมาก

จากการรายงานของสำนักงานควบคุมป้องกันโรคที่ 2 พิษณุโลก ที่ได้ทำการตรวจเลือดเกษตรกรหาปริมาณเอ็นไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเขตนี้พบว่าผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลการตรวจเลือดอยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัยสูงถึงร้อยละ 23.00 ในจังหวัดเพชรบูรณ์พบว่าผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลการตรวจเลือดอยู่ในภาวะเสี่ยงร้อยละ 10.64 และอำเภอวิเชียรบุรี พบภาวะเสี่ยงร้อยละ 40.37 ส่วนตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ประชาชนในเขตชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่มันสำปะหลัง ทำไร่อ้อย และทำนา ซึ่งเกษตรกรใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ทำให้สารเคมี เหล่านี้ตกค้างในพืช และสิ่งแวดล้อมอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชนผู้มีอาชีพเกษตรกรรม และประชาชนทั่วไป จากการตรวจเลือดเกษตรกรหาปริมาณเอ็นไซม์โคลีน

เอสเตอเรส ผลการตรวจเลือดอยู่ในภาวะเสี่ยงและไม่ปลอดภัยสูงถึงร้อยละ 44.20 (รายงานประจำปี สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวิเชียรบุรี, 2562)

ดังนั้น จากข้อมูลและสถานการณ์ในพื้นที่วิจัยข้างต้นทำให้ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยผลการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นรูปแบบการดำเนินงานการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อการป้องกันโรคที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และใช้เป็นแนวทางในการป้องกันอันตรายอันอาจเกิดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์หลัก

เพื่อศึกษาผลของผลของการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกรไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

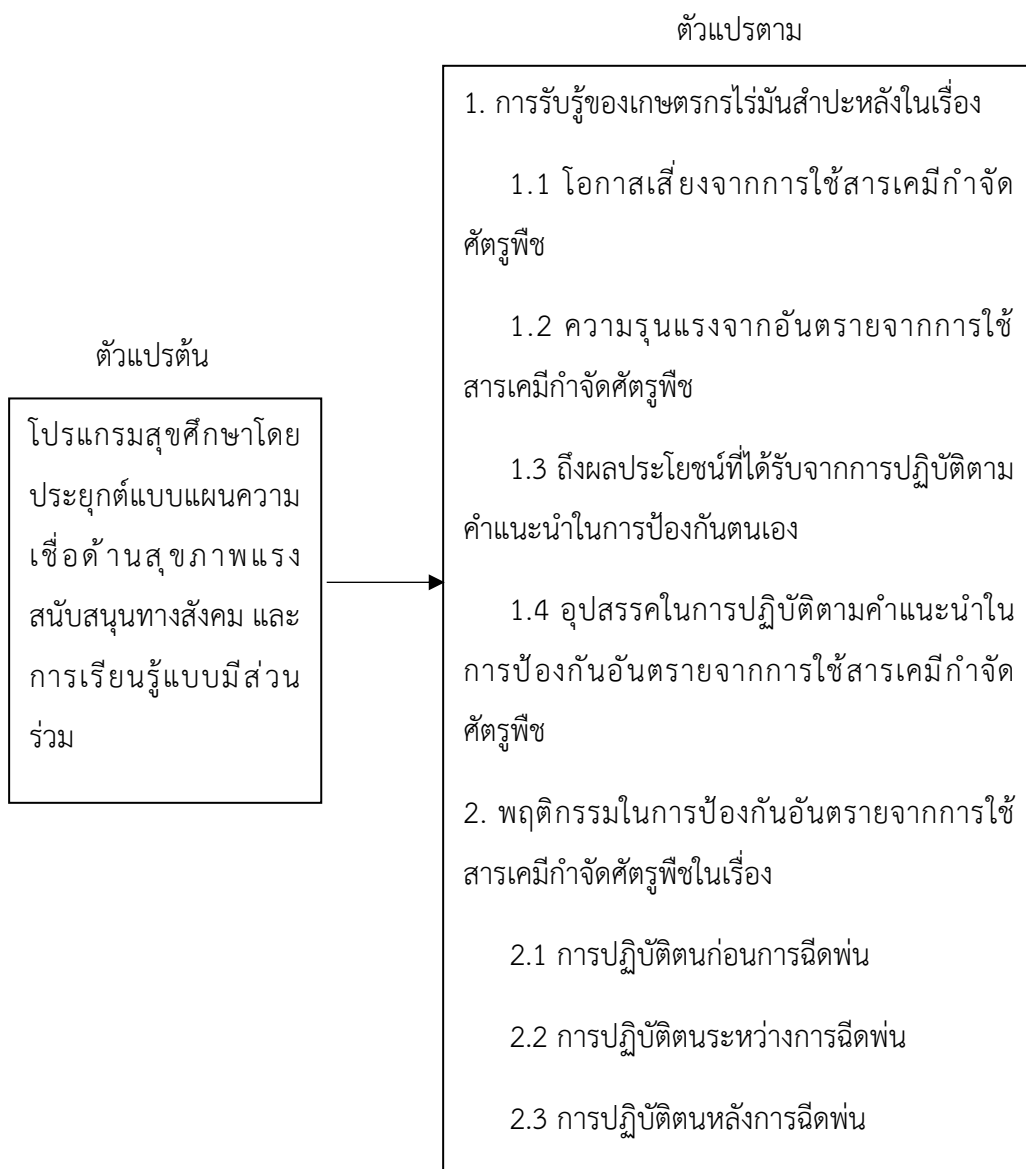
วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ถึงผลประโยชน์ การรับรู้ถึง อุปสรรคในการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตราย จากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และพฤติกรรม การป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา ของเกษตรกรทำไร่มัน สำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรงการรับรู้ถึงผลประโยชน์ จากการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตราย การรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อน และหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษาของเกษตรกรทำไร่มัน สำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงผลการใช้โปรแกรมสุขศึกษา เพื่อป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยเกณฑ์คัดเข้า (Inclusion Criteria) คัดเลือกเกษตรกรจากกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ที่มีเกษตรกรประกอบอาชีพทำไร่มันสำปะหลังมากที่สุดของ อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ เกษตรกรตำบลภูน้ำหยด (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวิเชียรบุรี, 2562) เคยฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่น้อยกว่า 6 เดือน มีความรู้อ่านออกเขียนได้ และสมัครเข้าร่วมโปรแกรมจนสิ้นสุดการวิจัยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 50 คน เกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมวิจัยเสียชีวิต หรือป่วยไม่สามารถเข้าร่วมวิจัยได้ โดยมีระยะเวลาในการศึกษา ระยะเวลาในการวิจัย 5 เดือน เริ่มตั้งแต่ 1 เมษายน 2563 – 31 สิงหาคม 2563

สมมุติฐานของการวิจัย

1. ภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังมีคะแนนเฉลี่ยในการรับรู้โอกาสเสี่ยงจากการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

2. ภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังมีคะแนนเฉลี่ยในการรับรู้ความรุนแรงจากการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

3. ภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังมีคะแนนเฉลี่ยในการรับรู้ถึงผลประโยชน์จากการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

4. ภายหลังจากได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังมีคะแนนเฉลี่ยในการรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

5. ภายหลังจากได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลังมีคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ประสานงานสำนักงานเกษตรอำเภอวิเชียรบุรี เพื่อหาข้อมูลในด้านข้อมูลการเพาะปลูกมันสำปะหลังของเกษตรกร

1.2 ดำเนินการคัดเลือก และกำหนดหมู่บ้านที่เป็นหมู่บ้านดำเนินการตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

1.3 ชี้แจงขั้นตอนการทำวิจัยต่อเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเจ้าของพื้นที่ดำเนินการวิจัย

1.4 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรตามขั้นตอนที่กำหนดในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.5 ดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมสุขศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นในการทดสอบทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับสมมติฐาน โดยดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทางคุณลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มก่อนและหลังการทดลองในเรื่อง การรับรู้การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ถึงผลประโยชน์

การรับรู้ถึงอุปสรรคในการ ปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืช และพฤติกรรมการใช้เคมีกำจัด ศัตรูพืชด้วยสถิติ paired t-test มีขั้นตอน ดังนี้

ผลการวิจัย

การศึกษาผลการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของเกษตรกร ทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดวิเชียรบุรี กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเกษตรกรทำไร่มัน สำปะหลัง เขตตำบลภูน้ำหยด จำนวน 50 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศชายถึง ร้อยละ 74.00 มีอายุเฉลี่ยประมาณ 53 ปี ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 64.00 เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวมีพื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉลี่ย 37 ไร่ การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้วิธีฉีดพ่นเองบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 48.00 มีส่วนน้อยที่เป็นผู้ช่วยในการฉีด พ่น (ร้อยละ 14.00) โดยมีระยะเวลาในการใช้สารเคมี ๆ เฉลี่ย 6 ปี โดยฉีดพ่น ประมาณ 5 ครั้ง ต่อเดือน ใช้เวลาเฉลี่ยในการฉีดพ่น 3 ชั่วโมงต่อวัน และไม่เคยแพ้สารเคมีร้อยละ 80.00

กลุ่มเกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด จำนวน 50 ราย ก่อนได้รับโปรแกรม สุขศึกษา ส่วนใหญ่มีการรับรู้ว่ามีโอกาสเสี่ยงต่อการได้รับสารพิษจากการใช้สารเคมีใน ระดับน้อยและปานกลาง (คิดเป็นร้อยละ 60.00 และร้อยละ 30.00 ตามลำดับ) และภายหลัง จากการได้รับโปรแกรมสุขศึกษา พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 56.00

การรับรู้ความรุนแรงจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรทำไร่มัน สำปะหลัง พบว่า ก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา มีการรับรู้ความรุนแรงในระดับมากที่สุดคิดเป็น ร้อยละ 42.00 ส่วน ระดับปานกลางกับระดับน้อยคิดเป็นร้อยละ 38.00 และ 20.00 ตามลำดับ ภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา แล้ว กลับพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความรุนแรงจาก อันตรายของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับมาก เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 74.00 และระดับปานกลาง ร้อยละ 26.00 โดยไม่พบกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความรุนแรง จากอันตรายของสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชในระดับน้อยเลย

การรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำในการป้องกัน อันตรายจากการ ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับปานกลางและ ระดับมาก (คิดเป็นร้อยละ 48.00 และ ร้อยละ 44.00 ตามลำดับ) และภายหลังได้รับโปรแกรม

สุขศึกษา การรับรู้ถึงผลประโยชน์ เพิ่มขึ้นในระดับมากถึงร้อยละ 36.00 (ก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษามีการรับรู้ระดับมาก ร้อยละ 44.00 ภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษามีการรับรู้ระดับมาก ร้อยละ 80.00) แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมสุขศึกษา ดังกล่าว สามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างตระหนักถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำ ในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืช พบว่า ก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ในระดับปานกลาง ระดับมาก ระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 64.00, ร้อยละ 32.00 และร้อยละ 4.00 ตามลำดับ ภายหลังได้รับโปรแกรมสุข ศึกษาเกษตรกรมีการรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำ อยู่ในระดับมากเพิ่มเป็นร้อยละ 80.00 ไม่พบกลุ่มตัวอย่างที่มีการรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำ อยู่ในระดับน้อยเลย

สำหรับพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนได้รับโปรแกรมสุข ศึกษาเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง มีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับ มาก และระดับปานกลาง (คิดเป็นร้อยละ 78.00 และ ร้อยละ 22.00 ตามลำดับ) และภายหลังได้รับ โปรแกรมสุขศึกษามีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับมาก (คิดเป็น ร้อยละ 98.00) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชดีขึ้น

ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของการรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ และ การรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติตัวตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และ พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยการทดสอบด้วยสถิติ paired t-test ได้ ซึ่งให้ผลดังนี้

การรับรู้โอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติ ตัวตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ภายหลังได้รับโปรแกรม สุขศึกษามีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งผลต่างของการรับรู้ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพฤติกรรมการป้องกันตัวจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีแนวโน้มในการปฏิบัติดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางการเปรียบเทียบการรับรู้ความเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้ถึงอุปสรรค และพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนและหลังการทดลอง

ปัจจัย	n	ก่อนดำเนินการ		หลังดำเนินการ		ค่า df	ค่า t	p-value*
		Mean	S.D.	Mean	S.D.			
การรับรู้ในภาพรวม	50	22.54	4.29	29.06	3.29	49	-10.57	< 0.01
การรับรู้โอกาสเสี่ยง	50	3.04	1.10	4.00	1.32	49	-4.24	< 0.01
การรับรู้ความรุนแรง	50	3.88	1.64	5.02	1.02	49	-3.33	< 0.01
การรับรู้ประโยชน์	50	8.18	2.76	10.42	1.98	49	-5.36	< 0.01
การรับรู้อุปสรรค	50	7.44	2.06	9.62	1.53	49	-6.41	< 0.01
พฤติกรรมการป้องกันตัว	50	48.66	7.25	51.60	2.80	49	-3.91	< 0.01

ความแตกต่าง กันทางสถิติ (p-value = < 0.01) ซึ่งเป็นการทดสอบแบบสองทาง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผลการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดวิเชียรบุรี” โดยศึกษาการรับรู้ถึง ผลประโยชน์จากการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การรับรู้ ถึงอุปสรรคในการปฏิบัติตามคำแนะนำในการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา ของเกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชายเกือบทั้งหมด (สี่ในห้าส่วน) และอยู่ในวัยทำงาน (อายุเฉลี่ย 53 ปี) จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและไม่ได้เรียน ส่วนใหญ่ฉีดยาเองเป็นบางครั้ง และทำการฉีดพ่นสารเคมี ประมาณ 5 ครั้งต่อเดือน โดยการฉีดพ่นแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง และประมาณหนึ่งในสี่ของกลุ่ม ตัวอย่างเคยมีอาการแพ้สารเคมีจากการฉีดพ่น

เมื่อพิจารณาจากการรับรู้ทั้งโอกาสเสี่ยง ความรุนแรง ประโยชน์จากการปฏิบัติตามคำแนะนำ และ อุปสรรคของการปฏิบัติตามคำแนะนำ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับปานกลาง มีเพียงการรับรู้ ความรุนแรงจากอันตรายของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่

ในระดับมาก และภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษาแล้ว การรับรู้ในทุกด้านมีแนวโน้มที่ดีขึ้นกว่า ก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา และการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการได้รับพิษจากการใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง จากการเปรียบเทียบ โดยการ ทดสอบทางสถิติพบว่าความแตกต่าง ของการรับรู้ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษา มีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ส่วนพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า กลุ่ม เกษตรกรทั้งหมด มีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันตัวจากอันตรายดังกล่าวอยู่ในระดับสูงอยู่ก่อนที่จะ ได้รับโปรแกรมสุขศึกษา ถึงแม้ภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษาจะมีพฤติกรรมกรรมการป้องกันตัวที่ดี ขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ยังไม่ชัดเจนว่าผลดังกล่าวเกิดจากโปรแกรมสุขศึกษาหรือปัจจัย อื่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย ผลการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของ เกษตรกรทำไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยมี ประเด็นสำคัญที่จะ นำมาอภิปรายผลดังต่อไปนี้

การศึกษาการรับรู้โอกาสเสี่ยงความรุนแรง ประโยชน์จากการปฏิบัติตามคำแนะนำ และ อุปสรรคของการปฏิบัติตามคำแนะนำ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับปานกลาง มีเพียงการรับรู้โอกาสเสี่ยง ซึ่งส่วนใหญ่มีการรับรู้อยู่ในระดับน้อย และภายหลังได้รับโปรแกรมสุข ศึกษาแล้ว การรับรู้ในทุกด้านมีแนวโน้มที่ดีขึ้นกว่าก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา มีการรับรู้ความ รุนแรงต่อการได้รับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตามคำแนะนำในการ ป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่การรับรู้ก่อนได้รับโปรแกรมอยู่ในระดับมากลดลง เมื่อหลังได้รับโปรแกรมไปอยู่ในระดับปานกลาง และจากการเปรียบเทียบโดยการทดสอบทาง สถิติพบว่าความแตกต่างของการรับรู้ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมสุข ศึกษา มีความแตกต่างอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 จากการศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่า กลุ่มเกษตรกรทั้งหมดมีการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันตัวจากอันตราย ดังกล่าวอยู่ในระดับสูงทั้งก่อนได้รับโปรแกรมสุขศึกษา และภายหลังได้รับโปรแกรมสุขศึกษามี แนวโน้มดีขึ้น เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ได้จัดทำโครงการจัดอบรมการใช้สารเคมีในเกษตรกร ตั้งแต่ปี 2561 จนถึงปัจจุบัน ทำให้มีการชี้แจงถึงวิธีการใช้ สารเคมีที่ถูกต้องเป็นอย่างดีเมื่อนำเข้าสู่โปรแกรมการให้สุขศึกษาทำให้ผู้เข้าร่วมวิจัยมีความมั่นใจมากขึ้น จึง อาจส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนเป็นอย่างดีแต่ยังไม่แน่ใจในการปฏิบัติจริงว่า ปฏิบัติได้ตามที่ตอบแบบสัมภาษณ์หรือไม่ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ได้ดำเนินกิจกรรมการสังเกตพฤติกรรมการใช้ สารเคมีของกลุ่มตัวอย่าง สังเกตได้จากผลของการแพ้สารเคมีของกลุ่มตัวอย่างมีถึงร้อยละ 20.0 ผล การศึกษาสอดคล้องกับวิมล จิตรปลื้ม (2558) ศึกษาผลของโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อความรู้ และพฤติกรรม การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าเกษตรกรที่ได้รับโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) และผลการศึกษาของเนตรทราย เจริญสุข (2559) ได้ศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชาวนา อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้เรื่องสารเคมีกำจัด ศัตรูพืช การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรคที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการปฏิบัติตัวใน การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากการค้นพบของการวิจัย พบว่าโปรแกรมการให้สุขศึกษาที่ประยุกต์มาไม่สามารถ ใช้ได้ทั้งหมดในพื้นที่อื่น ซึ่งอาจมีปัจจัยอื่นๆ เข้ามามีผลต่อการวิจัย จึงต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับ บริบทของพื้นที่ที่จะทำการศึกษา

1.2 โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชควรมีการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีแบบความเชื่อด้านสุขภาพ การสาธิต แลกเปลี่ยนเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกษตรกรเกิดทักษะ และเกิดความตระหนัก นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้อง เพราะเกษตรกรจะมีการปฏิบัติ ตัวเพื่อป้องกันโรคหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบและปัจจัยหลัก ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยง ความรุนแรงของ โรค ประโยชน์และอุปสรรคในการปฏิบัติตัว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 หากจะทำการศึกษาวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ควรเพิ่มกิจกรรมในการติดตามการปฏิบัติตัวของกลุ่มเกษตรกร เพื่อติดตามดูว่ามีการปฏิบัติจริงหรือไม่

2.2 การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปควรทำการศึกษถึงความรุนแรงของโรคที่เกิดจากการใช้สารเคมีและผลกระทบอื่นในเห็นอย่างเด่นชัด เพื่อเกิดการตื่นกลัวเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องต่อไป

2.3 ควรศึกษาถึงกลวิธีและรูปแบบอื่นๆ ที่จะทำให้เกษตรกรเกิดการเปลี่ยนแปลงการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

เอกสารอ้างอิง

เนตรทราย เจริญสุข. (2559). “ประสิทธิผลของโปรแกรมฝึกอบรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของชาวนา อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี.” **วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร**. 24 : 91-101.

วิมล จิตรปลื้ม. (2558). ผลของการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสวนผลไม้ ตำบลนางแดด อำเภอหนองบัวแดง จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญา สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวิเชียรบุรี. (2562). **ข้อมูลทั่วไป ประจำปี 2562**. เพชรบูรณ์.

สำนักควบคุมป้องกันโรคที่ 2 พิษณุโลก. (2562). **สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค ประจำปี 2562**. พิษณุโลก.

สำนักระบาดวิทยา. (2556). **สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค ประจำปี 2556**. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก 2556.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). “ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตร การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของประเทศไทย ระดับประเทศ ภาคจังหวัด ปี 2559.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.oae.go.th/more_news.php?cid=262 สืบค้น 28 มีนาคม 2563.

สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค. “สถานการณ์โรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ปี 2556-2560 รายจังหวัด.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://envOCC.org/downloads/ReProvinceDiseases.rtf> สืบค้น 28 มีนาคม 2563.

การเลือกตั้งท้องถิ่น: การมีส่วนร่วมของประชาชน
ในกระบวนการประชาธิปไตย
Local Elections: People's participation
in Democratic Process.

ภคมน เจริญสกุล¹ และณัฐพัชร์ ชะอุ่ม²
Pakamon Charoensalung¹ and Nattapat Chaum²

Received: July 4, 2019; Revised: September 6, 2019; Accepted: September 11, 2019

บทคัดย่อ

การเลือกตั้งท้องถิ่นถือเป็นรูปแบบหนึ่งในการปกครองตามหลักประชาธิปไตยของประเทศไทย ซึ่งมีอาจมองข้ามได้ บทความนี้นำเสนอการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยท้องถิ่นบทบาทของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยอาศัยข้อมูลจากเอกสารตำรา บทความวิชาการและงานวิจัย การที่ประเทศไทยวางวันการเลือกตั้งท้องถิ่นมาประมาณ 5 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 ถึง พ.ศ. 2563 นั้น การเลือกตั้งท้องถิ่นที่กำลังจะเกิดขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลถือได้ว่าเป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญ ผู้เขียนจึงอธิบายในสี่ประเด็น ประเด็นแรกคือหลักการเลือกตั้งท้องถิ่นที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ประเด็นต่อมาคือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่นตามกฎหมายปัจจุบัน ประเด็นที่สามได้แก่การตรวจสอบกรณีการเลือกตั้งท้องถิ่น มิได้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมและประเด็นสุดท้ายคือนำเสนอการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่น

คำสำคัญ: เลือกตั้งท้องถิ่น การมีส่วนร่วม ประชาธิปไตย

---

^{1,2}อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

Abstract

Local elections are a form of democratic rule in Thailand which cannot be over looked. This article reviews knowledge of local democracy principles, the role of people in the local democratic society based on information from texts, textbooks, academic articles and research. Thailand has no local elections for about 5 years from 2557 to 2563. The upcoming local elections according to government policy are important elections. The author describes four points. First, the principle of fair local elections. Second, the people's participation in local elections according to current law. Third, the local elections monitoring which is unfair. Finally, the author proposed the guideline to strengthen the people participation in local elections.

Keywords: Local election, Participation, Democracy

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจในการปกครองตามหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสนองต่อความต้องการของชุมชนได้สะดวก รวดเร็ว และตรงกับความประสงค์ของชุมชนนั้น โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกในการทำหน้าที่แทนรัฐบาล เพื่อให้การใช้อำนาจดังกล่าวเป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งก่อให้เกิดผลในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและท้องถิ่น โดยประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจะเป็นผู้กำหนดตัวบุคคลที่จะเข้าดำรงตำแหน่งสำคัญต่างๆ ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งจะมาใช้อำนาจแทนประชาชนโดยการดำรงตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่จะต้องเป็นพลเมืองของท้องถิ่นนั้นและจะต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรของประชาชนอย่างแท้จริง

การเลือกตั้งท้องถิ่น (local election) หมายถึง การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เข้าไปบริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเป็นพลเมืองซึ่งอาศัยอยู่ในเขตปกครองท้องถิ่นตั้งแต่ในระดับเมืองหรือจังหวัดต่ำลงมา โดยมีชื่อเรียกเขตการปกครองท้องถิ่นแตกต่างกันไปตามแต่ละประเทศ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2545) ในไทยจะมีเขตการปกครองท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล ในสหรัฐอเมริกาจะมีเขตการปกครอง ตัวอย่างเช่น เคาน์ตี (County) เทศบาล (Municipal) ทาวน์/ทาวน์ชิพ (Town/Township) ในอังกฤษ เช่น เมโทรโพลิทัล ดิสทริคส์ เคาน์ซิลส์ (Metropolitan District Councils) เกรทเทอร์ ลอนดอน ออธริตี (Greater London Authority) เป็นต้น

ตั้งแต่ประเทศไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา เป็นผลให้มีการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อาจกล่าวได้ว่า เป็นการเปิดศักราชใหม่ของการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ก่อให้เกิดหน่วยปกครองในระดับพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนอกจากเทศบาลแล้ว ยังมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบล รวมจำนวนกว่าหมื่นแห่งทั่วประเทศเพื่อให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ต่อมาภายหลังยังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ที่เพิ่มอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นเป็นลำดับ (อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2555)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีหน้าที่และอำนาจดูแลจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ตามหลักพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น การจัดทำบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะใดที่สมควรให้เป็นหน้าที่และอำนาจโดยเฉพาะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังจะเห็นได้ว่ามี การกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนในระดับท้องถิ่นเป็นการให้สิทธิหรืออำนาจแก่พลเมืองในการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปมีตำแหน่งสาธารณะทำหน้าที่แทนประชาชนในห้วงเวลาหนึ่ง ทั้งการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นการเลือกตั้งจึงต้องมีการแข่งขัน (competition) ระหว่างผู้สมัครเข้าเป็นตัวแทนของประชาชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านอำนาจเป็นไปอย่างราบรื่น (เสนีย์ คำสุข, 2557) การเลือกตั้งท้องถิ่นนับว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของกระบวนการปกครองตามหลักประชาธิปไตย (democracy)

กล่าวคือเป็นการสร้างและเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้การยอมรับของสังคมทั่วไป ซึ่งประเทศไทยกำลังจะมีการเลือกตั้งท้องถิ่นในไม่ช้านี้ ดังนั้นกระบวนการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมและการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารงานท้องถิ่นอย่างโปร่งใส

หลักประชาธิปไตยท้องถิ่น

ประชาธิปไตยท้องถิ่น คือประชาธิปไตยในระดับรากฐานของสังคม เพราะประชาชนในท้องถิ่นสามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้จากการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมสาธารณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้โดยตรง ประชาธิปไตยท้องถิ่นมีความแตกต่างไปจากประชาธิปไตยระดับชาติในปัจจุบันอันเป็นประชาธิปไตยสมัยใหม่ (modern democracy) ที่ประชาชนใช้การเลือกตัวแทนไปใช้อำนาจปกครองแทนตนเองความแตกต่างที่สำคัญระหว่างประชาธิปไตยทั้งสองระดับ ดังกล่าว อยู่ที่เรื่องการให้ความสำคัญกับหลักการที่ว่าด้วย “การปกครองตนเอง” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยที่แท้จริงที่สะท้อนให้เห็นผ่านประชาธิปไตยท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องของกรณีสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างมากที่สุด ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายของรัฐนั้นๆ ได้ให้ไว้กับประชาชนในท้องถิ่น แต่สิ่งที่ต้องพึงระวังไว้เกี่ยวกับหลักการปกครองตนเองดังกล่าวก็คือ การมีสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้หมายความว่า ประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นอิสระจากอำนาจรัฐจนกระทั่งสามารถกระทำการต่างๆ ได้ตามอำเภอใจ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2550)

นักปรัชญาชาวอังกฤษที่ชื่อว่า จอห์น สจ๊วต มิลล์ได้ให้มุมมองที่สำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยท้องถิ่นกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเอาไว้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับความเป็นอิสระในการบริหารท้องถิ่น (local autonomy) เข้ากับเป้าหมายในการตอบสนองต่อความต้องการของ

ประชาชน (popular responsiveness) เพื่อให้การปกครองท้องถิ่นเป็นวิถีทางในการรับประกัน เสรีภาพของประชาชน ในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาลส่วนกลาง และเป็นกลไกหนึ่งที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งท้ายที่สุดจะทำให้เกิดการศึกษากิจการเมืองท้องถิ่นของประชาชนและการเลือกตั้งท้องถิ่นอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น (Heywood, 2000)

ประธาน สุวรรณมงคล (2552) อธิบายว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นรูปแบบของการปกครองตนเองระดับล่าง เป็นรูปแบบของการใช้อำนาจอธิปไตย โดยการกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองและเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน

หลักประชาธิปไตยท้องถิ่นนั้นเป็นหลักในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่น โดยถือว่าประชาชนเป็นผู้เล่นที่สำคัญในกิจกรรมของท้องถิ่นโดยมีหลักดังนี้ (ภคมน เจริญสกุล, 2561)

1. หลักประชาธิปไตยท้องถิ่นโดยระบบผู้แทน

ในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างถูกต้องและรวดเร็ว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นถือว่าเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหรือเทศบาล เป็นต้น เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ดังนั้นในการที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ การให้สิทธิแก่ประชาชนในการเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นๆ

2. หลักประชาธิปไตยท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

สิทธิในการมีส่วนร่วมของพลเมืองในกิจกรรมของท้องถิ่นถือเป็นสิทธิที่สำคัญประการหนึ่ง หลักการว่าด้วยการมีผู้แทนนั้นไม่ได้เป็นข้อกีดกันการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้ในบางกรณีประชาชนจะไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจได้โดยตรง แต่ประชาชนก็ยังมีสิทธิในการให้คำแนะนำหรือฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่นเองอาจขอคำปรึกษาจากประชาชน

การปกครองท้องถิ่นเป็นกลไกการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เข้มแข็งขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการส่งเสริมการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายให้การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส จึงควรให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยที่ประชาชนปกครองตนเองให้มากที่สุดไม่ใช่ประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทนเท่านั้น ต้องพยายามส่งเสริมให้ประชาชนรักบ้านเมืองภูมิใจในชุมชน และอยากเข้าไปมีส่วนร่วมทำงานให้ชุมชนแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเองไม่ใช่เรียกร้องหรือรอการแก้ไขจากรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่เพียงอย่างเดียว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเสียสละทรัพยากรที่มีเพื่อร่วมแก้ปัญหาหรือเพื่อสร้างประโยชน์ส่วนรวม

บทบาทของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยท้องถิ่น

ในสังคมประชาธิปไตยหัวใจสำคัญคือการเปลี่ยนหรือปลูกฝังทัศนคติให้ประชาชนเห็นตัวตนเป็นพลเมืองที่นอกจากจะเป็นประชาชนที่เสียภาษีและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองแล้วยังต้องมีบทบาทและอำนาจทางการเมือง คือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ทางการเมือง และยังมีสิทธิเข้าไปร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่วนรวมร่วมกับรัฐด้วย ปัจจุบันการบริหารจัดการท้องถิ่น จำเป็นที่ต้องมีภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการสาธารณะ ดังนั้นพลเมืองคือคนที่เข้าใจปัญหาของชุมชน และเชื่อว่ามีความสามารถที่จะดำเนินการเองได้ พลเมืองที่ดีคือคนที่ทำให้ชุมชนแข็งแกร่ง ซึ่งในสังคมประชาธิปไตยต้องการประชาชนที่มีลักษณะดังนี้

1) ประชาชนที่ใฝ่รู้ โดยประชาชนควรต้องถือเป็นหน้าที่ที่ต้องติดตามข่าวสารเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของสังคม เพราะถ้าประชาชนไม่รู้เรื่องการตัดสินใจอย่างมีเหตุมีผลเพื่อประโยชน์ส่วนรวมคงเกิดได้ยาก 2) ประชาชนที่มีส่วนร่วมต่อชุมชน โดยต้องมีความกระตือรือร้นในกิจการส่วนรวม สนใจ รวมกลุ่ม และร่วมมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ส่งผลให้เกิดประชาสังคม

อย่างไรก็ตามนอกจากภาคประชาชนแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรต้องปรับส่วนบทบาทตนเองโดยการเปลี่ยนทัศนคติการทำงานที่เน้นการตัดสินใจตามสายการบังคับบัญชาสู่ระบบการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรดึงให้พลเมืองและพนักงานท้องถิ่นร่วมกันทำงาน เสริมสร้างสนับสนุนให้มีกลุ่มสมาคม เครือข่ายทางสังคมมีความเข้มแข็ง สร้างประชาชนมีสำนึกของความเป็นพลเมืองมีความรู้สึกเป็น

เจ้าของชุมชน เน้นการมีส่วนร่วม เสียสละ ซึ่งบทบาททั้งของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพลเมืองที่จะต้องช่วยเหลือและมีลักษณะของการถ่วงดุลกันด้วย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองควรถือว่าบทบาทที่กล่าวไปข้างต้น เป็นภารกิจขององค์กรและต้องทำงานเชิงรุกอย่างเข้มแข็งเพื่อเสริมอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยท้องถิ่น

หลักการเลือกตั้งท้องถิ่นที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชนเพื่อประชาชนแท้จริงแล้วประชาชนจะต้องปกครองกันเอง ออกกฎหมายเอง บริหารเอง แต่ประชาชนมีจำนวนมากไม่สามารถหาสถานที่และเวลาในการประชุมหารือกันได้ จึงต้องมีการเลือกตั้งมอบอำนาจให้บุคคลหรือคณะบุคคลไปทำหน้าที่ปกครอง จัดสรรผลประโยชน์และดูแลทุกข์สุขของประชาชนแทนตน ดังนั้นการเลือกตั้งจึงมีความสำคัญต่อประชาชนในการไปทำหน้าที่ใช้สิทธิของตัวเอง การเลือกคนเป็นผู้แทนในระดับต่างๆ เป็นการส่งมอบอำนาจให้บุคคลไปทำหน้าที่แทนตน ซึ่งจะต้องมอบด้วยความระมัดระวัง เพราะผลกระทบจากการใช้อำนาจในทางที่ผิด หรือใช้ไม่เกิดประสิทธิภาพจะส่งผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การเลือกตั้งของประเทศไทยในระดับท้องถิ่นนั้น ปรากฏการณ์การต่อสู้แข่งขันในการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้เข้ามาเป็นตัวแทนทั้งในสภาท้องถิ่นและผู้บริหารเกิดขึ้น เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่ายังคงมีการซื้อสิทธิขายเสียงและมีการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอยู่ ตัวแทนบางคนที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามามีพฤติกรรมในการแสวงหาอำนาจ และผลประโยชน์สร้างความเสียหายให้กับประชาชนในท้องถิ่น ประเทศชาติและผลกระทบด้านอื่นๆ อีกมากมาย ทั้งนี้ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงได้มีการพัฒนารูปแบบไปไกลมาก ดังการศึกษาของณัชชานุช พิชิตธนรัตน์ (2561) ที่ศึกษาถึงรูปแบบวิธีการและเครือข่ายของการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรีรวมถึงปัญหาและแนวทางในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2540 - 2557 พบว่ารูปแบบและวิธีการในการทุจริตเลือกตั้งจำแนกได้สองรูปแบบ คือ การทุจริตเลือกตั้งทางตรง ได้แก่ การซื้อเสียงโดยตรงและโดยอ้อมด้วยกลวิธีที่หลากหลายในการใช้เงินซื้อเสียง

และการทุจริตเลือกตั้งทางอ้อมมีกลวิธีต่างๆ เช่น การย้ายคนเข้ามาในเขตเลือกตั้ง การส่งผู้สมัครลงแข่งขันเพื่อตัดคะแนน การแจกสิ่งของการใช้อิทธิพลข่มขู่ และการโจมตีคู่แข่ง

ส่วนเครือข่ายในการทุจริตเลือกตั้งมี 5 รูปแบบ ได้แก่ ความเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ความสัมพันธ์กับนักการเมืองระดับชาติภายในและนอกจังหวัด ความเป็นญาติพี่น้อง ความเป็นพรรคพวกกันและเครือข่ายหัวคะแนน นอกจากนี้จากข้อเท็จจริงจะพบว่ามิตีการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นหลายคดี เช่น คำวินิจฉัยสั่งการคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 360/2546 ลงวันที่ 14 สิงหาคม 2546 ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งตัดสินว่า ผู้ถูกร้องเรียนได้ก่อ สนับสนุน หรือรู้เห็นเป็นใจให้ตัวแทน (หัวคะแนน) ของผู้ถูกร้องเรียนได้นำผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปเที่ยวขายทะเลบางแสน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเสียงแก่ตนเองจริง จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องเรียนเป็นเวลา 1 ปี และให้มีการเลือกตั้งใหม่ หรือคำวินิจฉัยสั่งการคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 1173/2546 ลงวันที่ 25 ธันวาคม 2546 ที่ผู้ถูกร้องเรียนได้ให้พวงหรีดที่มีข้อความว่ากลุ่มก้าวพลังพัฒนามอบให้แก่เจ้าภาพงานศพในเขตเลือกตั้ง เพื่อจูงใจผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนแก่ตนเอง จึงมีมติเป็นเอกฉันท์ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ถูกร้องเรียนเป็นเวลา 1 ปี และให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยให้ผู้ถูกร้องเรียนชดเชยค่าเสียหายในการเลือกตั้งใหม่รวมทั้งให้ดำเนินคดีอาญาด้วย นอกจากนี้ยังมีคดีคำวินิจฉัยสั่งการคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ 272/2550 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม 2550 ที่ คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดได้รับการร้องเรียนว่า ผู้ถูกร้องเรียนได้ให้ตัวแทนนำเงินไปให้แก่ผู้มี สิทธิเลือกตั้งรายหนึ่ง จำนวน 50 บาท เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งลงคะแนนแก่ผู้ถูกร้องและทีมงาน คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแล้วเห็นว่ามีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องเรียนให้เงิน 50 บาท แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจริง เพื่อจูงใจให้ลงคะแนนแก่ผู้ถูกร้องเรียน จึงมีพฤติการณ์ที่เชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องเรียนเป็นผู้ก่อให้ผู้อื่นกระทำการ หรือสนับสนุนหรือรู้เห็นเป็นใจให้บุคคลอื่นกระทำการทำให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม จึงมีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ถูกร้องเรียนเป็นเวลา 1 ปี และสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเขตเลือกตั้งดังกล่าว จำนวน 1 คน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งท้องถิ่นยังมีอยู่จริง อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์และเที่ยงธรรมย่อมเกิดขึ้นได้จากหลักการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยดังที่ Goodwin G Guy S. (2006) กล่าวว่า ระบบการ

เลือกตั้งและกระบวนการจัดการเลือกตั้งที่มีการแข่งขันอย่างยุติธรรม และสามารถสะท้อนความต้องการของประชาชนในฐานะผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้มากที่สุดจึงเป็นสิ่งที่ประเทศประชาธิปไตยทั่วโลกพึงปรารถนา ซึ่งหลักการจัดการเลือกตั้งให้ยุติธรรมมีดังนี้

1. หลักการเลือกตั้งโดยตรง การเลือกตั้งผู้แทนตามหลักประชาธิปไตยเรียกร้องให้ต้องเป็นการเลือกตั้งโดยตรง กล่าวคือ ระหว่างประชาชนผู้ออกเสียงเลือกตั้งกับประชาชนผู้รับการเลือกตั้ง ตลอดจนระหว่างการลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งกับผลการนับคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องไม่มีบุคคลใดหรือการ ตัดสินใจใดๆ มาแทรกกลาง

2. หลักการเลือกตั้งโดยทั่วไป การเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงเลือกตั้งอย่างทั่วถึงไม่จำกัดสิทธิของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุสถานะทางการศึกษา เว้นแต่เป็นไปตามข้อกฎหมายที่ยกเว้น เฉพาะกำหนดไว้อย่างสมเหตุผล

3. หลักการเลือกตั้งโดยเสรี เป็นหลักที่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งก็ตีผู้มีสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งก็สามารถแสดงออกซึ่งสิทธิของตน โดยปราศจากการใช้กำลังบังคับหรือความกดดันทางจิตใจ ตลอดจนการใช้อิทธิพลใดๆ ต่อการตัดสินใจในการออกเสียงเลือกตั้งหรือสมัครรับเลือกตั้ง

4. หลักการเลือกตั้งโดยเสมอภาค เป็นหลักที่เรียกร้องให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมีความเท่าเทียมหรือเสมอภาคกันในการเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคน หนึ่งจะมีสิทธิพิเศษมากกว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งคนอื่นไม่ได้

5. หลักการเลือกตั้งโดยลับ เป็นหลักการที่เรียกร้องให้การจัดการเลือกตั้งจะต้องดำเนินการในลักษณะที่จัดคุหาเลือกตั้ง โดยไม่มีผู้ใดนอกจากผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเท่านั้นที่ทราบ ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้หลักประกันในเรื่องการเลือกตั้งโดยเสรีทำให้ประชาชนผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ต้องกังวลในผลใดๆ ที่จะตามมาจากการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของตน และไม่ต้องเกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ

นอกจากนั้นการที่ประชาชนจะได้้นักการเมืองที่ดีมีความรู้ ความสามารถเข้าใจปัญหาประชาชน นั้นในการเลือกตั้งบรรยากาศการรณรงค์หาเสียงต้องดีไม่เล่นการเมืองนอกกติกาหรือสาดโคลนทำลาย ชื่อเสียง ใส่ร้ายป้ายสีป้ายความผิดให้ผู้อื่นเสียหาย ส่วนองค์กรที่ดำเนินการจัดการเลือกตั้งคือคณะกรรมการ การเลือกตั้งเป็นกรรมการกลาง ต้องจัดการเลือกตั้งตาม

กฎหมายให้เกิดความโปร่งใส บริสุทธิ์ ยุติธรรม ป้องกันปัญหาตามมาและมีองค์กรอิสระอื่นร่วมเป็นพันธมิตรในการกำกับตรวจสอบให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ และยุติธรรม เพราะกระบวนการเลือกตั้งบริสุทธิ์ ยุติธรรม ย่อมได้นักการเมืองที่ดีเข้ามาบริหารและที่สำคัญ คือประชาชนต้องรักษาคุณค่าสิทธิการลงคะแนนของตนเอง โดยไม่รับเงิน สิ่งของ หรือผลประโยชน์อื่นใดเป็นค่าตอบแทนแลกเปลี่ยน เพราะหากประชาชนใช้สิทธิลงคะแนนด้วยการรับเงิน ผลประโยชน์ก็ย่อมจะได้ผู้นำที่กอบโกยหาผลประโยชน์คืน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนและส่งเสริมธรรมาภิบาล ตลอดจนการบริหารงานของบ้านเมือง หากการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้นเพียงใด ก็จะช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร และทำให้ผู้บริหารมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงถือเป็นการป้องกันมิให้นักการเมืองกำหนดนโยบายที่ไม่เหมาะสม หรือไม่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของประชาชน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการสร้างความมั่นใจว่าเสียงของประชาชนจะมีคนรับฟังหรือมีการตอบสนองรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย โดยหลักการดังกล่าวเมื่อมาพินิจพิเคราะห์ถึงรัฐธรรมนูญจะพบว่า รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาโดยตลอด ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (จาตุร อภิชาติบุตร, 2561)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือว่าเป็นยุคแรกของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีสาระสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น คำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ โดยได้มีการบัญญัติในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในเรื่องของการมีส่วนร่วมหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ มีการ

กระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และประชาชนเรียนรู้ที่จะใช้การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ อย่างสันติวิธี

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก นอกจากจะมีบทบัญญัติในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในเรื่องของการมีส่วนร่วมหน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ แล้ว ได้มีการเพิ่มบทบัญญัติหมวด 7 ว่าด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน เพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนในกระบวนการทางการเมืองส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่น ต้องเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมถึงสร้างช่องทางให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด เช่น การจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนมีการดำเนินโครงการต่างๆ หรืออาจจัดให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อประกอบการตัดสินใจ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีสิทธิเข้าชื่อ เสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้อีกด้วย (สำนักงาน คณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560)

สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนของการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก คือ เรื่องของการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งถือเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้ใช้สิทธิของตนเองในการแสดงความคิดเห็นในการเลือกผู้แทน เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารประเทศ โดยภายหลังการเข้าควบคุมอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติโดยพลเอก ประยุทธ์จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรัฐประหารและนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ได้มีประกาศฉบับที่ 85/2557 เรื่อง “การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว” และประกาศฉบับที่ 86/2557 เรื่อง “การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภาเขตเป็นการชั่วคราว” ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พุทธศักราช 2557 ซึ่งได้ระบุว่าให้งดการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นไปก่อนจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง กำหนดให้สรรหาสมาชิกสภาท้องถิ่น

ขึ้นทดแทนสมาชิกสภาท้องถิ่นที่หมดวาระลง โดยกำหนดให้ ใช้วิธีคัดเลือกโดยคณะกรรมการสรรหา (ภคมนา เจริญสูง, 2561)

ประกาศของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 2 ฉบับดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการดำรงตำแหน่งของนักการเมืองท้องถิ่น และการบริหารจัดการท้องถิ่นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในระหว่างวันที่ 28 พฤษภาคม - 31 ธันวาคม 2557 มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่ครบวาระทั้งหมด 255 แห่ง โดยแบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 1 แห่ง เทศบาลนคร 2 แห่ง เทศบาลเมือง 8 แห่ง เทศบาลตำบล 157 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 86 แห่ง รวมทั้งกรุงเทพมหานครอีก 1 แห่ง (ยุติธรรม ปัทมะ, 2558)

หลังจากนั้นเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 252 กำหนดไว้ว่า “สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง ส่วนผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น หรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย สำหรับคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย”

ต่อมามีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นั่นคือกฎหมายท้องถิ่น 6 ฉบับ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 17 เมษายน 2562 เป็นต้นไป ประกอบด้วย พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติเมืองพัทยา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานกรุงเทพมหานคร (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562

การเลือกตั้งท้องถิ่นที่กำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้านี้ถือว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย เพราะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 รูปแบบ จะถูกจัดให้มีการเลือกผู้บริหารและสมาชิกสภาใหม่ทั้งหมด ซึ่งผู้ดำรง ตำแหน่งดังกล่าวทั้งหมดได้ครบวาระการดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 และยิ่งถือเป็นการเลือกตั้งครั้งแรกตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีการแก้ไขใหม่ในยุครัฐบาล คสช. โดยมีจำนวน

สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่จะมีการเลือกตั้งใหม่ ประมาณ 97,000 กว่าตำแหน่ง ปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562)

ตารางที่ 1 จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ข้อมูล ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2562)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน(แห่ง)
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	76
เทศบาล	2,45
เทศบาลนคร	30
เทศบาลเมือง	184
เทศบาลตำบล	2,236
องค์การบริหารส่วนตำบล	5,324
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ 2 แห่ง (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา)	2
รวมทั้งสิ้น	7,852

ที่มา: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2562

ในการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง ประชาชนจะมีโอกาสได้เลือกตั้งผู้แทน ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยการเลือกตั้งท้องถิ่นครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และกฎหมายท้องถิ่น 6 ฉบับนี้ ประชาชนที่ใช้สิทธิเลือกตั้งจะได้รับบัตรเลือกตั้งสองใบเพื่อ กากบาทเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารในคราวเดียวกันโดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือก ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามเกณฑ์ที่ผู้เขียนประมวลมาดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น
กรุงเทพมหานคร	เลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครโดยตรง และเลือกสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตละ 1 คน เขตที่มีประชากรมากกว่า 150,000 คน ให้มีสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น 1 คน ต่อประชากร 150,000 คน
เมืองพัทยา	เลือกตั้งนายกเมืองพัทยาโดยตรง และเลือกตั้งสมาชิกสภาเมืองพัทยา ทั้งหมด 24 คน
องค์การบริหารส่วนจังหวัด	เลือกนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดโดยตรง และได้เลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งมีจำนวนระหว่าง 24-48 คน ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในจังหวัดนั้น 1 โดยใช้เขตอำเภอเป็นเขตเลือกตั้ง ให้มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เขตเลือกตั้งละ 1 คน หรือถ้ามีได้มากกว่านั้นก็ให้แบ่งเขตเลือกตั้งออกเป็นหลายเขตในอำเภอเดียวกัน
เทศบาล	เลือกนายกเทศมนตรีโดยตรง และได้เลือกสมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งมีจำนวนไม่เท่ากัน ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะลงคะแนนเลือกสมาชิกสภาเทศบาลได้ไม่เกิน 6 คน ให้เทศบาลตำบลแบ่งเป็น 2 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกสภา 12 คน เทศบาลเมืองแบ่งเป็น 3 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกสภา 18 คน เทศบาลนครแบ่งเป็น 4 เขตเลือกตั้ง มีสมาชิกสภา 24 คน
องค์การบริหารส่วนตำบล	เลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรง และได้เลือกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลจากหมู่บ้านละ 1 คน โดยใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้ง และให้มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเท่าจำนวนหมู่บ้าน หรืออย่างน้อยให้มี 6 คน

การเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นมิได้หมายถึงการไปลงคะแนนเลือกตั้งในวันเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงห้วงเวลาก่อนการเลือกตั้ง วันเลือกตั้งและช่วงหลังการเลือกตั้ง ดังนั้นประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งทุกขั้นตอน และช่วยให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น ทั้งก่อนประกาศให้มีการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งเมื่อประกาศให้มีการเลือกตั้งท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่นหลังวันเลือกตั้ง ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562)

1. การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น ก่อนประกาศให้มีการเลือกตั้ง

1.1 ศึกษาผลงานการบริหารงานท้องถิ่นที่ผ่านมาในอดีตและปัจจุบัน โดยการติดตามข้อมูลข่าวสารผลงานของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นชุดปัจจุบันและอดีตที่ผ่านมาว่าได้มีการบริหารหรือปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เป็นไปตามนโยบายที่เคยให้คำมั่นสัญญาช่วงหาเสียงเลือกตั้งหรือไม่ มีการทุจริตคอร์รัปชันหรือแสวงหาผลประโยชน์ เพื่อตนเองหรือพวกพ้องหรือไม่ ปฏิบัติตามหน้าที่หรือละเลยละเลงกับสิ่งที่ต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชน เพื่อจะใช้เป็นข้อมูลมาประกอบในการตัดสินใจเลือกตั้งท้องถิ่นเมื่อมีการเลือกตั้งจะมาถึง

1.2 แสวงหาข้อมูลและติดตามความเคลื่อนไหวของผู้สมัครรับเลือกตั้งท้องถิ่น การเลือกตั้งท้องถิ่นแต่ละครั้งจะมีผู้สมัครที่เคยเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือ สมาชิกสภาท้องถิ่นมาก่อน และจะมีผู้สมัครหน้าใหม่ที่เสนอตัวเข้ามาเป็นผู้บริหาร ท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น จึงเป็นหน้าที่ของประชาชนในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่จะพิจารณาเปรียบเทียบกันว่าจะตัดสินใจเลือกใครเข้ามาทำหน้าที่ เพราะต้องพิจารณาถึงภูมิหลัง ประวัติครอบครัว อาชีพ ประสบการณ์อุปนิสัย ในอดีตที่ผ่านมาหากเป็นผู้เคยดำรงตำแหน่งมาก่อนระหว่างการปฏิบัติหน้าที่มีเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน อาศัยตำแหน่งอำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวหรือเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้องหรือเคยออกไปพบปะหาข้อมูล ในชุมชน หมู่บ้าน รับฟังความคิดเห็นหรือไม่

1.3 แสวงหาข้อมูลการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่น ก่อนครบวาระการเลือกตั้งท้องถิ่นแต่ละครั้ง อาจจะมีผู้สมัครที่พยายามใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่ง ใช้วิธีการหาเสียงโดยการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่นเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่และอำนาจ ด้วยวิธีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การสัญญาว่าจะให้สิ่งของ ให้เงินหรือผลประโยชน์อื่นใดอันอาจ

คำนวณเป็นเงินได้การจัดให้มีมหรสพ การจัดเลี้ยงการลอลกวง บังคับ ชูเชื้อญ ใช้อิทธิพลคุกคาม ซึ่งสามารถสันนิษฐานได้ว่าจะต้องเข้ามาทำการทุจริต แสวงหาผลประโยชน์จากการใช้จ่ายงบประมาณจากการปฏิบัติหน้าที่ และประชาชนในท้องถิ่นจะเป็นผู้เสียผลประโยชน์โดยตรง

2. การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น เมื่อประกาศให้มีการเลือกตั้ง

2.1 การเสนอตัวไปเป็นกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นหรือไปเป็นกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งคณะกรรมการการเลือกตั้ง จะแต่งตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนอกจากจะเป็นข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว คณะกรรมการการเลือกตั้งจะแต่งตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตจังหวัดหรืออำเภอนั้นแล้วแต่กรณี ที่ไม่ได้เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐจำนวนไม่เกิน 2 คน ด้วยก็ได้ ประชาชนในสวนท้องถิ่นที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งและมีคุณสมบัติครบถ้วน ก็สามารถจะเสนอตัวเข้าไปมีบทบาทในการทำหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้งท้องถิ่น หรือคณะอนุกรรมการคณะกรรมการการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่นหรือกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งได้

2.2 การเสนอตัวเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น การเสนอ ตัวเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น เป็นการแข่งขันทางการเมืองหรือต่อสู้ทางการเมือง ถือว่าเป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความเข้มสูง เพราะหากได้รับเลือกตั้ง โดยเสียงข้างมากแล้วจะมีโอกาสในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวด้วยตนเอง ภายใต้กฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง ผู้ใดเห็นว่าจากการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่นหรือการทำหน้าที่ของสมาชิกสภาท้องถิ่นในอดีตหรือ ปัจจุบันปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่มีประสิทธิภาพ มีการทุจริต ใช้งบประมาณไม่มีประสิทธิภาพ แก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ตรงจุด หรือไม่ลำดับความสำคัญความจำเป็นเพื่อพัฒนาท้องถิ่น หรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนและเห็นว่า หากตนเองได้รับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีกว่า ก็สามารถเสนอตัวเสนอตัวเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือ สมาชิกสภาท้องถิ่น

2.3 อาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้งท้องถิ่น ประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการเลือกตั้ง เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความสุจริตและเที่ยงธรรม และเป็นไปโดย

ขอด้วยกฎหมาย อาจารย์รวมกันเป็นองค์การเอกชน และยื่นคำขอตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการรับรององค์การเอกชน ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรอง เมื่อมีประกาศให้มีการเลือกตั้งท้องถิ่น องค์การเอกชนที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว มีสิทธิเสนอขอรับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมตรวจสอบการเลือกตั้งจากคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งจะมีการแต่งตั้งอาสาสมัคร (อสส.) ประจำหน่วยเลือกตั้งแต่ละหน่วย ปฏิบัติหน้าที่ก่อนวันเลือกตั้ง โดยหาข่าว ข้อมูล เบาะแสการกระทำความผิด ที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งท้องถิ่นและรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ เพื่อพิจารณาดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

3. การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น หลังวันเลือกตั้ง

3.1 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง เมื่อมีประกาศให้มีการเลือกตั้งท้องถิ่นทุกครั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด จะประกาศกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัคร ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือกำหนดเพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครทุกคน ประชาชนในท้องถิ่นสามารถสังเกตการณ์ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครได้ เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดทำแผ่น ป้ายหาเสียง จำนวนและขนาดของป้าย ค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ช่วยหาเสียง หรือค่าจ้างรถโฆษณาหาเสียง เมื่อคำนวณจากค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างห้วงเวลาที่กำหนดไว้จะต้องไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้

3.2 การติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ภายหลังจากได้มีการประกาศผลการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้ได้รับเลือกตั้งได้ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นปฏิบัติหน้าที่ในสภาท้องถิ่น ประชาชนต้องติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่นว่าได้ดำเนินการตามที่ได้หาเสียงหรือไม่เป็นไปตามแผนงานโครงการของท้องถิ่นนั้นๆ ผลงานที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นหรือความเป็นอยู่ของประชาชนมากน้อยเพียงใด หากเห็นว่าการดำเนินการตามโครงการต่างๆ ไม่โปร่งใส อาจใช้สิทธิขอเอกสารตามกฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาตรวจสอบ เมื่อประชาชนเห็นว่าผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นคนใดไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ก็สามารถเข้าชื่อร้องขอต่อผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อดำเนินการให้มีการลงคะแนนถอดถอนผู้บริหาร

ท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นคนนั้นได้ แต่ต้องถือตามเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่นที่มีได้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรม

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่น ในกรณีที่ประชาชนพบเห็นการกระทำผิดที่มีได้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ยุติธรรมสามารถแจ้งต่อแจ้งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง ตามมาตรา 32 และ มาตรา 33 เพื่อให้ดำเนินการทันทีดังนี้

มาตรา 32 ในกรณีที่มีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้ผู้พบการกระทำความผิดแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้ง

มาตรา 33 ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด ผู้สมัคร ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำที่เลือกตั้ง หรือเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในการเลือกตั้ง แจ้งต่อพนักงานสอบสวนว่ามีการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือในกรณีที่ พนักงานสอบสวนทราบถึงการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนทันที โดยไม่ต้องมีผู้มาร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

นอกจากนั้นประชาชนที่เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถคัดค้านการเลือกตั้งที่เห็นว่ามีได้เป็นไป โดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครยื่นคำคัดค้าน ได้ตั้งแต่วันที่ประกาศให้มีการเลือกตั้งจนถึง 30 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง ยกเว้นคัดค้านเรื่องค่าใช้จ่ายของผู้สมัคร ให้ยื่นได้ตั้งแต่วันที่เลือกตั้งจนถึง 180 วัน นับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง นอกจากนี้ยังสามารถคัดค้านเกี่ยวกับการนับคะแนนโดยให้คัดค้านระหว่างที่ยังนับคะแนนไม่แล้วเสร็จ ส่วนการคัดค้านการรวมคะแนนให้คัดค้านก่อนประกาศผลการนับคะแนนที่หน่วยลงคะแนนเลือกตั้งตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 113 ว่า

มาตรา 113 ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หรือผู้สมัคร มีสิทธิยื่นคัดค้านต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งที่ตนมีสิทธิเลือกตั้ง หรือที่ตนสมัครรับเลือกตั้งแล้วแต่กรณีมิได้เป็นไป โดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้มีสิทธิยื่นคัดค้านการเลือกตั้งตาม

วรรคหนึ่งอาจยื่นคัดค้านได้ตั้งแต่วันที่ประกาศให้มีการเลือกตั้งจนถึงสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง เว้นแต่

(1) การคัดค้านเพราะเหตุตามมาตรา 60 หรือมาตรา 62 ให้ยื่นได้ตั้งแต่วันเลือกตั้งจนถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้ง

(2) การคัดค้านเกี่ยวกับการนับคะแนนให้คัดค้านในระหว่างเวลาที่ยังนับคะแนนไม่แล้วเสร็จหรือในกรณีคัดค้านการรวมคะแนน ให้คัดค้านก่อนประกาศผลการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับคำคัดค้านการเลือกตั้งให้ดำเนินการสืบสวนหรือไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลัน และพิจารณาดำเนินการตามหมวดนี้แล้วแต่กรณีต่อไป ทั้งนี้การยื่นคำคัดค้านการเลือกตั้งและการพิจารณาให้เป็นไปตามวิธีการที่คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนด

การร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่นที่มีได้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมถือเป็นสิทธิของประชาชนในการตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นที่มีที่มาอย่างโปร่งใส ถูกต้องเพราะการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่สำคัญ และเป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับชาติ ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามา จะต้องมาปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่น ขับเคลื่อนท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้และมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ดังนั้น ประชาชนในท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญต่อการตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่น จึงจะได้คนที่ดีและเหมาะสมที่สุดมาเป็นผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากประชาชนชาวไทยว่างเว้นจากการเลือกตั้งมาประมาณ 5 ปีแล้ว (ตั้งแต่ พ.ศ. 2557- 2563) การจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่นและให้การเลือกตั้งบริสุทธิ์ยุติธรรมนั้น ผู้เขียนมีข้อเสนอว่าผู้มีอำนาจจัดการเลือกตั้งจะต้องสร้างกระแสให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวเตรียมพร้อมไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งท้องถิ่นที่กำลังจะมีขึ้น ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งผ่านสื่อทุกช่องทางโดยจะต้องรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2562 และกฎหมาย

ท้องถิ่นทั้ง 6 ฉบับเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ เปิดกว้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นโดยการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผ่านช่องทางและกระบวนการต่างๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของประชาชนรวมทั้งมีกลไกในการส่งเสริมให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้านหรือชี้เบาะแสการทุจริตการเลือกตั้ง โดยจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองบุคคลผู้แจ้งเบาะแสอย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนที่ปฏิบัติได้จริง

บทสรุป

การเลือกตั้งท้องถิ่นถือเป็นกระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชนด้วยการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนของตนเอง ซึ่งแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชน โดยตัวแทนที่ตนเลือกไปนั้นจะต้องทำหน้าที่ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านนโยบายและความต้องการของประชาชน ตลอดจนผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งหลังจากการเข้ายึดอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ประเทศไทยว่างเว้น การเลือกตั้งท้องถิ่นมาประมาณ 5 ปีแล้ว ดังนั้นการเลือกตั้งท้องถิ่นที่กำลังจะเกิดขึ้นในไม่ช้าถือได้ว่าเป็นการเลือกตั้งครั้งสำคัญ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ประชาชนทุกคนต้องตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองไปพร้อมกันในการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อทำกิจกรรมในฐานะพลเมือง โดยสิทธิที่ประชาชนควรตระหนักอยู่เสมอว่ามีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร สิทธิที่จะควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และสิทธิในการเลือกตั้งผู้ปกครองที่เป็นผู้แทนของตนอย่างแท้จริง ส่วนหน้าที่ในที่นี่ควรทำให้ประชาชนทำหน้าที่อย่างกระตือรือร้นในการกำกับดูแลตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ประชาชนควรถือหาข้อมูล และศึกษาหาความรู้อย่างกว้างขวาง เพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินนโยบายของผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นที่ประชาชนเลือกตั้งเข้าไปนั้นได้ดำเนินการตามที่ได้หาเสียงหรือไม่เป็นไปตามแผนงานโครงการของท้องถิ่นนั้นๆ ผลงานที่เกิดขึ้นเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นหรือความเป็นอยู่ของประชาชนมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2562). “จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.dla.go.th/work/abt/> สืบค้น 30 ธันวาคม 2562.
- จาตุร อภิชาติบุตร. (2561). **หลักประชาธิปไตย : การมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ณัชชานุช พิชิตนารัตน์. (2561). “การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี.” **วารสารสหวิทยาการวิจัย**. 7 : 71-81.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2552). **การเมืองท้องถิ่น: การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภคมน เจริญสูง. (2561). **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กาญจนบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ยุติธรรม ปัทมะ. (2558). “การปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น.” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://library.senate.go.th/document/Ext9637/9637005_0002.PDF สืบค้น 20 ธันวาคม 2562.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). **สาระน่ารู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ ชุดการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบการเลือกตั้ง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- _____ . (2562). **ความรู้เกี่ยวกับผู้มีสิทธิเลือกตั้งเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้งและกระบวนการลงคะแนนเลือกตั้ง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- เสนีย์ คำสุข. (2557). **ความสัมพันธ์ของพรรคการเมืองกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิชาติ สถิตินิรามัย. (2555). **รัฐธรรมนูญ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). **ประชาธิปไตยท้องถิ่น: สาระสำคัญของการเมืองและการปกครองส่วนท้องถิ่น**. นนทบุรี : มิติใหม่.
- _____ . (2550). **ประชาธิปไตยท้องถิ่น: แง่คิดเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- Heywood, A. (2000). **Key Concepts in Politics**. New York : Palgrave.

Goodwin-Gill, Guy S. (2006). **Free and Fair Election: New Expanded Edition.**
Geneva : Inter Parliamentary Union.

คำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่มีความหมายเชิงลบ

Pali Sanskrit words in Thai language with negative meanings.

ทับทิม แซ่เหลียง¹

Tubtim Saliang¹

Received: July 18, 2019; Revised: September 20, 2019; Accepted: September 24, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่มีความหมายเชิงลบ และเพื่อศึกษาวิเคราะห์การใช้คำบริภาษในภาษาไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต โดยรวบรวมข้อมูลจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ผลการศึกษาพบว่า มีคำที่มีความหมายเชิงลบที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตเป็นจำนวนมาก สามารถจำแนกหมวดหมู่ตามความหมายได้ 8 ประเภท ได้แก่ คำที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คำที่แสดงถึงความทุกข์ร้อน คำที่แสดงถึงความเลวร้าย คำที่แสดงถึงความสูญเสีย คำที่แสดงถึงสภาพอันไม่เจริญหูเจริญตา คำที่แสดงถึงความผิดปกติ คำที่แสดงถึงชนชั้นต่ำ และคำที่นำมาใช้เป็นคำไม่สุภาพ ส่วนการนำคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเชิงลบมาใช้เป็นคำบริภาษนั้นพบว่า มีทั้งการนำมาใช้โดยอ้างอิงตามความหมายเดิม และการนำมาใช้โดยไม่ได้คำนึงถึงความหมายเดิมตามรูปศัพท์

คำสำคัญ: ภาษาบาลีสันสกฤต คำที่มีความหมายเชิงลบ คำบริภาษ

---

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี; Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University, Thailand.

Abstract

The purpose of this article was to study negative meanings of Pali & Sanskrit in Thai language and to analyze study the use of the invectives of Thai language from Pali & Sanskrit. The study is based on data from Thai royal institute dictionary 2011. The results indicated that there are many negative meanings that come from Pali & Sanskrit, which can be classified into eight categories, according to the meanings. They are the words that show inappropriate behavior, the words that show agony, the words that show badness, the words that represent loss term, the words that describes a state of inadequacy, the words that show abnormality, the words that represent lower classes, and the used words are impolite words. As for the usage of negative meanings of Pali & Sanskrit toward the invectives, found that they are used with reference from their original meaning and without considering the original meaning, according to the terminology.

Keywords: Pali & Sanskrit, negative meaning words, the invectives

บทนำ

คำภาษาบาลีสันสกฤตเป็นคำภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก โดยส่วนมากแล้วคำภาษาบาลีสันสกฤตมักได้รับการยกย่องจากผู้ใ้ภาษาไทยให้มีศักดิ์ศรีทางภาษาสูงกว่าคำไทยแท้ ดังจะเห็นได้จากลักษณะการนำมาใช้ ทั้งใช้ในคำราชาศัพท์ ภาษามาตรฐานราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เป็นชื่อบุคคลและชื่ออาคารสถานที่ต่างๆ ก็มักเลือกใ้ภาษาบาลีสันสกฤตมากกว่าคำไทยแท้ จึงอาจกล่าวได้ว่าคำภาษาบาลีสันสกฤตที่คนทั่วไปคุ้นเคยมักเป็นคำที่มีความหมายเป็นมงคล

บทความนี้มุ่งเสนอคำภาษาบาลีสันสกฤตในพจนานุกรมไทยที่มีความหมายเชิงลบ เพื่อชี้ให้เห็นว่านอกจากคนไทยจะยืมภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในความหมายเชิงบวกแล้ว ยังมีการใช้คำภาษาบาลีสันสกฤตในความหมายเชิงลบอีกเป็นจำนวนมาก รวมถึงมีการใช้เป็นคำบริภาษผู้อื่นอีกด้วย โดยผู้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตาม ขั้นตอนดังนี้

1. สํารวจข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลัก คือ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

2. เก็บข้อมูลที่ต้องการโดยเลือกเฉพาะคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเชิงลบที่ปรากฏในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

3. จำแนกข้อมูล โดยคัดแยกคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเชิงลบออกเป็นประเภทต่างๆ ตามความหมาย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเชิงลบ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเชิงลบที่นำมาใช้เป็นคำบริภาษ คำบริภาษของคนไทย

คำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่มีความหมายเชิงลบ

จากการศึกษาคำที่มีความหมายเชิงลบในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 พบว่า สามารถแบ่งประเภทความหมายเชิงลบได้ออกเป็น 8 ประเภท ได้แก่ คำที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คำที่แสดงถึงความทุกข์ร้อน คำที่แสดงถึงความเลวร้าย คำที่แสดงถึงความสูญเสีย คำที่แสดงถึงสภาพอันไม่เจริญหูเจริญตา คำที่แสดงถึงความผิดปกติ คำที่แสดงถึงชนชั้นต่ำ และคำที่นำมาใช้เป็นคำไม่สุภาพ

1. คำที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

คำที่แสดงถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หมายถึง คำที่แสดงถึงการกระทำที่ขัดแย้งต่อความคาดหวังของสังคม เป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎระเบียบและค่านิยมทางสังคม คำในกลุ่มนี้พบเป็นจำนวนมากที่สุด แบ่งออกเป็นคำเรียกการกระทำและคำเรียกผู้กระทำ

1.1 คำเรียกการกระทำที่ไม่เหมาะสม

ตัวอย่าง

- ประณาม ก. กล่าวร้ายให้เขาเสียหาย (ส. ประณาม; ป. ปณาม)
- วิเทวษ น. ความเป็นขี้ศึก, ความเกลียด, ความปองร้าย (ส. วิเทวษ; ป. วิเทส)
- ศาฐูยะ น. ส่าไถย, ความคดโกง (ส.; ป. สาเถย)
- อนาจาร น. ความประพฤติชั่ว, ความประพฤติน่าอัปอาย ว. ลามก, น่าบัดสี,

ทำให้เป็นที่อับอาย, เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้อื่นในด้านความดีงาม (ป., ส.)

1.2 คำเรียกผู้ที่กระทำการไม่เหมาะสม

ตัวอย่าง

- นิคาคห น. ผู้ใช้วาจาหยาบ (ป. นิคาคห)
- โสณห์ น. นักเลง, นักเลงเหล้า (ป.; ส. เสาณท)
- วิปักษ์ น. ฝ่ายตรงกันข้าม, ขัดกัน, ศัตรู, ประปักษ์ (ส.; ป. วิปักษ)
- โจร น. ผู้ร้ายที่ลักขโมยหรือปล้นสะดมทรัพย์สินผู้อื่นเป็นต้น (ป., ส.)
- วฤชละ น. คนชั่ว (ส. วฤชล; ป. วสล)

2. คำที่แสดงถึงความทุกข์ร้อน

คำที่แสดงถึงความทุกข์ร้อนเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับความไม่สบายกายและไม่สบายใจ แบ่งออกเป็น ความยากจนแร้นแค้น ความขุ่นเคืองใจ ความยากลำบาก ความโศกเศร้า ความอับยศ และความเจ็บป่วย

2.1 ความยากจนแร้นแค้น

ตัวอย่าง

- อนาถา ว. ไม่มีที่พึ่ง, กำพรั้า, ยากจน, เข็ญใจ (ป., ส. อนาถ)

2.2 ความขุ่นเคืองใจ

ตัวอย่าง

- อนาทร ก. เป็นทุกข์เป็นร้อน, ร้อนกร้อนใจ (ป., ส.)

2.3 ความยากลำบาก

ตัวอย่าง

- ทุกข์ น. ความยากลำบาก, ความไม่สบายกายไม่สบายใจ, ความทนได้ยาก, ความทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (ป.; ส. พุชข)

2.4 ความโศกเศร้า

ตัวอย่าง

- พิลาป ก. ร่ำไรรำพัน, คร่ำครวญ, ร้องไห้, บ่นเพ้อ (ป., ส. วิลाप)

2.5 ความอับยศ

ตัวอย่าง

-อภัยศ, อภัยศ ว. ไร้ยศ, ปราศจากยศ, เสื่อมเสียชื่อเสียง, นำอับอายขายหน้า (ส. อภัยศส)

2.6 ความเจ็บป่วย

ตัวอย่าง

- พยาธิ น. ความเจ็บไข้ (ป. พยาธิ, วยาธิ; ส. วยาธิ)

3. คำที่แสดงถึงความเลวร้าย

คำที่แสดงถึงความเลวร้ายในที่นี้จะเน้นความหมายไปที่ความชั่วร้ายซึ่งไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของมนุษย์ แต่สืบเนื่องมาจากชะตากรรมและลักษณะอันไม่เป็นมงคล แบ่งออกเป็น ความชั่วร้าย ความอับมงคล ความน่ากลัว และความต่ำช้า

3.1 ความชั่วร้าย

ตัวอย่าง

- ประทุร ว. ชั่ว, ร้าย (ป. ปทุร; ส. ปรทุษฏ, ปรทุษฏ)

3.2 ความอับมงคล

ตัวอย่าง

-กาลกรรณี, กาลกิณี น. เสนียดจัญไร, ลักษณะที่เป็นอับมงคล (ส. กาลกรรณี; ป. กาลกณณี)

3.3 ความน่ากลัว

ตัวอย่าง

- ภัย น. สิ่งที่น่ากลัว, อันตราย (ป., ส. ภัย)

3.4 ความต่ำช้า

ตัวอย่าง

-สฤล ว. หยาบ, ต่ำช้า, เลวทราม (ใช้เป็นคำต่ำ) (ส. สฤล; ป. ฤล)

4. คำที่แสดงถึงความสูญเสีย

คำที่แสดงถึงความสูญเสียในที่นี้ หมายถึง การกระทำหรือลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงการสิ้น สูญซึ่งมีทั้งการเสียชีวิตและทรัพย์สิน แบ่งออกเป็นการทำลาย ความพ่ายแพ้ การพลัดพราก ความตาย และความเสียหาย

4.1 การทำลาย

ตัวอย่าง

- พินาศ น. ความเสียหายสิ้นเชิง, ความเสียหายย่อยยับ ก. เสียหายสิ้นเชิง, เสียหายย่อยยับ (ส. วินาศ, ป. วินาส)

4.2 ความพ่ายแพ้

ตัวอย่าง

- ปราศัย (ปาก) น. ความพ่ายแพ้ ก. พ่ายแพ้ (ป., ส.)

4.3 การพลัดพราก

ตัวอย่าง

- วิโยค น. การจากไป, การพลัดพราก, ความร้าง, ความห่างเหิน (ป., ส.)

4.4 ความตาย

ตัวอย่าง

- อดนต น. ความตาย (ป., ส. อดนต)

4.5 ความเสียหาย

ตัวอย่าง

- ภังคะ น. การแตก, การทำลาย น. ความยับเยินล่มจม (ป., ส.)

5. คำที่แสดงถึงสภาพอันไม่เจริญหูเจริญตา

คำที่แสดงถึงสภาพอันไม่เจริญหูเจริญตา หมายถึง คำที่แสดงถึงสภาพที่ไม่สวยงาม ไม่น่ามอง แบ่งออกเป็นคำที่เกี่ยวกับสิ่งปฏิกูลต่างๆ และความมัวหมอง

5.1 สิ่งปฏิกูล

ตัวอย่าง

- กเขวราก (กลอน) น. ซากศพ (ป. กเขวรัตภาพ)
- เขพะ น. น้ำลาย (ป.)

- ปัสสาวะ น. เยี่ยว (ป.; ส. ปุรศฺราว)

5.2 ความมัวหมอง

ตัวอย่าง

- มล น. ความมัวหมอง, ความสกปรก, ความไม่บริสุทธิ์ ว. มัวหมอง, สกปรก ไม่บริสุทธิ์ (ป., ส.)
- ราศี น. ความมัวหมอง, มลทิน (ส. ราศิน)

6. คำที่แสดงถึงความผิดปกติ

คำที่แสดงถึงความผิดปกติในที่นี้ หมายถึง ลักษณะที่ผิดไปจากเดิมซึ่งมักจะเป็นความหมาย ในทางลบ คือ ความผิดแปลกไปจากเดิม ความไม่สมบูรณ์ในด้านร่างกายและสมอง รวมทั้งความชำรุดทรุดโทรม

6.1 ความผิดแปลกไปจากเดิม

ตัวอย่าง

- พิกล ว. ผิดปกติ, แปลกไป (ป., ส. วิกฺล)
- วิปริต ก. แปรปรวน, ผิดปกติ, ผิดแนวทาง, แปรปรวนไปข้างร้าย, กลับกลายเป็นข้างร้าย (ป.; ส. วิปริต)

6.2 ความไม่สมบูรณ์

ตัวอย่าง

- หุပ္ปัญญา น. ปัญญาทราม, ปัญญาทึบ (ป.)
- ทรพล ว. มีกำลังน้อย, อ่อนแอ, ท้อแท้, เลวทราม (ป., ส.)

6.3 ความชำรุดทรุดโทรม

ตัวอย่าง

- ชिरณะ ว. แก่, คร่ำคร่า, ชำรุด (ส. ชีรณ; ป. ชิณณ)

7. คำที่แสดงถึงชนชั้นต่ำ

ชนชั้นต่ำในที่นี้หมายถึง คนที่มีกำเนิดเป็นชนชั้นต่ำในสังคม ซึ่งหมายรวมถึงคนที่ถูกดูถูกเหยียดหยาม สัตว์ และอมนุษย์

ตัวอย่าง

จันทาล ว. ต่ำซ้ำ น. ลูกคนต่างวรรณะ (ส. จณฑาล ว่าลูกที่บิดาเป็นศูทร มารดาเป็นพราหมณ์) เดรัจฉาน น. สัตว์เว้นจากมนุษย์ เช่น หมู หมา วัว ควาย (มักใช้เป็นคำด่า), ใช้ว่า ตีรัจฉาน หรือ เดียรัจฉาน ก็มี (ป. ตีรัจฉาน; ส. ตีรยณฺจ, ตีรยก)

8. คำที่นำมาใช้เป็นคำไม่สุภาพ

คำที่นำมาใช้เป็นคำไม่สุภาพ หมายถึง คำที่มีความหมายสามัญในภาษาบาลีสันสกฤต แต่ราชบัณฑิตยสถานระบุว่า เป็นคำไม่สุภาพ คือ คำว่า กบาล น. ส่วนกลางของกะโหลกศีรษะ, หัว (คำไม่สุภาพ) (ป., ส. กบาล ว่า กะโหลกหัว)

จากการสำรวจคำที่มีความหมายเชิงลบในภาษาบาลีสันสกฤตพบว่า แม้ว่าคำในภาษาบาลีสันสกฤตจะมีความหมายในเชิงลบอยู่เป็นจำนวนมากและมีเพียงคำว่า กบาล ที่มีความหมายสามัญในภาษาบาลีสันสกฤต แต่ราชบัณฑิตยสถานระบุว่า เป็นคำไม่สุภาพในภาษาไทย แต่ในแง่การนำไปใช้ ภาษาบาลีสันสกฤตยังคงอยู่ในฐานะภาษาที่สูงกว่าภาษาไทย คือ ได้รับการยกย่องให้เป็นคำที่ใช้เพื่อความสุภาพ ทั้งที่มีความหมายเหมือนกับคำที่ไม่สุภาพในภาษาไทย เช่น คำว่า อูจจาระและปัสสาวะ แม้จะมีความหมายตามพจนานุกรมเป็นคำไทยแท้ว่า ชี้และเยี่ยว แต่จะเห็นได้ว่าทุกคนต่างได้รับการอบรมสั่งสอนจากผู้ใหญ่ว่าให้พูดว่า “ขออนุญาตไปปัสสาวะ/ไปอูจจาระ” ไม่ให้ใช้คำว่าชี้และเยี่ยว เพราะถือว่าเป็นคำไม่สุภาพ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าคำภาษาบาลีสันสกฤตอยู่ในฐานะที่สูงกว่าคำไทยแท้ **การใช้คำบริภาษในภาษาไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต**

คำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยไม่ได้มีเพียงความหมายที่เป็นมงคลเท่านั้น แต่มีคำที่มีความหมายเชิงลบด้วยดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น ประเด็นที่น่าสนใจที่น่าคิดต่อไปคือ จะมีการนำคำภาษาบาลีสันสกฤตที่มีความหมายเชิงลบมาใช้เพื่อบริภาษบ้างหรือไม่

คำว่า บริภาษ หมายถึง กล่าวติเตียน, กล่าวโทษ, ด่าว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554, หน้า 654) คำบริภาษมักแฝงด้วยอารมณ์โกรธอันเกิดจากความไม่พอใจที่อีกฝ่ายมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามความต้องการ คำบริภาษจึงเป็นการสบลขึ้นจากอารมณ์อันขุ่นมัว เจ้าของภาษาไทยจะทราบได้ในทันทีว่า สถานการณ์ใดจะกล่าวคำว่าอะไร โดยที่บางคำอาจมีความหมายไม่ตรงตามรูปศัพท์เดิม

ในบทความนี้จะกล่าวถึงคำบริภาษที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตจำนวน 10 คำ ได้แก่ กาลกิณี อุบาทว์ อัปรีย์ สฤล สามานย์ นรก เดรัจฉานหรือเดียรัจฉาน สัตว์ เปรต และเวรมีรายละเอียดการใช้ ดังนี้

1. กาลกิณี น. เสนียดจัญไร, ลักษณะที่เป็นอัปมงคล (ส. กาลกรณี; ป. กาลกณณี)

คำว่า “กาลกิณี” ใช้ในสถานการณ์ที่ผู้ถูกกล่าวหา มีสถานะต่ำกว่าผู้กล่าวหา เป็นคำที่แฝงการเหยียดสถานะกัน ผู้ที่ถูกตำว่ากาลกิณีอาจมีได้ 2 ลักษณะ ประการแรก คือ เป็นผู้ที่มีความดวงชะตา เป็นอัปมงคล ทำให้การปรากฏตัวของบุคคลผู้นี้สร้างความเดือดร้อนวุ่นวายให้กับสถานที่หรือบุคคลแวดล้อม จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็น “กาลกิณี” หรืออีกกรณีหนึ่งคือ ผู้ถูกกล่าวหาไม่ได้มีลักษณะของความโชคร้าย แต่มีความบาดหมางใจกับผู้กล่าวหา จึงถูกบริภาษว่าเป็น “กาลกิณี” ซึ่งแฝงนัยยะว่าผู้ตำไม่ต้องการให้ผู้ที่ถูกตำอยู่ในสถานที่นั้นอีกต่อไป ความหมายของคำว่า “กาลกิณี” ในกรณีหลังจึงแฝงด้วยนัยยะของความรังเกียจอยู่ในที่ด้วย

แม้ว่าคำว่า “กาลกิณี” จะไม่ได้ระบุถึงเพศในการนำไปใช้ แต่ส่วนมากแล้วคำนี้มักปรากฏการตำท้อกันในกลุ่มผู้หญิงเสียเป็นส่วนมาก นอกจากนี้คำนี้ ยังมักปรากฏร่วมกับคำลักษณะนามว่า “ตัว” เป็น “ตัวกาลกิณี” จึงแสดงให้เห็นถึงการเหยียดหยามผู้ถูกกล่าวหาอย่างชัดเจน เพราะคำลักษณะนามว่า “ตัว” นี้มีไว้ใช้กับสิ่งที่ไม่ใช่คน คำว่า “กาลกิณี” จึงเป็นคำบริภาษที่แฝงนัยยะลึกซึ้งกว่าความหมายตามรูปศัพท์ที่หมายถึงลักษณะอันเป็นอัปมงคลเพียงเท่านั้น

2. อุบาทว์ ว. อัปรีย์, จัญไร, ไม่เป็นมงคล (ป.อุบาทฺทว; ส. อุบาทฺทว)

ตามรูปศัพท์แล้ว คำว่า “อุบาทว์” มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “กาลกิณี” หมายถึงความไม่เป็นมงคล แต่ในแง่การนำไปใช้จะพบว่าต่างกับคำว่ากาลกิณี เพราะส่วนมากจะใช้คำว่า “อุบาทว์” เพื่อวิจารณ์การกระทำหรือท่าทางที่ไม่เหมาะสม

สถานการณ์การใช้คำว่า อุบาทว์ มักเกิดขึ้นเนื่องจากผู้พูดเห็นลักษณะท่าทางที่ไม่เหมาะสม โดยไม่เกี่ยวข้องกับความเป็นมงคลแต่อย่างใด แต่จะกล่าวเพื่อบริภาษพฤติกรรมและลักษณะที่ผิดแปลกไปจากธรรมชาติค่อนข้างไปทางน่าเกลียด ซึ่งน้ำหนักของการบริภาษนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กันระหว่างผู้กล่าวหาและผู้ถูกกล่าวหา โดยผู้ที่มีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีอาจไม่ถือโทษโกรธกัน เพราะถือเป็นการพูดหยอกล้อกันในกลุ่มเพื่อน แต่หากไม่ได้สนิทสนมกัน คำว่า “อุบาทว์” ก็ถือเป็นคำบริภาษที่รุนแรง โดยคำนี้อาจปรากฏขึ้นคล่องจองกับคำว่า “ชาติชั่ว”

แต่คำบริภาษว่า “อุบาทว์ชาติชั่ว” ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อดูถูกชาติตระกูลของผู้ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด หากแต่เป็นการกล่าวเสริมเพื่อความคล้องจองเท่านั้น

3. อับปรีย์ ว. ระยำ, จัญไร, เลวทราม, ต่ำช้า, ชั่วช้า, ไม่เป็นมงคล (ส. อับปรีย์; ป. อูปิย)

สถานการณ์ที่ใช้คำว่า “อับปรีย์” มีความใกล้เคียงกับคำว่า “อุบาทว์” คือ ใช้บริภาษในสถานการณ์ที่ผู้พูดรู้สึกขจัดใจต่อการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยคำว่า “อับปรีย์” มักปรากฏกับคำว่า “จัญไร” ซึ่งเป็นการซ้อนความหมายกัน เป็นคำว่า “อับปรีย์จัญไร”

“อับปรีย์” หรือ “อับปรีย์จัญไร” โดยทั่วไปไม่ได้ใช้เพื่อตำหนิในความหมายว่า เลวทรามต่ำช้า หรือ ไม่เป็นมงคลแต่จะหมายถึง พฤติกรรมอันน่าเกลียดเท่านั้น ผู้ที่ถูกบริภาษว่า “อับปรีย์” ไม่ได้เป็นคนชั่ว ความหมายของคำนี้ในบริบทของการบริภาษจึงไม่รุนแรงเท่ากับรูปศัพท์

4. สดูล ว. หยาบ, ต่ำช้า, เลวทราม (ใช้เป็นคำตำ) (ส. สดูล; ป. ฎล)

คำว่า “สดูล” เป็นคำบริภาษที่มีความหมายตามรูปศัพท์ คือใช้เพื่ออธิบายถึงการกระทำที่หยาบและต่ำช้า แต่จะไม่ใช้เรียกคนเลวทรามด้วยคำนี้ “สดูล” มักใช้บริภาษผู้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมในแง่ของการไม่รู้จักกาลเทศะ ไม่มีมารยาท รวมถึงแสดงตนไม่เหมาะสมก่อนไปทางหยาบคาย

“สดูล” สามารถปรากฏขึ้นได้โดยลำพัง เพียงกล่าวคำว่า “สดูล” ก็สามารถสื่อความหมายถึง ความไม่พอใจต่อการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งได้แล้ว คำนี้เป็นคำที่มีความหมายดูถูกเหยียดหยามและมีความหมายสะท้อนความรู้สึกของผู้ฟังอย่างรุนแรง ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากเสียง /ถ/ ซึ่งเป็นเสียงที่มีลม การเปล่งเสียงคำนี้ออกมาจึงมีน้ำหนักของการกระแทกเสียงออกมาด้วย

5. สามานย์ ว. เลวทรามต่ำช้า (ส. สามานย)

คำว่า “สามานย์” จะไม่ปรากฏขึ้นตามลำพัง แต่จะปรากฏร่วมกับคำว่า “ชั่วช้า” เป็น “ชั่วช้า สามานย์” ทั้งสองคำนี้มีความหมายซ้อนกัน คือ การกล่าวหาบุคคลถึงพฤติกรรมที่เลวร้ายอย่างยิ่ง ความผิดของผู้ถูกกล่าวหาจึงเป็นความผิดที่หนักหนา ไม่ใช่เพียงการบริภาษตำหนิกันโดยทั่วไป

6. นรก น. แดนหรือภูมิที่เชื่อกันว่าผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ, โดยปริยายหมายถึงแดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน (ป., ส. นรก ว่า เหว)

คำว่า “นรก” ปรากฏในคำบริภาษในหลายกรณี ทั้งในสถานการณ์ที่ต้องการตำหนิผู้ที่ มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น การที่ผู้ใหญ่กล่าวหาเด็กที่มีพฤติกรรมไม่ดี ทั้งหยาบคาย ไม่มี มารยาท ไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนว่า “เด็กนรก” ก็จะเป็นอันเข้าใจว่าเด็กคนนี้มีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้นี้อาจนำคำนี้ไปใช้สลับในสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่น สบถถึงสถานการณ์ที่เลวร้าย และกดดันว่า “นรกจริง ๆ” หรือ “นรกชัด ๆ” โดยจะไม่กล่าวเพียง คำว่า “นรก” เพียงอย่าง เดียว

7. ตีรัจฉาน, เตรีจฉาน, เตยรัจฉาน น. สัตว์เว้นจากมนุษย์ เช่น หมู หมา วัว ควาย (มักใช้ เป็นคำตำ) (ป. ตีรัจฉาน; ส. ตีรัจฉจ, ตีรัจก)

ในการบริภาษโดยทั่วไปมักใช้คำว่า “ตรีจฉาน” หรือ “เตยรัจฉาน” ไม่ค่อยใช้คำว่า “ตีรัจฉาน” เนื่องจากเสียง ตี เป็นเสียงสั้น จึงไม่ส่งอรรถรสในการบริภาษ ส่วนคำว่า เติ หรือ เตย เป็นสระเสียงยาว จึงน่าจะเข้ากับอารมณ์โกรธของผู้พูดมากกว่า

“ตรีจฉาน” หรือ “เตยรัจฉาน” สามารถสื่อเจตนาในการบริภาษได้โดยไม่ต้องใช้คำเติม หน้าใช้เพื่อการกล่าวโทษอีกฝ่ายหนึ่งว่ามีพฤติกรรมที่ชั่วร้าย แต่ไม่ได้หมายถึงว่าอีกฝ่ายมีลักษณะ เหมือนสัตว์แต่อย่างใด นัยยะของคำคำนี้ใกล้เคียงกับการตำว่า “สัตว์” ซึ่งต้องการจะสื่อว่าการ กระทำของผู้ที่ถูกบริภาษนั้นไม่ใช่การกระทำของคน คำบริภาษนี้มักเกิดขึ้นเมื่อผู้พูดรู้สึกโกรธจัด

8. สัตว์ น. สิ่งมีชีวิตซึ่งแตกต่างไปจากพรรณไม้ ส่วนมากมีความรู้สึกและเคลื่อนไหวย้าย ที่ไปได้เอง, ความหมายที่ใช้กันเป็นสามัญหมายถึง สัตว์ที่ไม่ใช่คน, เตรีจฉาน (ส.สตตว; ป. สตต)

แม้คำว่า “สัตว์” จะมีความหมายเหมือนคำว่า “ตรีจฉาน” หรือ “เตยรัจฉาน” แต่นัยยะของการบริภาษมีน้ำหนักเบากว่าส่วนหนึ่งอาจมาจากเหตุผลว่า คำนี้มีเพียง 1 พยางค์ ทำให้ออกเสียงง่ายกว่า จึงมักเอามาใช้เป็นคำตำอย่างแพร่หลายและติดปากใครหลายคน

การบริภาษว่า “สัตว์” ปรากฏมากทั้งการพูดและการเขียน โดยในภาษาเขียนมีการ ประดิษฐ์วิธีเขียนแบบใหม่ คือ “สัตว์” และ “สัตว์” ซึ่งจะพบมากในสื่อ Social Network คำนี้เป็น คำบริภาษเพื่อแสดงอารมณ์โกรธ โดยไม่สามารถระบุพฤติกรรมหรือการกระทำที่ชัดเจนได้ว่า มีพฤติกรรม

อย่างไรจึงจะบริภาษว่า “สัตว์” นอกจากนี้คำว่า “สัตว์” ยังสามารถปรากฏโดยลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำนำหน้าที่เจาะจงว่า “ไอ้” เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ชาย หรือ “อี” เมื่อผู้ถูก กล่าวหาเป็นผู้หญิงได้อีกด้วย

9. เปรต น. สัตว์พวกหนึ่งเกิดในอบายภูมิ คือ แตนทุกข์, ผีเลวจำพวกหนึ่ง มีหลายชนิด ชนิดหนึ่งตามที่ว่ากันว่า มีรูปร่างสูงโย่งเย่งเท่าต้นตาล ผมหยาวยห้อยกหย้อย คอยาว ผอมโซ มีปากเท่ารู เข็ม มือเท่าใบตาล กินแต่เลือดและหนองเป็นอาหาร มักส่งเสียงร้องวี้ดๆ ในตอนกลางคืน, คำเรียกเป็นเชิงด่าหรือ ปรามาสคนทีอดอยากผอมโซ เทียบรวบกว่นขอเขากิน หรือเมื่อมีใครได้โชคลากก็เข้ามาขอแบ่งปันเป็นอย่างขอแบ่ง ส่วนบุญหรือในทำนองนั้น ว่า เปรต หรือ อ้ายเปรต (ส.; ป. เปรต)

การบริภาษว่า “เปรต” ไม่ได้มีความหมายตรงตามรูปศัพท์เดิม คือ ไม่ได้หมายถึงสัตว์นรกที่เกิดในอบายภูมิและไม่ได้หมายถึงคนอดอยากผอมโซ แต่ใช้เป็นคำด่าทอผู้ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม โดยจะปรากฏร่วมกับคำว่า “ไอ้” เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ชาย” และ “อี” เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้หญิง นอกจากนี้ยังใช้บริภาษเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเช่นเดียวกับคำว่า “เด็กนรก” โดยใช้คำว่า “เด็กเปรต” ได้อีกด้วย

10. เวร น. ความพยายาบาท, ความปองร้าย, บาป (ป.; ส. ไวร)

แม้ว่าคำว่า “เวร” จะหมายถึง ความพยายาบาท ความปองร้าย แต่ในการบริภาษจะไม่ใช้คำว่าเวรในความหมายดังกล่าว เพราะมักใช้เมื่อผู้พูดไม่สมความปรารถนาในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือคนใดคนหนึ่ง เช่น เมื่อเกิดสถานการณ์ที่จะนำโชคร้ายมาให้ ก็อาจกล่าวว่า “เวรแล้ว” หรือ “เวรกรรม” หรือเมื่อมีผู้ทำในสิ่งที่ไม่ถูกใจและมี การยั่วให้โมโหผู้พูดจึงกล่าวคำบริภาษว่า “ไอ้เวร” เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ชาย และ “อีเวร” เมื่อผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้หญิง

จากการศึกษาและวิเคราะห์คำบริภาษของคนไทยที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตทั้ง 10 คำนี้จะเห็นได้ว่าในความหมายเดิมของคำเหล่านี้เป็นเพียงความหมายเชิงลบเพื่อใช้ในสถานการณ์ทั่วไป ซึ่งแทบจะไม่มี ความหมายเกี่ยวข้องกับการใช้เป็นคำบริภาษของคนไทยเลย การใช้คำบริภาษเหล่านี้มีทั้งที่ปรากฏลำพัง และปรากฏร่วมกับคำนำหน้า เช่น “ไอ้” และ “อี” เนื่องจากคนไทยจะใช้คำบริภาษเหล่านี้ก็ต่อเมื่อรู้สึกไม่พอใจหรือโกรธอีกฝ่ายหนึ่ง เพราะมีพฤติกรรมไม่ เป็นไปตามที่ปรารถนา คำบริภาษเหล่านี้จึงเกิดขึ้นร่วมกับการใช้น้ำเสียงเพื่อแสดงความไม่พอใจด้วย

บทสรุป

แม้ว่าโดยทั่วไปคนไทยจะนำภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในความหมายเชิงบวก เช่น นำมาตั้งเป็นชื่อบุคคล ตั้งชื่องานสำคัญ ตั้งชื่ออาคารสถานที่ เนื่องจากคำในภาษาบาลีสันสกฤตเป็นภาษาที่มีวิภक्तिปัจจัย จึงมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่าคำไทยทั่วไป อีกทั้งยังมีลักษณะการออกเสียงที่เนื่องกันทำให้เกิดความไพเราะมากกว่าคำไทยที่มีลักษณะเป็นคำโดดและสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมาในความคิดของคนไทยทั่วไปจึงมองว่าภาษาบาลีสันสกฤตมีฐานะทางภาษาที่สูงกว่าภาษาไทย จึงมักปรากฏใช้อยู่ในบริบทที่สูงกว่า แต่ทั้งนี้คำในภาษาบาลีสันสกฤตก็ไม่ได้ลอยตัวอยู่สูงเสมอไป เพราะมีการนำคำที่มีความหมายเชิงลบในภาษาบาลีสันสกฤตมาเป็นคำบริภาษคำทอถ้อยกันในภาษาไทยด้วย

ปรากฏการณ์ทางภาษาที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นเครื่องแสดงว่าภาษานั้นยังมีชีวิตอยู่ สิ่งใดที่ยังคงขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวอยู่ก็ล้วนแต่เกิดการผันแปรไปได้ตลอดเวลา เช่นเดียวกับภาษาบาลีสันสกฤตที่คนทั่วไปมักมองว่ามีศักดิ์ศรีทางภาษาสูงกว่าภาษาไทย คนไทยให้การยกย่องภาษาบาลีสันสกฤตโดยจะเห็นได้จากการเลือกสรรนำไปใช้ในบริบทที่สูงกว่าคำไทย การสื่อสารในชีวิตประจำวันคนไทยใช้คำไทยแท้ที่เข้าใจง่ายต่อเมื่อต้องสื่อสารอย่างเป็นทางการ ในวาระสำคัญคนไทยจะเลือกใช้ภาษาบาลีสันสกฤต แต่แล้วในที่สุดก็มีการนำคำจากภาษาบาลีสันสกฤตมาใช้ในการบริภาษซึ่งมีทั้งการใช้โดยอ้างอิงตามความหมายเดิมและการใช้โดยไม่ได้คำนึงถึงความหมายเดิม สิ่งนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติของภาษาในปัจจุบันว่ามีหลายแง่มุมและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้เสมอ

เอกสารอ้างอิง

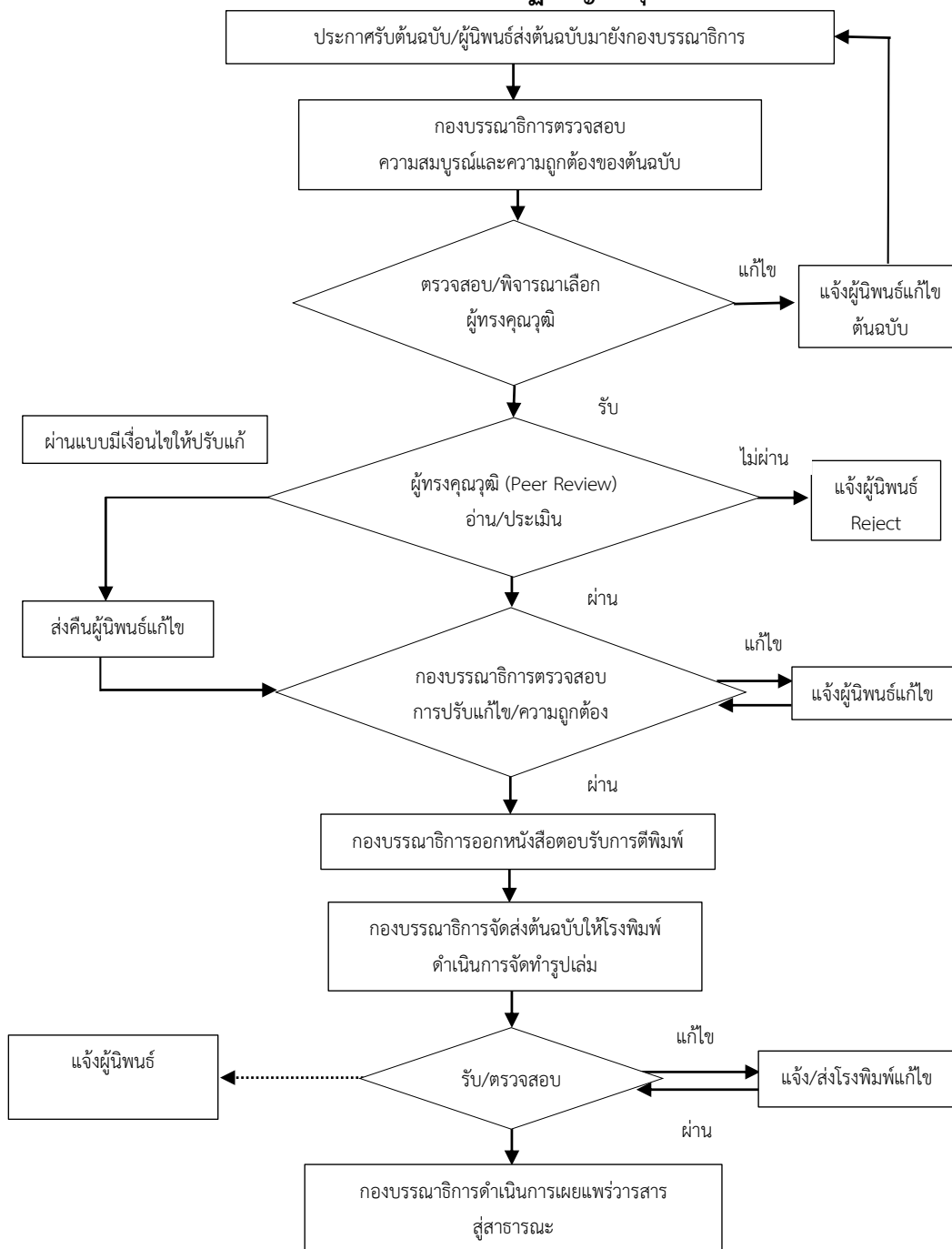
- ทิพวัลย์ เหมรา และสุวิธนา เลี่ยมประวัตติ. (2562). “ถ้อยคำบริภาษของผู้พูดภาษาไทยถิ่นอีสาน: ความหมายของถ้อยคำ”. *Veridian E-Journal Silpakorn University*. 12 : 793-810.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). *วัฒนธรรมทางภาษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2547). **วจนกรรณการบริภาษในภาษาไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรรถวิทย์ รอดเจริญ. (2552). **การศึกษาการใช้ภาษาบริภาษของนักการเมืองไทย**.
วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

หมายเหตุ : ระยะเวลา (จำนวนวัน) ที่ปรากฏในขั้นตอนอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

หลักเกณฑ์การเสนอบทความและคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์
เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

สถานที่ติดต่อ

งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 E-mail : husokru.journal@gmail.com

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์เผยแพร่

วารสารมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

จริยธรรมของการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ หากมีการใช้ตาราง ภาพ หรือแผนภูมิของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของ

ลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ที่ได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานซึ่งเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review)

ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1. บทความวิจัย

รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ เป็นเรื่องที่อยู่ความสนใจทันต่อเหตุการณ์และยุคสมัย ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษ

1.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

1.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่อธิบายถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงเอกสารและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วยเพื่อให้มีน้ำหนักและเกิดความน่าเชื่อถือ

1.6 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ระบุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของ การวิจัย

1.7 วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods) อธิบายถึงกระบวนการดำเนินการวิจัยอย่างละเอียด และชัดเจน กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

1.8 ผลการวิจัย (Research Results) เสนอผลการวิจัยที่ตรงประเด็นตามลำดับขั้นของการวิจัย ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิตามความเหมาะสม

1.9 อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion) ผสมผสานเปรียบเทียบและผลการวิจัยให้เข้ากับหลักทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเชื่อมโยงผลการวิจัยให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

1.10 ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions) ระบุข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1.11 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association citation style)

2. บทความวิชาการ

หัวข้อและเนื้อหาควรชี้ประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ชัดเจนและมีลำดับเนื้อหาที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ชัดเจน รวมถึงใช้ทฤษฎีวิเคราะห์และเสนอแนะประเด็นอย่างสมบูรณ์ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

2.1 ชื่อเรื่อง (Title) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยพิมพ์ชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยและตามด้วยภาษาอังกฤษบรรทัดถัดต่อมา

2.2 ผู้นิพนธ์ (Author) ชื่อและนามสกุลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.3 บทคัดย่อ (Abstract) ให้มีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.4 คำสำคัญ (Keywords) ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุคำเป็นคำสำคัญ
ของเนื้อหา ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา เหมาะสำหรับนำไปใช้เป็นคำค้นหาข้อมูล

2.5 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนแนะนำและปูพื้นเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านทราบข้อมูล
เบื้องต้นของเนื้อหา

2.6 เนื้อหา (Content) เนื้อหาบทความ มีการแบ่งประเด็นเรื่องย่อย ๆ และการจัด
เรียงลำดับเป็นไปตามรายละเอียดของเนื้อหา

2.7 บทสรุป (Conclusion) การสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดออกมาอย่างชัดเจน
กระชับ โดยมีการสรุปปิดท้ายเนื้อหาที่นำเสนอ

2.8 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA
(American Psychological Association citation style)

3. บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ

บทความที่ทบทวนและรวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือใหม่ วารสารใหม่ และการ
แนะนำเครื่องมือใหม่ที่น่าสนใจหรือจากผลงานประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียงเรียงขึ้น โดยมี
การวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์เปรียบเทียบในบทความ ควรมีองค์ประกอบดังนี้

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาที่จะนำไปสู่การนำเสนอ
เนื้อหาสาระของบทความ

3.2 เนื้อหา (Content) แยกตามประเด็นที่ต้องการนำเสนอให้ครอบคลุม พร้อมการ
อ้างอิงเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเนื้อหาในบทความทั้งหมดอย่างชัดเจนและ
กระชับ

3.4 เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA
(American Psychological Association citation style)

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ส่งด้วยตนเองทาง E-mail : husokrujournal@gmail.com ต้องประกอบด้วยแบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ พร้อมบทความต้นฉบับ ส่งมาที่ งานวารสารวิชาการ สำนักงานคณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี อาคาร พัชรปัญญา ชั้น 3 ที่อยู่เลขที่ 70 หมู่ที่ 4 ตำบล หนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี รหัสไปรษณีย์ 71190 โทรศัพท์/โทรสาร 034-534072 กรณีบทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ จะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่น ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่ออ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับทางกองบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร จะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร ทั้งนี้บทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาเสนอขอตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อกองบรรณาธิการก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

รูปแบบบทความและการพิมพ์เนื้อหาบทความ

1. การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดต้นฉบับ ขนาดหน้ากระดาษ A4 โดยมีการตั้งค่าหน้ากระดาษความกว้าง 19 เซนติเมตร (7.48 นิ้ว) และความสูง 26.50 เซนติเมตร (10.40 นิ้ว) โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและล่าง 3.00 เซนติเมตร (1.18 นิ้ว) ด้านซ้ายและขวามือ 2.50 เซนติเมตร (0.98 นิ้ว)

1.2 รูปแบบการพิมพ์ เนื้อหาในบทความส่วนแรก จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือ ชื่อเรื่อง ชื่อผู้วิจัย บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ อยู่ส่วนหน้าแรก ส่วนที่สอง จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ คือเนื้อหาบทความที่อยู่ส่วนหน้าที่สองเป็นต้นไป

1.3 ใช้รูปแบบตัวอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟต์เวิร์ด

1.4 ท้ายกระดาษ ประกอบด้วยเลขหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา

1.5 ชื่อเรื่อง/ชื่อบทความภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 20 ตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

1.6 ชื่อผู้นิพนธ์ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ระบุเฉพาะชื่อและนามสกุล ไม่ต้องมีคำนำหน้า ขนาดตัวอักษร 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษใต้ชื่อเรื่อง

1.7 เครื่องหมายเลข¹ เขียนไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ เพื่อระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์ เพื่อระบุเชิงอรรถ (Footnote) ไว้ด้านล่างกระดาษ

1.8 เชิงอรรถ (Footnote) ให้เขียนไว้ด้านล่างของส่วนหน้าแรก ที่มีเครื่องหมายเลข¹ กำกับไว้บนนามสกุลผู้นิพนธ์ ให้ระบุสังกัดคณะ หน่วยงาน ขนาดตัวอักษร 14 ชนิด ตัวธรรมดา กรณีที่ผู้นิพนธ์มีสถานภาพเป็นนักศึกษาให้ระบุหลักสูตรที่นักศึกษา กำลังศึกษาอยู่ เช่น นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เป็นต้น ทั้งนี้ การระบุสังกัดคณะ หน่วยงานของผู้นิพนธ์นั้น ผู้นิพนธ์ต้องระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษด้วย

1.9 หัวข้อของบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.10 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 16 ตัวธรรมดา ให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 7 ตัวอักษรจากขอบกระดาษด้านซ้ายและพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ส่วนเนื้อหาบทความที่อยู่หน้าที่สองเป็นต้นไปให้จัดเป็นแบบ 1 คอลัมน์เช่นกัน

1.11 หัวข้อคำสำคัญ/อังกฤษ ขนาดตัวอักษร 14 ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุคำสำคัญที่นำไปใช้เป็นคำค้น คำสำคัญแต่ละคำค้นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) ทั้งนี้ ควรมีคำสำคัญ 3-5 คำ

1.12 หัวข้อเรื่อง ขนาดตัวอักษร 18 ตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย

1.13 จำนวนต้นฉบับ ควรมีความยาวอยู่ระหว่าง 10-15 หน้า โดยนับรวมตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ

1.14 ตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ กรณีเป็นตารางให้คำอธิบายอยู่ด้านบน กรณีที่เป็นรูปภาพหรือแผนภูมิ คำอธิบายให้อยู่ด้านล่าง

รายละเอียด	ขนาดอักษร	รูปแบบ	ชนิด
ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	20	กึ่งกลาง	ตัวหนา
ชื่อผู้นิพนธ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	16	กึ่งกลาง	ตัวหนา
หน่วยงานที่สังกัด (เชิงอรรถ : Foodnote) (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
บทคัดย่อ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
คำสำคัญ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ)	14	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อหลักตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา
หัวข้อย่อย	16	ชิดซ้าย	ตัวหนา
เนื้อหาตามรูปแบบบทความกำหนดไว้	16	ชิดซ้าย	ตัวธรรมดา
เอกสารอ้างอิง	18	ชิดซ้าย	ตัวหนา

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง

ใช้ตามรูปแบบของ APA (American Psychological Association citation style) หากผู้เขียนมีมากกว่า 3 คน ให้ใส่ชื่อคนที่ 1 แล้วตามด้วยคำว่า และคณะ หรือ et al. (and others) โดยจัดเรียงตามพยัญชนะ สระ ตามรูปแบบการอ้างอิงตามลำดับก่อนหลังให้ถูกต้อง

2.1 หนังสือ (Book)

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อหนังสือ.**// ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี).// เมืองที่พิมพ์.:// สำนักพิมพ์.
Author.// (Year of Publication).// **Title of Book.**// Edition of Book.// Place of
Publication.:// Publisher Name.

ตัวอย่าง

กุสุมา รัชชมนณี. (2534). **การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2553). **การวิจัยทางภาษาไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Goodwin-Gill, Guy S. (2006). **Free and Fair Election : New Expanded Edition.** Geneva : Inter Parliamentary Union.

หมายเหตุ : พิมพ์ครั้งที่ 1 ไม่ต้องระบุ แต่ถ้าพิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป ให้ระบุจำนวนครั้งที่พิมพ์ต่อ จากชื่อหนังสือ

2.2 รายงานทางวิชาการ

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.// (ปีที่พิมพ์).// **ชื่อเรื่อง.**// เมืองที่พิมพ์.:// หน่วยงานที่เผยแพร่.
Author.// (Year of Publication).// **Title.**// Edition of Book.// Place of
Publication.:// Publisher Name.

ตัวอย่าง

อัคราพร สุขทอง. (2558). **การพัฒนาเทคนิคการสอน "เรียมอันเร" จากภูมิปัญญาชาวบ้าน สุนทร.** สุนทร : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุนทร

Hickman, George A. (2010). **The Management of Teaching for Quality Improvement Chiang Mai Thailand.** Chiang Mai : Chiang Mai University.

2.3 วิทยานิพนธ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อวิทยานิพนธ์.//วิทยานิพนธ์ระดับ/บัณฑิต, มหาบัณฑิต,
ดุษฎีบัณฑิตให้ระบุลงให้ชัดเจน//ชื่อสถานศึกษา.

Author.//(Year of Publication).//Title of Thesis.//Degree of Thesis.//Publisher
Name.

ตัวอย่าง

ฐมนต์ปวีร์ เพชรรัตน์. (2555). การสำรวจความต้องการในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อประเมิน
ตำราเรียนในการฝึกอบรมภาษาอังกฤษของพนักงานสายงานปิโตรเลียมนอกชายฝั่ง.
วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษา
นานาชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Mei, Y. R. (2012). Error Analysis of Vietnamese Students in “Gei” Sentences
and Teaching Suggestions. Master Thesis of Chinese international
education Zhejiang University.

2.4 รายงานการประชุม

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ในชื่อรายงานการประชุม.//วันเดือนปีที่
จัด.//เลขหน้า.//สถานที่.//สำนักพิมพ์.

Author.//(Year of Publication).//“Title of Article.”//In Title.//Date of
Publication.//page.//Place of Publication.//Publisher Name.

ตัวอย่าง

วิสูตร อยู่คง (2537). "การฟื้นตัวของป่าชุมชนดงใหญ่." ในการบรรยายเรื่องการฟื้นฟูป่าโดย
ช่วยต้นไม้ให้สืบพันธุ์ตามธรรมชาติ. วันที่ 11 เมษายน 2537. หน้า 10-11.
กรุงเทพฯ : ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชน.

Paitoon Sinlarat. (1995). "Success and Failure of Faculty Development in Thai
University." In Preparing Teachers for all the World's Children : An Era
of Transformation Proceedings of International Conference, Bangkok.
pp. 217-233. Bangkok : UNICEF.

2.5 วารสาร

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์)://"ชื่อบทความ."//ชื่อวารสาร.//ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์)/:/เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication)://"Title of Article."//Name of Journal.//Year (Volume)/:/page.

ตัวอย่าง

ณัชชานุช พิชิตรนารัตน์. (2561, มกราคม-มิถุนายน). "การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี." วารสารสหวิทยาการวิจัย. 7(1) : 71-81.

Gere, A. R. (2018). "Writing and Conceptual Learning in Science." Journal of Written Communication. [36\(1\)](#) : 99-135.

2.6 หนังสือพิมพ์

ชื่อ/นามสกุลผู้เขียน.//(ปี,/เดือน/วันที่พิมพ์)://"ชื่อบทความ."//ชื่อหนังสือพิมพ์.//เลขหน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

Author.//(Date of Publication)://"Title of Article."//Name of Newspaper.//page.

ตัวอย่าง

เสกสรร กิตติวีสิน. (2555, ตุลาคม 17). "หลังสู้ฟ้า-หน้าสู้ดิน." มติชน. หน้า 6.

Jewell, Mark. (2006, November 7). "Silent Aircraft' Spreads its Wings." Bangkok Post. p. B5.

2.7 สื่ออินเทอร์เน็ต

ชื่อ/นามสกุลผู้เผยแพร่.//(ปี)://"ชื่อบทความ."//[ประเภทสื่อที่เข้าถึง]//เข้าถึงได้จาก:/แหล่งข้อมูลหรือที่อยู่เว็บไซต์//สืบค้น/วัน/เดือน/ปีที่สืบค้น.

Author.//(Year of Publication)://"Title of Article."//[Online]//Available:/Name of website.//Retrieved/Date of Publication.

ตัวอย่าง

สิริรัตน์ เกิดสม. (2552). "การพัฒนาทักษะการเขียนมาตราตัวสะกดแม่ ก กา โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1." [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :

<http://203.155.220.242/watthongnoppakun/sirirut.pdf> สืบค้น 10
กรกฎาคม 2559.

Wright, S. (2011). “Why Writing Skills Are More Important Than Ever?.” [Online].
Available : http://study.com/articles/WhyWriting_Skills_are_More_Important_Than_Ever.html Retrieved December 15, 2018.

2.8 การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์. //(ปี,/เดือน/วันที่). //ตำแหน่ง(ถ้ามี). //สัมภาษณ์.

Name of Interview. //(Date of Publication). //position. //Interview.

ตัวอย่าง

ณรงค์เดช รัตนานนท์เสถียร. (2558, กุมภาพันธ์ 14). อธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี. สัมภาษณ์.

Waterworth, Peter. (2003, December 1). Principal lecturer, Deakin University.
Interview.

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาไทย)

.....
.....

ชื่อเรื่องบทความ (ภาษาอังกฤษ)

.....
.....

ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว)

.....
.....

ชื่อผู้เขียน (ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss)

.....
.....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อผู้เขียนได้สะดวก)

เลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ถนน ..... แขวง/ตำบล .....

อำเภอ/เขต ..... จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์.....

E-mail .....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้

เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุ ดังนี้

ผู้ร่วมคนที่ 1. (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว) .....

(ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss) .....

เลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ถนน ..... แขวง/ตำบล .....

อำเภอ/เขต ..... จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

E-mail .....

ผู้ร่วมคนที่ 2. (ภาษาไทย) (นาย/นาง/นางสาว) .....

(ภาษาอังกฤษ) (Mr./Mrs./Miss) .....

เลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ถนน ..... แขวง/ตำบล .....

อำเภอ/เขต ..... จังหวัด ..... รหัสไปรษณีย์ .....

E-mail .....

หมายเหตุ: กรณีมีผู้ร่วมมากกว่า 2 คน ให้แนบข้อมูลผู้ร่วมผลงานด้วย

โดยบทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณา
ลงตีพิมพ์ในวารสารอื่น ภายใน 90 วัน นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งบทความนี้

ลงชื่อ..... ผู้ส่งบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน ..... พ.ศ. ....

ผ้าขาวม้า

ผ้าขาวม้าเป็นหนึ่งในของใช้สารพัดประโยชน์
ของคนไทยมาเนิ่นนานด้วยพื้นผ้าลวดลายตาราง
ที่ทุกคนคุ้นตา ความสารพัดประโยชน์ของผ้าขาวม้า
นั้นมากมายมหาศาลตั้งแต่เด็กแรกเกิด
ก็ใช้ผ้าขาวม้าทำเบาะรองสำหรับเด็กทารก
หรือนำมาผูกเป็นเปลเด็กก็ได้

บทความวิจัย

คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี : กรณีศึกษาบัณฑิตภาคปกติ

ดรรารัตน์ รุ่งเรือง.....

ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลังด้านการค้าขาย ที่ปรากฏในอำเภอเมือง และอำเภอวังทรายพูน
จังหวัดพิจิตร

เบญญาภา สมรูป และพาณี ศรีวิภาต.....

ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางอาหาร
กรณีศึกษาม้านตลิ่งแดง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

บุษบา ทองอุปการ.....

ปัญหาและการปรับตัวของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาสดบางป่อ กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ปลาสดบางป่อ
จังหวัดสมุทรปราการ

กาญจนนาพร จำปาเงิน พรวิมล สุดแสง และภพ สวัสดิ์.....

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

นันท์กานต์ จักจั่น ปริญญา จรูญโรจน์ และสมคิด ดวงจักร์.....

ผลของการใช้โปรแกรมสุขศึกษาเพื่อป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร
ไร่มันสำปะหลัง ตำบลภูน้ำหยด อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ภูมินทร์ คำหนัก และพัชรินทร์ คำหนัก.....

บทความวิชาการ

การเลือกตั้งท้องถิ่น: การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประชาธิปไตย

ภคมน เจริญสูง และณัฐพัชร์ ชะอุ่ม.....

คำภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทยที่มีความหมายเชิงลบ

ทับทิม แซ่เหลียง.....